

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΤΗ

Ἡ εἰς Καρπενήσιον ἐγκατάστασις τοῦ Ευγενίου υπήρξε πολυσήμαν-τον διὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν πόλιν καὶ τὴν ὄλην περιοχὴν γεγονός. Οἱ κάτοικοι τῆς, «εἰ καὶ πρὸς πασαν παιδείαν ἀνοικείως ἔχοντες» λόγῳ των δεινῶν τοῦ γένους περιπετειῶν, «οὐ τῆς τυχοῦσης εὐνοίας ἠξίωσαν» τοῦτον, «εὐλαβῶς πρὸς τους τοιοῦτους των ἀνδρῶν διακείμενοι καὶ λόγῳ τῶ παρ' αὐτῶν πειθόμενοι». Ἡ διδασκαλικὴ τοῦ Ευγενίου προσωπικότης, ἡ ακτινοβολία τῆς ἐπιστημοσύνης καὶ πρὸ παντός ἡ ὑπ* αὐτοῦ ἴδρυσις Σχολῆς Ἀνωτέρων Γραμμάτων, ἡ ὁποία ἀπέβη περιώνυμος καὶ σχεδὸν ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐλειτούργησε, συνετέλεσαν σημαντικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνά-πτυσιν τῆς περιοχῆς, οὐσιωδῶς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς συνέβαλον. Ἡ δρᾶσις του ὄλλωστε ὡς ἱερέως ἀδιαμφισβήτητος συνήρ-γησεν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν των χειμαζόμενων κατοίκων, οἳ ὅποιοι προθύμως συνέδραμον τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ ἔργον του, ὡστε τὸ τραχὺ τῆς Ευρυτανίας Ἐδαφος «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» ἐγεώργησε καὶ πλουσίους ἀπέφερε τοῦτο τους καρπούς.

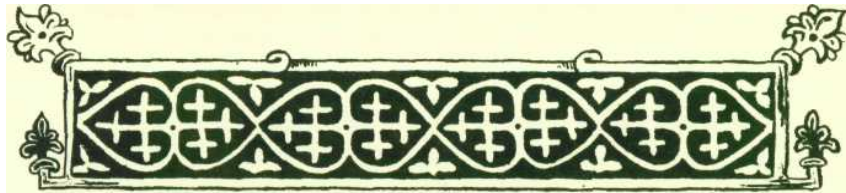
Τοιοτοτρόπως ἡ πόλις τοῦ Καρπενησίου ἀρχικῶς καὶ τὰ δυσπρόσιτα "Ἀγραφα ἀκολούθως ἀπέβησαν κέντρα πνευματικῆς ακτινοβολίας καὶ ἐστία τὸνώσεως τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, διὰ τῶν προελθόντων δ' ἐκ τῶν Σχολῶν τοῦ Ευγενίου μαθητῶν συνεχί-σθη καὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον ζοφερόν τῆς δουλείας αἰῶνα καὶ μέχρι τῆς παλιγγενεσίας ἡ ευεργετικὴ διὰ τὸ ἔθνος προσφορὰ του. Συγχρόνως ἐπιστρατεύει ὄλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ ἀνάπτυξη τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, νὰ μόρφωση χριστιανικῶς καὶ ἐθνοπρεπῶς μικροὺς καὶ μεγάλους, νὰ ἀναδείξη διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, ἱκανοὺς νὰ συνεχίσουν καὶ νὰ ἀναπτύξουν ἀκόμη περισσότερον τὸ μέγα Ἔργον του»³⁰. Πρὸς τὴν πίστιν του αὐτὴν συνεπὲς υπήρξε τὸ ὄλον εἰς τὴν περιοχὴν Ἔργον του, κινήθην διὰ βίου περὶ τους δύο αὐτοὺς πόλους, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν παιδείαν. Τὸ πρῶτον τοῦ Ευγενίου μέλημα εὐθύς μετὰ τὴν ὄφισιν του εἰς Καρπενήσιον ἦτο ἡ ἀνέγερσις εὐπρεποῦς τῆς Ἀγίας Τριάδος ναοῦ εἰς τὴν θέ-σιν προϋπάρχοντος ἀσημοῦ καὶ συντόνως εἰργάσθη πρὸς τοῦτο μετέχων καὶ προσωπικῶς τοῦ Ἔργου τῆς ἀνεγέρσεως καὶ τὸν εαυτὸν του παρέχων ὑπόδειγμα εἰς τους κατοίκους. «Καὶ πολλοῖς μὲν τοῖς πόνοις, πολλοῖς δὲ τοῖς ἴδρωσι καθ* ἐκάστην περιρροόμενος, ἀνίστησιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μικροπρεποῦς ἐκείνου καὶ πάντη ταπεινοῦ σχήματος, εἰς ὃ νῦν παρὰ πάντων δρᾶται»³².

Παρὰ τὸν οἶκον λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ναόν τῆς παιδείας ἴδρυσεν ὁ Ευγένιος πρὸς φωτισμόν των «ἐν σκότει καὶ σικί θανάτου» δια-βιούντων ἀδελφῶν, καθ' ὅτι «οὐ μόνον τοῦτον (τὸν ἰ. ναόν) εἰς τέλος ἠγα-γεν, ἀλλὰ καὶ οἶκους περὶ αὐτὸν ἐδείματο καὶ φροντιστήριον εἰς καθηγητοῦ καὶ φοιτητῶν διατριβὴν ἐπιτηδεῖως ὄχον». Πρόκειται διὰ τὴν περιῶ-νυμον ἐν Καρπενησίῳ Σχολὴν Ἀνωτέρων Γραμμάτων, τὴν ὁποίαν ὁ σοφὸς διδάσκαλος ἀνήγειρεν εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ³³. Αὐτὴ, ἐκτὸς των χώρων διδασκαλίας, περιελάμβανε καὶ ἐνδαιτήματα διὰ τους σπουδα-στάς, οἱ ὅποιοι καθ* ὄλην τὴν ἡμέραν μετὰ του διδασκάλου ἀναστρεφόμενοι ἐδέχοντο πλουσίαν τὴν πνευματικὴν προσφορὰν του διὰ τὴν σπουδὴν τῆς θύραθεν παιδείας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σοφίας τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ δι* ἀφύπνισιν ἐθνικὴν, τόνωσιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καλλιέρ-γειαν τῆς ἀρετῆς καὶ βίωσιν τοῦ πόθου διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους.

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν ἐδίδαξεν ὁ Ευγένιος πρὸς μαθητάς, οἱ ὅποιοι «συνέρρεον» ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ευρυτανίας καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος μερῶν. Ἐξ αὐτῶν οἱ ἐδποροὶ κατέβαλλον διὰ τὴν συντήρησιν καὶ λειτουργίαν αὐτῆς χρήματα, τοὺς πτωχοὺς δὲ ἔδεχτο δωρεὰν δαπανῶν ὁ ἴδιος διὰ τὴν διαμονὴν καὶ τὴν σίτισίν των· «οὐς δὲ καὶ ἐνδεῖα τῶν ἀναγκαίων πιεζόμενους ἑώρα, οὐ μόνον ἀμισθὶ τῶν μαθημάτων ἀπο-λαύειν παρῆεν, (οὐ γὰρ ἠνέσχετο λαβεῖν τι ποτέ παρά τίνος), ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτὸς ἐγένετο χορηγὸς καὶ ἔτρεφε τε σωματικῶς καὶ τῆς ἄλλης πάσης ἡξίου ἐπιμελείας». Τοιοῦτοτρόπως ἡ πόλις τοῦ Καρπενησίου ἀρχικῶς, ὅπως καὶ ἡ περιοχὴ τῶν Ἀγράφων ἀργότερον, κατέστη κέντρον πνευματικῆς ἀκτινοβολίας καὶ ἐθνικῆς ἀνατάσεως πηγῆ, κιβωτὸς υπευθύνων ἐκκλησιαστικῶν ταγῶν καὶ φυτῶριον σειρᾶς υπεροχῶν διδασκάλων τοῦ Γένους.

Ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους μαθητὰς τοῦ Ευγενίου εἰς Καρπενήσιον, καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Βραγγιανῶν βραδύτερον, μνημονεῦονται ἐνταῦθα ὁ ἐξ Αἰτωλικοῦ Γρηγόριος Μάνεις, «γνησιώτερός τε καὶ οἰκειότερος καὶ μάλλον ὡς πνευματικὸς υἱὸς αὐτοῦ γνωριζόμενος», ὡς καὶ ὁ ευφυέστατος Ἀναστάσιος, υἱὸς ποιμένος τινὸς Γρηγορίου ὀνόματι, «ὄν καὶ παντοδύ-ναμον ὁ καθηγητὴς ἐκάλει διὰ τὸ πάντα ράδια εἶναι λέγειν αὐτὸν δοκεῖν»³⁴. Μὲ τὴν περίοδον τῆς πρώτης ἐν Καρπενησίῳ παραμονῆς τοῦ Ευγενίου συμπίπτει ἡ γέννησις τοῦ νεομάρτυρος Ἁγίου Νικολάου, πολιούχου τῆς πόλεως, μαρτυρήσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ 6-τος 1672, εἰς ἡλικίαν 15 μόλις ἐτῶν³⁵. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὁδηγεῖ ἀβιάστως εἰς τὴν ὁποσιν ὅτι ὁ ἐπιδείξας σταθερὰν προσήλωσιν εἰς τὴν γλυκυτάτην ὀρθοδοξίαν καὶ γενναιότητα πρὸ τοῦ μαρτυρίου, παρά τὸ νεαρὸν τῆς ηλικίας του, ἐγαλουχήθη εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ διαπρεποῦς διδασκάλου.

Περαιτέρω θα ἠδύναντο νὰ μνημονευθοῦν ὁ ἐξ Ἁγγελοκάστρου Δαμασκηνός, εἰς τὸν ὅποιον μάλιστα ὁ Ευγένιος ἐνεπιστεύθη τὴν ἐνορίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος Καρπενησίου καὶ ἀνέθεσε τὴν δαπάναις τοῦ ἴδρουσιν εἰς Καρπενήσιον σχολεῖου κοινῶν γραμμάτων.

I. ΚΑΤΑΓΩΓΗ - ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ

Ὁ «ἀρετὴ πάση καν λόγῳ τὸν βίον ὄλον συγκαταλύσας»⁴ Ευγένιος ὁ Αἰτωλὸς ἐγεννήθη εἰς τὸ Μέγα Δένδρον τοῦ Ἀποκούρου Αἰτωλίας. Ὁ Ἀναστάσιος Γόρδιος λογοπαικτῶν πρὸς τὸ τοπωνύμιον γράφει ὅτι «τοῦ Μεγάλου τούτου Δένδρου» καρπὸς ἦτο ὁ Ευγένιος «ἢ μάλλον εἰπεῖν ἕτερον ὡς ἀληθῶς μέγα δένδρον παρά τὰς διεξόδους τῶν υδάτων πεφυτευμέ-νον, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δέδωκεν ἐν καιρῷ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπερρύη»⁵, προκειμένου δια τοῦ γραφικοῦ νὰ επικύρωσιν τὴν ἐξαιρετὸν προσωπικότητα καὶ τὴν πλουσίαν πνευματικὴν καρποφορίαν τοῦ διδασκάλου. Τὸ ἀκριβὲς τῆς γεννήσεως τοῦ δτος δέν εἶναι γνωστὸν.

Τό γεγονός διπρεσβύτερος έχειροτονήθη τό 1619, τήν νόμιμον κατά τους κανόνας άγων ήλικίαν⁶, και μαρτυρία τοῦ βιογράφου του διπ «τριγέρων ήν και τά νεστόρεια ύπερβεβηκώς έ"τη» δε έξεδήμησεν όγδοηκοντούτης τό 1682 όδηγοῦν είς τήν δποσιν διπ έγεννήθη λήγοντος τοῦ ΙΣΤ' αιώνας, πιθανώς μεταξύ των ετών 1595-1597.

Ή γέννησις τοῦ Ευγενίου συμπίπτει μέ τήν άναληφθεισαν ύπό της Εκκλησίας προσπάθειαν δια τήν ίδρυσιν Σχολείων και προαγωγήν της παιδείας συμφώνως προς τήν ύπό τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίου τοῦ Β' συνελθοῦσαν τό 1593 είς τό Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου Σύνοδον· ταύτης ό Ζ' κανών ώριζεν «Εκαστον έπίσκοπον έν τη έαυ-τοῦ παροικία φροντίδα και δαπάνην κατά δύναμιν τοις έθέλουσι διδάσκειν και τοις μαθεῖν προαιρουμένοις, έάν των επιτηδείων χρείαν Εχωσιν»⁷.

Οί γονεῖς τοῦ Ευγενίου, Νικόλαος και Στάμω ονομαζόμενοι⁸, ήσαν «πένητες μέν και άπλοϊκώ τινι και άγροικικω ζώντες βίω, χριστιανικά) δ' άλλως, και τοις τάς τοῦ Θεοῦ έντολάς σύν φόβω πολλώ φυλάσσουσι πρέ-ποντι». Μετά τον πρόωρον θάνατον της μητρόσ ό πατήρ του ήλθεν είς δεύτερον γάμον και ό νεαρός Ευγένιος «τη μητριφ συνοικεῖν ήναγκάζε-το». Ή σκληρά δμως αυτής συμπεριφορά, ή οποία και επέτεινε της όρφα-νίας τήν θλίψιν, και Ενθεος ζήλος διά τον «άγγελικόν βίον» ώδήγησαν τόν Ευγένιον είς τήν άπόφασιν νά αναχώρηση κρυφίως έκ τοῦ πατρικού οίκου είς τήν Ίεράν Μονήν Βλοχοῦ «τήν των κοσμικών άποθέσθαι τρίχα γλιχόμενος». Άλλ' ό πατήρ, πληροφορηθείς τα συμβάντα και προφανώς μή έγκρίνων τήν προς τόν μοναχισμόν κλίσιν τοῦ υίου του, «καταδιώξας αυτόν και εύρων έπανήγαγεν οίκαδε».

Ό Εντονος δμως πόθος προς άφιέρωσιν και αί θερμαί παρακλήσεις του Εκαμψαν προφανώς τήν πατρικήν άρνησιν και ό νεαρός Ευγένιος έπανήλθεν είς τήν έν λόγω Μονήν «παιδευόμενος γράμμασι και τοις πα-τράσι προθύμως διακονούμενος». Άπ* αρχής προστάτην του εδρε τόν είς αυτήν άσκούμενον έξ Αγράφων ίερομόναχον Άρσένιον, φίλον τοῦ πατρός του Νικολάου. Οδοτος έξετίμησε τήν εύγένειαν και χάριν τοῦ ζηλωτοῦ δοκίμου, τήν πρόθυμον είς τους πατέρας ύποταγήν, τήν δίψαν τής μαθήσεως και τήν Εφεισιν τοῦ μοναχικού σχήματος και ανέλαβε νά τόν παιδαγωγήση κατά τόν καλύτερον δυνατόν τρόπον. Ήτο δ' άλλωστε ό πρώτος αυτός τοῦ Ευγενίου χειραγωγός «φρονήσει πάση κεκοσμημένος και γραμμάτων πείραν μετρίαν Εχων, είς κάλλος τε γράφειν έξησκημένος και μουσικής Εμπειρος».

3.2 «Η ΣΧΟΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΕΛΗΣ»

Χρόνος ίδρυσης – το καταστατικό του σχολείου

Στο μικρό διάσελο με τις σκιερές καρυδιές , δίπλα στο ναΐδριο του Κοιμητηρίου της Μονής , τους Άγιους Πάντες , επιμένει να στέκει μέχρι σήμερα , περίλυπος θα `λεγες , ο ετοιμόρροπος παλιός Πύργος , όπου λειτούργησε στις παραμονές της Επανάστασης του `21 η «Σχολή των Ελληνικών Γραμμάτων της Ρούμελης» . Ο εντυπωσιακός αυτός τίτλος υπάρχει σε εμβόλιμη , από μεταγενέστερο χέρι , φράση στη σελίδα 4 του χειρόγραφου Κώδικα 42 μετά την σύντομη περιγραφή των κτιρίων κ.λ.π. της Μονής από τον συντάκτη του , Κύριλλο Καστανοφύλλη το έτος (1815 κ.ε.). Η φράση αυτή έγινε αιτία , ώστε να θεωρηθεί ότι εδώ λειτουργούσε ανέκαθεν «Ανωτέρα Σχολή» το σχετικό χωρίο του Κώδικα είναι το ακόλουθο : «Κατά το παρόν έχει χρέος το Μοναστήριον , ήτοι δάνεια συν τόκω πουγγία 28...αλλά τούτο το χρέος εππραγματοποίησεν το Μοναστήριον , διότι ακολουθούν τα τηρούμενα της Παναγίας της Βλαχέρνας , έπρεπε να διατηρήσει το έκπαλαι εις το Μοναστήριον τούτο λειτουργούν Σχολείον των Ελληνικών Γραμμάτων της Ρούμελης» . Πλήν όμως μετά από πιο προσεκτική έρευνα το χωρίο αυτό από το σημείο ... «αλλά τούτο το χρέος» μέχρι τη λέξη «Ρούμελης» αμφισβητείται , καθώς εκτός των ασαφειών στα περί Παναγίας της Βλαχέρνας και της λέξης «έκπαλαι» έχει διαπιστωθεί ότι λόγω της διαφοράς του γραφολογικού τύπου , της μελάνης κ.λ.π. , πρόκειται για μεταγενέστερη προσθήκη στο κενό μεταξύ των δύο συντακτικών περιόδων , όπου ο Κύριλλος οριοθετεί την Μονή , ενώ το όλο νόημα διαφέρει χρονικά από το χρέος και τη γενικά δύσκολη οικονομική κατάσταση που βρήκε στη Μονή ο Κύριλλος το 1814 , οπότε και γράφει τον εν λόγω Κώδικα –κτηματολόγιο της Μονής . Βέβαια το να υπήρχε ένα μικρό σχολείο ανέκαθεν στη Μονή , όπως νομίζεται , μολονότι τούτο το αγνοεί η Πατριαρχική «απανταχούσα» , που θα αναφέρουμε πιο κάτω , δεν μπορεί να αποκλεισθεί , αν λάβουμε υπόψη την πνευματική παράδοση των Αγράφων αφενός και την εκπαιδευτική αφετέρου δραστηριότητα του Κοσμά του Αιτωλού στην περιοχή , ο οποίος είναι βέβαιο ότι επισκέφθηκε την τόσο πλησίον του Μονή Προυσού , όπου και κήρυξε . Για τούτο και εικάζεται ότι ίδρυσε ένα από τα τόσα «δια κοινά γράμματα» σχολείο και εδώ ο πατρο-Κοσμάς , όπου όταν δεκάχρονο παιδί αφιερώθηκε στη Μονή και ο Κύριλλος , καθώς στο αυτοβιογραφικό του σημείωμα λέει ότι «έκαμε τέλος των γραμμάτων» το έτος 1789 , ενώ αλλού αφήνει να εννοηθεί , όπως είδαμε , ότι και βιβλιοθήκη είχε τότε η Μονή . Το παλιό αυτό σχολείο πάντως αν υπήρξε , δεν λειτουργούσε πια στις αρχές του 19^{ου} αιώνα λόγω των ιστορικών περιπετειών της Μονής , αλλά και της οικονομικής δυσπραγίας και κακοδιοίκησής της . Γι` αυτό ο Κύριλλος θα ιδρύσει ένα σχολείο γύρω στα 1819-1820 στο χώρο της Μονής , όπου ελλείψει άλλου κτιρίου δεν θα διστάσει να χρησιμοποιήσει τον παλιό Πύργο κοντά στους Άγιους Πάντες , διαμορφώνοντάς τον πρόχειρα για τις διδακτικές ανάγκες . Και τούτο , γιατί επειγόταν να δημιουργήσει μια εκπαιδευτική εστία στην ορεινή τούτη περιοχή της Μονής , «τα ληστρικά όρη» όπως σημειώνει , όπου κυριαρχούσε η αμάθεια και η αγραμματοσύνη και δικαιολογημένα ανησυχούσε το φωτισμένο λόγιο για το μέλλον της νεολαίας και κατά συνέπεια και για την τύχη της ελληνορθόδοξης παράδοσης αυτή την εποχή – ανησυχία που ο Κολλυβιστής Κύριλλος εκδηλώνει διαρκώς στα γραπτά του .

Η κακή κατάσταση , στην οποία βρήκε ο Κύριλλος την Μονή το 1814 , δεν του επέτρεψε να ιδρύσει και σχολείο εξαρχής , για την υποδομή του οποίου όμως ήδη από το 1815 φρόντισε με τη δωρεά της βιβλιοθήκης του ως πρώτο βήμα . Τον Ιανουάριο όμως του 1819 , οπότε το όλο ανακαινιστικό έργο στη Μονή είχε προχωρήσει , ο Κύριλλος σε συνεννόηση και με τον φωτισμένο επίσκοπο Λιτζάς και Αγράφων Δοσίθεο Παναγιωτίδη θα προκαλέσει σύσκεψη των Προκρίτων των «γεινιαζότων χωρίων» Προυσού και Καστανιάς , όπου μαζί με τους Πατέρες της Μονής θα αποφασίσουν την ίδρυση σχολείου προσφέροντας οι ίδιοι πρώτοι τον οβολόν τους . Για τον ιερό αυτό σκοπό συμμετείχαν οικονομικά , τόσο ο ως άνω επίσκοπος , όσο και ο Φαρσάλων Δαμασκηνός . Το σκεπτικό αυτής της απόφασης εκθέτει ο Κύριλλος στα δύο «δηλωτικά γράμματα περί της εν τω κοιμητηρίω Ελληνικής Σχολής...» του Προυσού των ετών 1819-1820 , όπου υπό το λόγιο ύφος συγκινητικός προβάλλει ο διακαής πόθος των ανθρώπων εκείνων , να εξαγάγουν τα παιδιά τους από την απαιδευσία , ενώ και ο επίσκοπος «επιβεβαιοί» το γράμμα της 30^{ης} Ιανουαρίου του 1820 , που αποτελεί και το πρακτικό της Σύσκεψης εκείνης για την σύσταση Σχολείου και που καθώς διαπιστώθηκε , από ένα σημείο κι ύστερα είναι το ίδιο με εκείνο του 1819 . Επειδή τα γράμματα αυτά δημοσιεύτηκαν ολόκληρα ή αποσπασματικά από άλλους ερευνητές , εμείς δεν θα τα μεταφέρουμε εδώ , αλλά μόνο στα σημεία , που μας διαφωτίζουν για την πνευματική κατάσταση του λαού της περιοχής του Προυσού και την αγωνία τους , για την καλύτερη λειτουργία της Σχολής . Και στα δύο «δηλωτικά» γράμματα , που αρχίζουν με την Ευαγγελική προτροπή «ερευνάται τας Γραφάς» , κυριαρχεί η ανθρωπιστική έννοια της Παιδείας , που ήταν ανύπαρκτη στην περιοχή του Προυσού , ενώ και η Σχολή του Καρπενησιού είχε (1816) κλείσει , και η μεγάλη πνευματική παράδοση των Βραγγιανών του Ευγένιου του Αιτωλού και του Αναστασίου Γορδίου ήταν παρελθόν . Για τα απομονωμένα , αυτή την εποχή , Κεφαλοχώρια του Προυσού και της Καστανιάς και τα μικρότερα γύρω χωριά ο Κύριλλος σημειώνει στο ως άνω Πρακτικό ότι «...απεβαρβαρώθησαν υπό της αμάθειας , ώστε όπου και αυτή τη πίστη τους κλονούνται οι δυστυχείς , έμεινε δε ο Χριστιανισμός των ψιλώ ονόματι και μόνον» , ενώ και οι ασκούμενοι στη Μονή ήταν αγράμματοι ή ελάχιστα γράμματα γνώριζαν . Για τούτο συνεχίζει : «τουλάχιστον και ημείς οι εν τη Θεομητορική ιερά Μονή του Προυσού μονάζοντες Θείω ζήλω κινούμενοι δια την κοινή ωφέλειαν των αδελφών μας χριστιανών , έγνωμεν κοινή γνώμη αποφάσει συστήσαι σχολείον των Ελληνικών μαθημάτων ... δι' ιδίων αναλωμάτων και δια της προσφοράς και βοήθειας των φιλογενών αδελφών , το οποίον όχι μόνον εις τους προσερχομένους ενταύθα και μονάζοντας , αλλά και εις τα γεινιαζοντα χωρία , άτινα απερβαρβαρώθησαν υπό της αμάθειας ...» κ.λ.π. . Από τα πρακτικά εξάλλου της σύσκεψης εκείνης πληροφορούμαστε εκτός από τα ονόματα των πρώτων συνδρομητών των Πατέρων και Προκρίτων , που από το υστέρημά τους συνεισέφεραν 3.300 γρόσια , και τα ακόλουθα : επειδή το ποσόν αυτό δεν ήταν αρκετό «προς ασφάλισιν και στερέωσιν της Σχολής» αποφάσισαν : «Πρώτον μεν να αναλάβει το βάρος ο πνευματικός Κύριλλος να ταξιδεύσει εις οποιονδήποτε μέρος ήθελε να στοχαστεί η Πανοσιότης του ίνα δια της συνδρομής και βοήθειας των φιλογενών , συναχθεί μια ικανή ποσότης και έπειτα τόσον η ημετέρα συνεισφορά όσον και η συναχθησόμενη παρ' αυτού , να κατατεθεί εις ασφαλές μέρος συν τόκω και εκ του τόκου τούτου να δίδηται ο ετήσιος μισθός του διδασκάλου .

Δεύτερον , εάν ο τόκος υπερβαίνει τον συμφωνηθέντα ετήσιον μισθό του διδασκάλου , τότε το περισσεύον να εξοδεύηται εις βιβλία και άλλα χρεώδη , τη μαθήσει πτωχών και ορφανών . Τρίτον , αν από καιρικές καταστάσεις χρόνου ένα ή δυο και περισσότερον ελλείψη διδάσκαλος οπού να γίνεται και αυτός καφάλαιον . Τέταρτον , η αυτοπροαίρετος και κατά δύναμιν συνεισφορά ήν έκαστος καταβάλομεν να μην έχη πλέον ζητηθή ούτε παρ'ημών ούτε παρά συγγενούς , ούτε παρ'άλλου τινός αλλά να μένη διηνεκής και ασάλευτος . Πέμπτο , να είναι εις χρέος ο μισθωτός αυτός διδάσκαλος να παραδίδει γραμματικά εις όσους υποτακτικούς του Μοναστηρίου συστήση σε αυτόν ο ηγούμενος και σε όσα παιδιά τύχωσιν εκ του πλησιάζοντος χωριού Προυσού και από του γειτονεύοντος χωριού Καστανιάς , χωρίς να χητή από αυτών άλλη παραμικράν πληρωμήν , δια το είναι την μικράν Κωμόπολιν ταύτην Καστανίαν Πατριδα των πρώτων συνδρομητών , οίτινες ουχί μόνον το ψαλτικόν των αφιέρωσαν , αλλά και εκινδύνευσαν εν γη και θαλάσση ένεκα της καλής συστάσεως της Σχολής αυτής...»

Τέλος , ο έκτος και τελευταίος όρος ήταν να γράψουν τρία «απαράλλακτα γράμματα» του ως άνω πρακτικού , υπογεγραμμένα από όλους τους συσχεφθέντες , εκ των οποίων το ένα «θα έμενε στο Μοναστήρι» , το δεύτερο «εις χείρας των προϊσταμένων χωριού Προυσού και τον τρίτον εις χείρας χωριανών της Καστανιάς...» , για να μην αλλάξει κανένα από τα τρία μέρη τα συμφωνηθέντα για τη σύσταση της Σχολής . Ως κατακλείδα του πρακτικού διατυπώνεται το σχετικό επιτίμιο για εκείνον που «κακία μόνη κινηθείς και έξω του θείου φόβου γενόμενος θελήσει οικειοποιηθεί να ταράξει , να μεταφέρει εκ του κοινωφελούς και αξιοπαίνου έργου τούτου , εις οποιονδήποτε άλλο έργο και την συνδρομή ταύτην , ο τοιούτος και ζων και μετα θάνατον να έχει αντίδικον την Κυρίαν Θεοτόκον...» κ.λ.π. , ενώ τα τρία αυτά γράμματα θα είχαν «το κύρος και την ισχύν από παντός δικαστηρίου και πάσης εξουσίας» .

Ακολουθούν οι υπογραφές των μελών της επιτροπής με πρώτη του Λιτζάς και Αγράφων Δοσιθέου και κατόπιν του ηγουμένου Γερασίμου , Κυρίλλου και Γαβριήλ , ιερομονάχων της Μονής και των προκρίτων Ι. Οικονόμου , Γ. Δημητρίου από τον Προυσό , καθώς και των Δ. Ταραμπίκου , Δ. Δημοπούλου , και κάποιου Νταλακωστογιάννη από την Καστανιά . Ταυτόχρονα συντάσσεται και ένα γράμμα προφανώς από τον ως άνω Επίσκοπο προς τον Πατριάρχη Γρηγόριο Έ , του οποίου το «ίσον και απαράλλακτον» αντιγράφει ευτυχώς ο Κύριλλος στο χειρόγραφο Κώδικα 42 (σελ.865) . Στο γράμμα του ο επίσκοπος , αφού πλέξει το εγκώμιο του Κυρίλλου , επαναλαμβάνει το σκεπτικό της ίδρυσης σχολείου και τέλος τονίζοντας ότι «δια να επιστατήσει εις το έργον τούτο , αξιώτερος δεν ευρέθει άλλος από τον πνευματικό Κύριον Κύριλλο και δια την σεμνοπρέπειαν και δια την προκοπήν του και δια τον αληθινόν ζήλον του...» , ζητεί την άδεια του πατριάρχη για την ίδρυση αφενός «Ελληνικού Σχολείου , αντίκρυ της Ιεράς Μονής εν τω κοιμητηρίω» κ.λ.π. και τις σχετικές για το θέμα σεβαστές οδηγίες του αφετέρου . Ακολουθεί η απλή χρονολογία «1820» και οι υπογραφές των Πατέρων της Μονής και των ως άνω Προκρίτων της περιοχής .

Ο Πατριάρχης απάντησε θετικά με το σιγίλλιο του (Ιούλιος 1820) , στο οποίο αφού επαναλαμβάνει και αυτός το σκεπτικό της ίδρυσης του Σχολείου και το σχετικό καταστατικό του , εγκρίνει ενώ διατυπώνει και το «φρικτόν επιτίμιον» εναντίον των τυχόν ιεροσύλων , εις βάρος του κληροδοτήματος που κατέθεσε ο Κύριλλος στο κοινόν του Αγίου Τάφου «δια την ζωοτροφίαν του διδασκάλου...» κ.λ.π. . Το σημαντικό σιγίλλιο υπογράφει ο ίδιος ο Γρηγόριος Έ και κάποιοι συνοδικοί , ενώ αφήνεται χώρος και για τον Λιτζάς και Αγράφων

Τόσο το γράμμα του επισκόπου , όσο και το σιγίλλιο – απάντηση του Πατριάρχη θα μεταφέρει συνοδευόμενος και από τον ιερομόναχο Γερμανό γι' αυτό το λόγο ο ταξιδευτής στην Πόλη Κύριλλος , ο οποίος περνώντας από την Ούγγρο – Βλαχία προέβη συγχρόνως και σε ζητείς προς τους εκεί φιλογενείς και τον ηγεμόνα Αλέξανδρο Καλλιμάχη , αυξάνοντας προφανώς το ποσό της πρώτης συνεισφοράς , που στη συνέχεια κατέθεσε στην Τράπεζα του Αγίου Τάφου για την εξασφάλιση και την αξιοποίησή του .

Επιπροσθέτως πρέπει να σημειωθεί ότι , όσο ο Κύριλλος βρισκόταν στην Πόλη , ο Πατριάρχης εκτιμώντας τον «διάπυρον ζήλον» του , εξέδωκε για το έγκυρο προφανώς της ερανικής αυτής κίνησης «απανταχούσα» επιστολή , παράλληλα και ταυτόχρονα με το ως άνω σιγίλλιο – άδεια για τη σχολή , με την οποία εφοδίασε τον «οσιώτατον εν ιερομονάχοις κυρ Κύριλλον» , για την περαιτέρω περιοδεία του .

Το σημαντικό αυτό έγγραφο , που φυλάσσεται στη Μονή μέσα στη μεταλλική κυλινδρική θήκη του , είναι χαρτώο (διαστάσεις 0.53*0.33 εκ. με επιφάνεια γραφής 0.45*0.30) , επισημάναμε πριν από χρόνια , στο Αρχείο της .

Στο από 23 στίχους αποτελούμενο κείμενό του ο Πατριάρχης απευθύνεται κατά το συνήθη τύπο των επιστολών αυτών , σε όλη την ιεραρχική κλίμακα των κληρικών «της καθ' ημάς του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας και εκάστης Επαρχίας ... τους ευλαβεστάτους ιερείς και ψάλλοντας εν ταις εκκλησίαις της πόλεως του Γαλατά και όλου του καταστίχου και απανταχού τμήματος πραγματευτάς ...» κ.λ.π. λαϊκούς , για να συνδράμουν γενικά «οι ευπορούντες ... τα συγκροτούμενα φροντιστήρια ...(ενν. τα σχολεία) , ταύτα γάρ λυσιτελέστερα ά τε την θεόδοτον Παιδείαν κ.λ.π. Το σημαντικό σιγίλλιο υπογράφει ο ίδιος ο Γρηγόριος Ε12 και κάποιοι Συ-νοδικοί, ενώ αφήνεται χώρος και για τον Λιτζάς και Άγραφων.

Τόσο το γράμμα του Επισκόπου, Όσο και τύ σιγίλλιο - απάντηση του Πατριάρχη θα μεταφέρει συνοδευόμενος και από τον ιερομόναχο Γερμανό γι' αυτό το λόγο ο ταξιδευτής στην Πόλη Κύριλλος, ο οποίος περνώντας από την Ούγγρο-Βλαχία προέβη συγχρόνως και σε ζητείς προς τους εκεί φιλογενείς και τον ηγεμόνα Αλέξανδρο Καλλι,μάχη¹³, αυξάνοντας προφανώς το ποσό της πρώτης συνεισφοράς, πού στη συνέχεια κατέθεσε στην Τράπεζα του Άγιου Τάφου για την εξασφάλιση και την αξιοποίηση του.

Επιπροσθέτως πρέπει να σημειωθεί ότι, εν δσω ο Κύριλλος βρισκόταν στην Πόλη, ο Πατριάρχης εκτιμώντας τον «οιάπνρον ζήλόν» του, εξέδωκε για το έγκυρο προφανώς της έρανικής αυτής κίνησης «άπανταχοῦσα» επιστολή, παράλληλα καί ταυτόχρονα με το ως άνω σιγίλλιο - άδεια για τη σχολή, με την όποια εφοδίασε τον «οσιώτατον εν ίερομονάχοις κυρ Κύριλλον», για την περαιτέρω περιοδεία του.

Το σημαντικό αυτό έγγραφο, πού φυλάσσεται στη Μονή μέσα στη μεταλλική κυλινδρική θήκη του, είναι, χαρτώο (διαστ. 0,53x0,33 εκ. με επιφάνεια γραφής 0,45x0,30), επισημάναμε πριν από χρόνια, στο Αρχείο της¹⁴.

Στύ από 23 στίχους αποτελούμενο κείμενο του ό Πατριάρχης απευθύνεται κατά το συνήθη τύπο των επιστολών αυτών, σε δλη την ιεραρχική κλίμακα των κληρικών «της καθ' ημάς τον Χρίστου Μεγάλης Εκκλησίας και εκάστης Επαρχίας... τους ευλαβέστατους ιερείς κοί ψάλλοντας εν ταίς εκκλησίαις της πόλεως του Γαλατά και όλον τον κατάστιχου και απανταχού τμήματος πραγματεν-τάς...» κ.λ.π. λαϊκούς, για να συνδράμουν γενικά «οἱ εύποροῦντες... τα συγκροτούμενα φροντιστήρια... (ενν. τα σχολεία)· τ αυτά γαρ λνσιτελέστερα α τε την θεόσοτον Παιδείαν επίδα-ψιλενόμενα τοις προσερχομένοις...» κ.λ.π. Ἡ δε προς αυτά «δαφιλής χορηγία... αναγκαία όήπου κρίνεται... καί άθάνατον εύκλειαν μη παρ'άνθρώποις, άθάνατον όέ μισΟόν Θεόθεν, άντιπαρέχονσα πολλαπλά-σιον» στους φιλογενείς συνδρομητές.

Στή συνέχεια ο Πατριάρχης εισέρχεται στο θέμα: «*Επειδή τοιγαροῦν, και εν τῷ Ἐπισκοπῇ Λητζάς καί Ἀγραφῶν εἰς χωρίον Προνοῦ καλούμενον μη δν πρότερον, συνέστη σχολεῖον κοινόν των Ἑλληνικῶν μαθημάτων, οἰά συνόρομῆς των εγχωρίων εν αὐτῷ εὐσεβῶν προς φωτισμόν των τε κατοίκων και των περιοίκων εκεί ομογενῶν ως και των χωρίων της Αἰτωλίας και των ἀλλαχόθεν παιδείας προσφοιτῶντων ἀλλ' οἰμεν προσερχόμενοι εν αὐτῷ τῇ ἀλήθεια πολλοί, τα δέ υπό των χριστιανῶν καταβληθέντα, μη ἐξαρκονντα προς ἀπάντησιν των συμβαινόντων ἀναγκαίων ἐξόδων της σχολῆς καί των διδασκαλικῶν μισθῶν, μη ἀνεχόμενοι τοίνυν οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι της καταργήσεως της σχολῆς, ἀλλο-θεν δε πόθεν μη ἔχοντες ἐλπίδα βοηθείας, ἐγνωσαν προσόραμεῖν μετά Θεόν, εἰς το ἔλεος καί την βοήθειαν των ἀπανταχοῦ φιλοκάλων καί φιλογενῶν εὐσεβῶν, ἀποστέλλοντες τον παρόντα, ὀσιώτατον εν ἱερομονάχοις κυρ Κύριλλον τον εκ τον ἐκεῖ γεινιάζοντος ἱερόν και σεβασμίου ημετέρου Πατριαρχικοῦ και σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου της ἐνδόξου Κοιμήσεως της Ὑπεραγίας Δεσποίνης ημῶν Θεοτόκου τον Προνοῦ ὀρμῶμενον, ως ζήλον διάπτυρον τρέφοντα υπέρ τον κοινωφελοῦς τούτου κατορθώματος, ωτινι δεδώκαμεν και ημεῖς ἀόειαν ἐπιτραχήλιον φέρειν, ἀγιασμόν ψάλλειν και πάντα τα ιερατικά ἐκτελεῖν, τη εἰδήσει μέντοι και τη ἀδεία καί των κατά τόπους ἀρχιερατικῶν προϊσταμένων».*

Προς τοῦτο ὁ Πατριάρχης, ἀφοῦ εὐχεται «*πατρικῶς*» υγεία στους Χριστιανούς, τους προτρέπει: «*να ἀναλάβητε τον περί τα τοιαῦτα κοινωφελή σπουδάσματα θεάρεστον ζήλον ημῶν και δεξάμενοι μετά πάσης εὐηθείας και ἰλαρότητος τον ὀιαληφθέντα ὀσιώτατον εν ἱερομονάχοις κυρ Κνριλλον συνόράμητε και βοηθήσητε τη σχολῇ παρεχόμενοι εἰς χείρας αὐτόν ἀφθονον και ὀαψιλή την βοήθειαν προσκαλοῦντες την αὐτόν ὀσιότητα και εἰς τους ευλογημένους υμῶν οἰκονς ἐπί το εὐλογεῖν και ἀγιάζειν υμάς ἱερατικῶς και τούτω φιλοδωροῦντες πλονσιοπαρόχως, ἰνα οἰά της τοιαύτης συνδρομῆς και συναντιλή-ψεως το μνησθέν θεοφιλές τοῦτο κατόρθωμα λαβή τελείαν την σύστασιν ὀνάμενον τον λοιπόν ἀποκτάν τα ἀναγκαῖα ἐξοδα και τους μισθούς, οἱ δέ φιλόμουσοι και φιλότιμοι συνδρομηταί ἀντιλάβητε ἀπειροπλασίως τους διδασκαλικούς μισθούς παρά του θεον ου ἡ χάρις και το ἀπειρον ἔλεος και ἡ ευχή και ἡ ευλογία της ημῶν μετριότητος εἰη μετά πάντων ημῶν».*

Εν μηνι Ἰουλίῳ Ἰνδικτιώνης ηἰ (αωκφ)

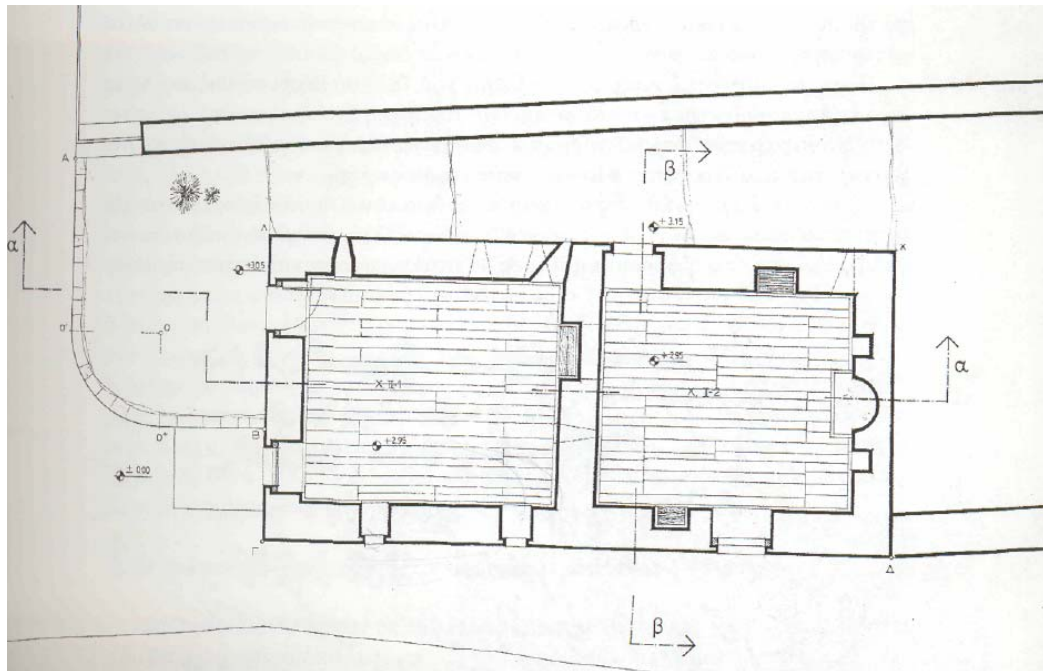
"Ἄλλες υπογραφές (:): «*Οἱ ἐπιατάται της εν τῷ ἀγίῳ ὀρει Κοινότητος βεβαιοῦμεν*». Τοῦτο το τελευταῖο σημαίνει ὀτι ὁ Κύριλλος πέρασε και ἀπό το Ἄγιο ν Ὀρος.

"Ἰσως σε αὐτή την ἐκκληση να ἀνταποκρίθηκαν και ἄλλοι Ἑλληνες στο Ἐξωτερικό, ὀπως δηλώνει ἡ ἀτεκμηρίωτη δμως πληροφορία του Τρύφωνα Εὐάγγε-λίδη¹⁵, ὀτι ἡ Σχολῇ του Προυσοῦ ἐνισχύθηκε ὀικονομικά και ἀπό τους Ἡπειρώτες ἀδελφούς Ζωσιμάδες.

Για τις ζητεῖς αὐτές ὀ ἀκάματος πνευματικός Κύριλλος ἐπιστράτευσε και το δικό του μεοτό γραπτό λόγο, ὀπως αὐτός βλέπουμε να προβάλλει με ενθεο ζήλο μέσα ἀπό την «*ἀπανταχονσα*» ἐπιστολή του (L82u)¹⁶, πού μνημονεύσαμε ως ἑνα σημεῖο και ἡδη ἐπανερχόμεστε στη συνέχεια.

Σέ αὐτή την ἐπιστολή - μνημεῖο λόγου στην ουσία - ὀ διδάσκαλος Κύριλλος, μετά ἀπό τις τυπικές προσφωνήσεις, με ἑνα εὐστοχο συνδυασμό λόγιας και λιτής γραφῆς ἐπιχειρεῖ να περάσει το μήνυμα της σπουδαιότητος της παιδείας τόσο για τον ἀνθρωπο γενικά ὀσο και το δουλεῦον Γένος ἰδιαίτερα.

Την παιδεία, όπως είδαμε, ο Κύριλλος την θεωρεί θείο δώρο, «θεόσδοτον χρήμα» την ονομάζει, και σαν τέτοιο κατά το «πάν δώρημα τέλειον άνοιθεν εστί καταβαίνον εκ Σού του Πατρός των Φώτων...» είναι ιερό προνόμιο και χάρις του ανθρώπου· για τούτο είναι και επιτακτική ανάγκη για τη νεολαία. Διότι ή Παιδεία «υπερβαίνει όλα γα εν τω παρόντι βίω αγαθά, στολισμός γαρ εστί της •ψυχής και άκρότης νοός και κτήμα άναφαίρετον εις όσους αυτό έκτήσαντο και

Σχεδιάγραμμα-δείγμα από τη μελέτη αποτύπωσης του κτηρίου του σχολείου (Αρχιτέκτονας Γεώργιος Γιαννίτσαρης, 1995).

ον μόνον την διάνοιαν εις τα Θεία αναβιβάζει εις όσα ο άνθρωπος νους δύναται να έννοήση, άλλα και τα ήθη καλλωπίζει και την ζωήν με άρετάς στολίζει και τω δντι χριστιανόν τον ανβρωπον ποιεί...».

Τούτο βέβαια μπορεί να συμβεί, όπως το εννοεί ο Χριστός, με αγάπη για τον πλησίον και όπως το ζούσε ο ίδιος ο αγαθός Κύριλλος¹ γι' αυτό και προτρέπει: «δσοί φιλέλληνες φιλογενεΐς καΐ φιλόμουσοι τυγχάνοντας μη διαλείπητε ζη-λοϋντες επαινέτως την τον Γένους ημών κοίνωφέλειαν, συνδράμετε και συμπρο-θνημηθήτε και βοηθήσητε έκαστος, καθώς δύναται... Ινα ή Σχολή ταύτη (sic) λαβή τελείαν την σύστασιν...» κ.λ.π. και αυτά, επειδή «και την ήμετόραν ταύτην πα-τρία εν αμάθεια μεγίστη και βαρβαρότητι και του τηλαυγεστάτου φωτός της παιδείας τε και μαθήσεως παντάπασιν έστερημένην και τη όρΟοδόξω και ενσε-βειήμων πίστει κλονουμένην...¹⁸ οι δύο δηλαδή έλλοχεύοντες κίνδυνοι πού επισήμανε και σε άλλα γραπτά του έντρομος ο Κύριλλος κρίζοντας σαν άλλος Κοραΐς «όράξασθε παιδείαςί» (ως μήποτε όργισθη ο Κύριος και άπολείσΟε εξ όδοϋ δικαίας¹⁸), γιατί αξίζει να δίνει κανείς το χρήμα του «δια τα Ελληνικά Σχο-λεία...», προσθέτει, άιροϋ άλλωστε «τα χρήματα δια τοντο λέγονται χρήματα δια να τα μεταχειριζώμεθα, εις τās χρείας, ως καλοί οικονόμοι...» σημειώνει άλλου με αριστοτελική σκέψη¹⁹.

"Έτσι πανευτυχής ο Κύριλλος το θέρους του 1820 Οά θέσει σε λειτουργία με ιερό ενθουσιασμό «την εν τω Κοιμητήρια»' Ελληνική Σχολή με πρώτο και μοναδικό διδάσκαλο τον ίδιο, για να μην κωλυσιεργεί αλλά και για λόγους οικονομίας, στον παλιό Πύργο της Μονής κοντά στο Κοιμητήρι. Αυτή ή επιλογή της θέσης του σχολείου από τον Κύριλλο ίσως και να μην σχετίζεται μόνο με την έλλειψη ειόικού κτηρίου, άλλα και με τη σκέψη ότι στο γαλήνιο φυσικό περιβάλλον οι μαθητές θά άφοσιώνονταν καλύτερα στο μάθημα και τη μελέτη, ενώ τόσο πολύ κοντά στο Κοιμητήρι των Πατέρων της Μονής θά γνώριζαν με φυσικό τρόπο τα όρια της ζωής και του θανάτου σε μια καθημερινή σχέση μαζί του.

The image shows a handwritten document in Greek. The main text is written in a cursive hand and includes several lines of text, some of which are partially obscured by dark ink or damage. A vertical note is written on the left side of the document. The text appears to be a receipt or payment record, mentioning dates and amounts.

71 απόδειξη μισθοδοσίας τον τελευταίου μάλλον διδασκάλου της Σχολής (1825)

A.M.Π.

Κατά τα άλλα το Σχολείο του Κυρίλλου, όπου φοιτούσαν περίπου 25 μαθητές από «τα γειτνιάζοντα χωρία Προνόου και Καστανιάς» και τρόφιμοι της Μονής, λειτούργησε μάλλον κατά διαστήματα ως το 1825, αφού ένα χρόνο μετά την έναρξη λειτουργίας της, ήτοι το 1821, ξέσπασε ή Έθνοσωτήρια Επανάσταση. Στην τελευταία μάλιστα φάση (1824-1825) πρέπει να δίδασκε άλλος διδάσκαλος, όπως φαίνεται από τη σχετική «απόδειξη^ του έτους 1825». Στην από-δειξη αυτή όλως περιέργως δεν κατονομάζεται ο διδάσκαλος, ο όποιος ασφαλώς δεν πρέπει να ήταν ο Κύριλλος.

πρώτον γιατί αυτός από το 1824 μάλλον ειχεν αποδημήσει οριστικά στο Άγιον Όρος, ενώ και ασφαλώς δεν θα δεχόταν ή αξιοπρέπεια του αμοιβή για το διδακτικό του έργο στο σχολείο, πού ό ίδιος ίδρυσε, και δη στη χαλεπότετη αυτή περίοδο, για τον αγωνιζόμενο λαό της περιοχής. Τρίτον δέ ότι ό εν λόγω διδάσκαλος, σύμφωνα με την απόδειξη, εισπράττει την αμοιβή του μέσω εκπροσώπου του.

2. Ο τύπος του σχολείου

"Ας δοϋμε δμ(ος πρώτα τα του Σχολείου αϋτου, όπως π..χ. την εκπαιδευτική του βαθμίδα, τον τρόπο λειτουργίας του, τα διδασκόμενα μαθήματα κ.λ.π.

Το Σχολείο του Κυρίλλου, μολοντί στην περιοχή προσέφερε τόσα, έκτος από τον Τρύσρct)να Εύαγγελίδη, κανείς από όσο γνωρίζουμε δεν το αναφέρει²¹ σε κάποια άλλη επίσημη ιστορία της Παιδείας στην Τουρκοκρατία, ενώ ή εκπαιδευτική του βαθμίδα από άλλους πριν από εμάς ερευνητές λόγω υπερβάλλοντος ζήλου υπερτιμήθηκε ως «ανωτέρα»²² και από άλλους²³, ίσως από επιστημονική συνέπεια, και κάπως αβασάνιστα, εκτιμήθηκε ως «κατωτέρα», δηλ. ως ένα σχολείο «*δια κοινά γράμματα*».

Εμείς χωρίς να υποστηρίζουμε ότι το θέμα εξαντλήθηκε, υποθέτουμε κατά συμπερασμό ότι ούτε Ανωτέρα Σχολή ήταν το σχολείο του Κυρίλλου, ούτε ένα «κοινό», αλλά ένα σχολείο από αυτά της λεγόμενης τότε «*Κνκλοπαιδείας*», δηλ. κάτι σαν τα σημερινά Γυμνάσια, τουλάχιστον για τους εξής λόγους:

Και κατά πρώτον, διότι σε όλες τ'ις γραπτές πηγές ή Σχολή αναφέρεται ως Σχολή ή Σχολείον «των *Ελληνικών μαθημάτων*». Η αμφισβήτηση πιθανόν προέρχεται από τη φράση: «...*κοινής των Ελληνικών μαθημάτων σχολής*...» και «...*κοινόν των Ελληνικών μαθημάτων σχολείον*...» στα μνημονευθέντα δύο πατριαρχικά έγγραφα του έτους 1820 (Σιγίλλιο - έγκριση ίδρυσης σχολής και την «*άπανταχοϋσα*» για οικονομική ενίσχυση αντίστοιχα). Εικάζουμε όμως ότι ή λέξη «*κοινής*» πλάι στη φράση: «*Ελληνικών μαθημάτων*» δεν έχει την Ιστορική βαρύτητα, πού της αποδίδουν όσοι υποτίμησαν το Σχολείο του Καστανοφύλλη.

Κατά δεύτερον, διότι τα «*Ελληνικά μαθήματα*» δεν διδάσκονταν σε σχολεία αρχαίων, σπου ή διδασκαλία της Όκτωήχου και του Ωρολογίου κ.λ.π. συνήθως αποτελούσαν την πρόσβαση στην επόμενη σχολική βαθμίδα, δηλ. τη μέση²⁴, την οποία ο Κύριλλος ως φαίνεται σκόπευε ίσως να αναπτύξει αργότερα σε ανωτέρα.

Την άποψη μας ενισχύει σαφώς ή διδακτέα ύλη, που περιέχουν τα τριάντα περίπου σωζόμενα σήμερα στο Αρχείο της Μονής «*Μαθηματάρια*» με κείμενα, όπως προαναφέραμε, όμως επιλεγμένα από τον Κύκλο της «*θύραθεν παιδείας*» και υπογραφόμενα από γνωστούς μαθητές της σχολής του μεγάλου Παναγιώτη Παλαμά στο Μεσολόγγι, πού αργότερα χρημάτισαν και διδάσκαλοι σε αυτήν είναι ό Ιωάννης Τρικούπης²⁵ ό Κωνσταντίνος «*ό εκ Αεπενον της Ακαρνανίας*»²⁶ και ό Ζαχαρίας Καραντίνας από το Αιτωλικό, τέλος δε και ό ίδιος ό Καστανο-φύλλη. Άλλωστε τις προτιμήσεις της Σχολής εκείνης ακολουθούσαν τα όσα και οποία διδάσκονταν κείμενα, στους μαθητές της Σχολής Προυσοϋ, όπως απέδειξε ή συγκριτική μελέτη της Ά. Σκαρβέλη-Νικολοπούλου.

Τα διδασκόμενα κείμενα Αρχαίων συγγραφέων «Ισοκράτους, Ξενοφώντος, Πλουτάρχου, Θεμίστιου, Λουκιανού, Λιβανίου κ.ά.» αποκλείονταν για σχολεία κατώτερης βαθμίδας- ενώ φιλοσοφικά κείμενα, όπως «Αριστοτέλης» μεταφρασμένος από τον Νικηφόρο Βλεμμύδη και σχολιασμένος από τον Ευγένιο Βούλγαρη, καθώς και εκείνα των Πατέρων της Εκκλησίας, κυρίως του Γρηγορίου του Θεολόγου και Μεγάλου Βασιλείου, αλλά κ.ά. «ψυχαγωγημένα» με διάστιχες ερμηνείες και παρασελίδια σπουδαία σχόλια, ασματικοί κανόνες (π.χ. του Ανδρέου Κρήτης) ή η χρηστοθήΟεια του Αντωνίου Βυζαντίου ίσως συνηγορούν υπέρ της άποψης, δηλ. να επρόκειτο για ένα σχολείο μέσης βαθμίδας, πού λειτουργούσε πλάι στη Μονή Προυσου.

Τέλος, όπως εξάλλου και οι σε σπαράγματα «θεματογραφίες»²⁸ για άσκηση των μαθητών, με μεταφορά από το << Ελληνικόν εις το κοινόν» και εν συνεχεία «εις το παθητικόν» ή «ό έλεγχος συνωνύμου φράσεων» (χειρ. Κωδ. 53)· οι ραψωδίες Α-Ζ της Όμηρου Ίλιάδος, πού Οέν απαντούν ούτε ακόμη και σε γνωστές σχολές της εποχής, τέλος δε ο!

χειρ. Κωδ. 29 με «θέματα μαθητού ασκουμένου περί το Ελληνιστί γράφειν» και 9 πού περιέχει και το δράμα του Γρηγορίου του Θεολόγου «Χριστός πάσχων»¹, πού σπανίζει και σε σχολεία της μέσης βαθμίδας, ενισχύουν την υπόθεση μας.

Επιπροσθέτως σημειώνουμε ότι στη σχολή του ό Κύριλλος δίδασκε και τα «μουσικά», δηλαδή την ψαλτική τέχνη, πού συνηθιζόταν στα σχολεία της Τουρκοκρατίας, με βάση τους πολύτιμους στην εποχή δικούς του χειρόγραφους Κώδικες - αντίγραφα έργων των μεγάλων υμνογράφων μελοποιών του 17ου αιώνα - με τους οποίους προίκισε την Βιβλιοθήκη της Μονής- μόνον ότι προσέκοψε στην οκνηρία των μαθητών.

Για τη διδακτική μέθοδο γενικώς δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένα γνωστό· πιθανότατα όμως θα ακολουθούσαν και εδώ τη συνηθισμένη, της αντιγραφής εκ μέρους των μαθητών κειμένων από τα μαθηματάρια, πού κυκλοφορούσαν πα-ντού είτε με υπαγόρευση εκ μέρους του Διδασκάλου είτε και από την ανθολογία Κειμένων της «Εγκυκλοπαίδειας Φιλολογικής» του Ί. Πατούσα³⁰, πού υπήρχε ήδη στην από τον Κύριλλο όωρηθείσα Βιβλιοθήκη στη Μονή.

Από άποψη παιδαγωγικών τιμωριών κ.τ.λ. πιστεύουμε ότι και αυτές δεν θα διέφεραν από τις συνηθισμένες στα σχολεία αυτής της εποχής· ενώ έχουμε έμμεσα (χειρ. Κωδ. 59) και την πληροφορία ότι οι αμελείς και απείθαρχοι μαθητές τιμωρούνταν πολλές φορές από τους ίδιους τους συμμαθητές τους, πού έψαλλαν ενώπιον τους διάφορα δηκτικά ενίοτε άσματα, για να συνέλθουν οι «ανόητοι», όπως π.χ. το εξής τροπάριο ψαλλόμενο σε «Οίκο ΕύφραΟά»³¹: «πάντες οι μαθηταί συνέλθετε ενθάδε όπως του ανόητου καί αμελούς αυτόν τη κεφαλή έμπτηνητε» ή το: «ούτος ό μαθητής ύβρίσθη και ήλέγχθη πολλάκις άποτόμως, άλλ'ονν ουκ ήβονλήθη την γνώμην μετατρέψασθαι» κ.ά.π.

Οί μαθητές μάλλον δεν πλήρωναν δίδακτρα, όπως προκύπτει από το προσχέδιο του Πρακτικού (1820, αριθ. έγγρ. 27) της ίδρυσης του Σχολείου, για το όποιο θα γίνει λόγος στο οικείο κεφάλαιο (Κεφ. 18: το Αρχείο της Μονής), ενώ τα πιο φτωχά ή ορφανά, πού ήταν και οικότροφα της Μονής, είχαν μόνη υποχρέωση την ευσέβεια στο Θεό, το σεβασμό στη Μονή και τους διδασκάλους και την επιμέλεια των μαθημάτων.

Τέλος ή διδασκαλία γινόταν πιο ευχάριστη με τα συνηθιζόμενα στην εποχή αινίγματα για την πνευματική άσκηση των παιδιών τα αινίγματα αυτά τα αντέγραφαν από την Ανθολογία του Μαξίμου Πλανούδη ή την «Εγκυκλοπαίδεια Φιλολογική» του Ί. Πατούσα στα μαθηματάρια, όπως είναι π.χ. οι χειρόγραφοι Κώδικες αριθ. 59 και 21, όπου το «αίνιγμα της νηός»² ή το του «γνπός, μύός, δρυός» κ.λ.π. και το «εκ τον οίνου» αντίστοιχα- αλλά και με σατιρικά επιγράμματα (χειρ. Κωδ. αριθ. 21) όπως εκείνο για την «Πάπισσα Ιωάννα»¹, πού μνημονεύσαμε ήδη και πού στόχευε έμμεσα, σε ένα είδος άμυνας κατά της Δυτικής προπαγάνδας.

Η Σχολή της Μονής, αν και λόγω της έκρηξης της Επανάστασης το 1821 λειτούργησε κατά διαστήματα³⁴, όπως προαναφέρθηκε, οπωσδήποτε μέχρι και το 1825, χωρίς να αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα, αφού παρά την ανωμαλία του πολέμου έφθαναν κανονικά οι τόκοι από την Κωνσταντινούπολη, όπως μαρτυρεί ή σχετική απόδειξη αμοιβής του διδασκάλου κατά το έτος αυτό, όπου «ο Επίτροπος της εν Πυρσω Ελληνικής Σχολής» σημειώνει:

«...ελαβον από την κάσαν τον Παναγίου και Ζωοδόχου Τάφου τον τόκον των τριών χιλιάδων επτα-κοοίων πενήτηκοντα γροσιών, όπου εκεί έδάνεισα γρόσια 300, δι ένα όλόκληρον χρόνον, ήτοι από του 1824 Ιουλίου 28 ως 1825 Ιουλίου 28. "Οθεν το παρόν δέ-όωκα αύτω έπικεκνρωμένον %\$ Ιδία μου υπογραφή και σφραγίδι εις βεβαίω-σιν».

Με τον οκταετή αγώνα της Ανεξαρτησίας μας βέβαια έπόμενον ήταν να κλείσει τελικά και ή Σχολή της Μονής, ενώ το κεφάλαιο στην Τράπεζα του Αγίου Τάφου στην Πόλη αυξανόταν και με τους τόκους, πού παρέμεναν σε αυτό, εφ' όσον δεν τους εισέπραττε ή Μονή.

3.3 ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΡΟΥΣΟΣ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ

Έχει πού τερματίζει το Φαράγγι του Προυσοῦ και σέ απόσταση ενός χιλιομέτρου περίπου από τό Μοναστήρι, στους δασωμένους πρόποδες του μεγάλοπρεπου Παναιτωλικού, δείχνει τό ιλαρό πρόσωπο του τό χωριό του Προυσοῦ -μιά χαριτωμένη ζωγραφιά στο βραχώδες τοπίο, με τά σπίτια του-λευκές πινελιές Φλαμανδοί) ζωγράφου σέ πράσινο φόντο .

Κεφαλοχώρι άλλοτε και πρωτεύουσα του Δήμου Άρακυνθίων από την Καρδιστριακή περίοδο μέχρι τό 1912, οπότε έγινε Κοινότητα ό Προυσός, είχε πάνω από 1500 κατοίκους, κι ήταν έδρα όλων των διοικητικών κ.λ.π. Άρχων της περιοχής.

Μετά τον τελευταίο δμως πόλεμο και κυρίως τόν εμφύλιο, δπως σέ δλη την Ευρυτανία ελάχιστοι έμειναν πια οι μόνιμοι κάτοικοι, ενώ οι περισσότεροι κατέβηκαν στό Άγρίνιο, στο Μεσολόγγι, στην Πάτρα και κυρίως μετανάστευσαν στην Άθήνα κ.ά. και μόνο ή νοσταλγία κατά τά τελευταία χρόνια φέρνει κάποιους ως επισκέπτες στό ωραίο χίοριό μέ τή σκιερή μικρή πλατεία και τήν ολόδροση κρήνη της νά σβήνει τή δίψα των στρατοκόποι από παλιά, και τήν προτομή τοῦ Γεωργίου Κονδύλη νά ζυπνά μνήμες του Ιστορικού παρελθόντος.

Ωστόσο, έδώ και κάποιες δεκαετίες αυτοκινητόδρομος από τό Άγρίνιο-Προυσό-Μονή-Καρπενήσι και τό αντίστροφο έδωσε μιά νέα πνοή στό ήσυχο χωριό, δπου κάθε νύχτα άκουσ τό κελάρυσμα του πόταμου Προυσιώτη, πού τρέχει προς τό Μοναστήρι, και τήν άνοιξη ευφραίνεσαι απ' τά αηδόνια, «πού δέ σ' αφήνουν νά κοιμηθείς».

Άνατρέχοντας στην ιστορία τοῦ χωριού δεν μπορείς νά ξεχωρίσεις τήν αφητηρία της ίδρυσης του, γιατί χάνεται στό μακρινό παρελθόν, όμοια μέ αυτήν τοῦ Μοναστηρίου της «Κυρίας Προνοιωτίσσης», πού από ένα σημείο και μετά συνδέθηκε μαζί του μέ μιά σχέση ήθικο-κοινωνικής και οικονομικής άλληλεξάρτησης

Τό τοπωνύμιο "Εσωχώρια ή Σώχωρο, κοντά στον Προυσό, ορθώς έκανε τόν | Κ. Άμαντο νά υποθέτει τήν ύπαρξη Μεσαιωνικού οικισμού- υπόθεση πού φωτίζει όχι μόνο ή σύμφωνα μέ τήν παράδοση ίδρυση της Μονής τήν εποχή αυτή, άλλα και τήν πολύ πριν από την κατοίκηση του γύρω από αυτήν όρεινοῦ χώρου, πού δείχνει τήν ιστορική συνέχεια στην περιοχή.

"Έχει διατυπωθεί ή γνώμη δτι στό άγριο τοπίο γύρω από τον Προυσό είτε στο σπήλαιο τής Προυσιώτισσας, είτε στό ακόμη πιο δύσβατο εκείνο τής Άπο-κλείστρας², ίσως είχε ιδρυθεί, όπως προαναφέρθηκε, το θρυλούμενο στην Ευρυτανία Μαντείο τοῦ Όδυσσέως³. Άν αυτό ευσταθεί, τότε ό ποιμενικός προγονικός οικισμός των Προυσιωτών, ή «Πατρικάδα», έχει λόγο αρχαιότητας ύπαρξης και συμμετοχής στή λατρεία τοῦ Όμηρικού ήρϊοα, καθώς κείται στό μέσον τής απόστασης μεταξύ τής Μονής και τής σπηλιάς τής Άποκλείστρας.

Σέ ποιμένες άλλωστε, σύμφωνα μέ τήν ιδρυτική παράδοση τής Μονής από αυτόν τον πρώτο οικισμό φανερώθηκε μέ το φωτεινό πρό τοῦ Σπηλαιού «Πυρσό» ή Εικόνα τής Προυσιώτισσας, πού τή θεράπευαν αυτοί πρώτοι έδώ, πριν καταφθάσουν από τήν Ύπατη οι δύο ασκητές από τήν Προύσα-«Πατρικάδα» και «Παλιοχώρι» στή μνήμη των κατοίκων τοῦ χωριού Προυσοῦ μένει ως το πρώτο ενδιαίτημα των Πατέρων τους, από οπου αργότερα κάποιιοι από αυτούς μετακινήθηκαν, προφανώς μέ τήν εξάπλωση τής φήμης τής θαυματουργού Εικόνας, στό σημερινό τους χώρο - διάβα των προσκυνητών στό Μοναστήρι από ολη τή Ρούμελη.

Αν μάλιστα λάβουμε υπ' Οψη ότι οι τελευταίοι στην πλειονότητα τους προ-έρχονταν ανέκαθεν από την Αιτωλοακαρνανία και γνωρίσουμε και τις νέες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, πού δημιουργήθηκαν με τό χρόνο εδώ, θα δικαιολογήσουμε την προοδευτική εγκατάλειψη του παλιού ποιμενικού οικισμού και τή δημιουργία του χωριού, δηλ. του Προυσοῦ.

Ἡ μετακίνηση του αυτόχθονος στοιχείου σιγά-σιγά από την Πατρικάδα θεωρούμε κι εμείς, όπως και οι Προυσιώτες, ότι ήταν ο λόγος πού δημιουργήθηκε τό σημερινό χωριό του Προυσοῦ και όχι όπως υποθέτει ο Κ. Ἀμαντος, δηλ. από «γεωργούς άλλοθεν...», τους οποίους έφεραν οι μοναχοί προς καλλιέργεια τών κτημάτων τους⁶.

Όπως και νά έχει όμως τό πράγμα εδώ υπήρξαν δύο κοινότητες, Χωριό και Μοναστήρι, πού συμβίωσαν αρμονικά μέ μια ισχυρή σχέση συναισθηματικής και οικονομικής αλληλεξάρτησης, ή οποία από την πρώτη στιγμή εμφανίζεται αδιάσπαστη, κυρίως κατά τή μακρά νύχτα τής Τουρκοκρατίας στον Ελλαδικό χώρο.

Τό Μοναστήρι, πού αρχίζει τή ζωή του πριν από την ίδρυση του χωριού, σύμφωνα και μέ την παράδοση: «... *άλλα οντε χωρίον ήτον αντον τότε· εξω από ενα παραμικρόν κατοίκημα Ποιμένων τινών, προς τό ανατολικόν μέρος, και άλλο ομοιον προς τό όνσικόν τό μεν Πλατάνι, τό δε Πατρικάδα, ονομαζόμενα- διότι γ'; αλήθεια εις αυτά τά μέρη, οντε διό χωρίο., οντε όι ανθρώπους, άλλ'Οντε δια ζφα ήμερα...*» κ.λ.π. (χειρ. κώδ. 3 φ.φ. 14α-14β). Τό Μοναστήρι λοιπόν θά χαρίσει στό χωριό τό θρυλικό όνομά του, «Προυσός» (Μπρουσός-Μπουρσός), παράλληλα με τό «Πυρσός», όπως προαναφέραμε.

Το ότι το Χωριό Προυσός αρχίζει νά υπάρχει ταυτόχρονα με το Μοναστήρι και μόνο είναι πίστη βαθιά ριζωμένη και στους κατοίκους, όπως δείχνει μία αίτηση προς την Ιερά Σύνοδο, στην Αθήνα, στις 18 Ιουλίου 1903, όπου γράφουν στον πρόλογο: «*Παρά τό χωρίον μας κείται ή 'Ιερό. Μονή Προυσοῦ. Προ της 'ύρύσεως της Μονής, γνωρίον Πρόνοος δεν νπήρχεν. Ἡ νπαρξίς τον χωρίον μας και το όνομα ελαβεν και έχει σχέσιν, τέκνα προς γονείς. Ἡ δόξα της Μονής είναι ml δόξα τον χωρίον μας και όσον ένδιαφερόμεθα δι αντό και τας οικίας μας, ένόιαφερόμεθα και δια τήν Μονήν...*» κ.λ.π.

Σέ μια άλλη επίσης κρίσιμη γιά τή Μονή μετά από ένα αιώνα περίσταση, τό έτος 1926, με τό προαναφερθέν ήδη Ν.Δ. «*περί συγχωνεύσεως των Μονών... Κ.Λ.Π.*» γιά τήν οικονομική ενίσχυση της κρατικής αεράμυνας τό Κοινοτικό Συμβούλιο του Προυσοῦ, πρώτο αυτό από ολη τήν περιοχή διαμαρτυρήθηκε μέ το αγωνιώδες τηλεγράφημα του στις 6 Αύγουστου 1926 προς τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τό Υπουργείο Θρησκευμάτων αφενός, και τήν Ιερά Σύνοδο αφετέρου, ώστε νά ανακληθεί τό ακραίο και αψυχολόγητο εκείνο Διάταγμα, τό όποιο ευτυχώς τελικά δεν ίσχυσε γιά τή Μονή Προυσοῦ αλλά και τήν περιοχή.

Έξαλλου και σέ άλλες, κατά καιρούς περιπτώσεις, οπότε ή αξιοπρέπεια και ή περιουσία της Μονής κινδύνευε, οι Προυσιώτες διαμαρτύρονταν πάντοτε και έγκαιρα σέ κάθε αρμόδια Κρατική και Εκκλησιαστική Αρχή, γιά νά δοθεί λύση στα προβλήματα της Μονής, όπως εκθέσαμε ήδη.

Τό Χωριό εύλαβεΐται και φροντίζει τή Μονή ανέκαθεν καθώς και τό ίδιο έπαιρνε και παίρνει από τήν αίγλη της παράδοσης, όπου συνειρμικά παραπέμπει τό όνομα του (Προυσός-Προῦσα-Προυσιώτισσα). Και εδώ αξίζει τέτοια είναι ή ταύτιση του Χωριού μέ αυτό, και τό αντίστροφο, στην ψυχή τών ανθρώπων, μία ταύτιση πού σήμαινε και τήν παράλληλη ιστορική πορεία τών δυο αυτοτελών και αυτοδιοικουμένων όμως κοινοτήτων, δηλ. του μοναστηρίου και του χωριού.

Κοινές επίσης είναι οι ιστορικές περιπέτειες (εχθρικές -Αλβανικές κυρίως ληστρικές επιδρομές, αυθαιρεσίες των Τουρκικών Άρχων και ιδίως του Άλη των Ιωαννίνων, πού μέχρι τις παραμονές της Επανάστασης ήλεγχε δλο τό «Κάρλελι Σαντζάκ» ως τόν «Καζά Καρπενησίου», έδεσαν και τις κοινές τους τήχες σέ αγαστή συνεργασία.

Ή πίστη του φτωχού λαού γιά τήν προστασία της θαυματουργού Προυσιώτισσας στά δεινά του ήταν παραμυθία, ένω τό Μοναστήρι ίσχυροποιημένο μέ τα προνόμια του συνέτρεχε τό χωριό: σίτιζε και μόρφωνε ορφανά και άπορα παιδιά, περιέθαλπε αναξιοπαθούντες και αρρώστους και συντελοούσε στην καλύτερη των δύο Κοινοτήτων άμυνα. Οι δύο οχυρωματικοί Πύργοι «του Καραϊσκάκη» στο κάριο και τώρα σημείο πάνω από τό Μοναστήρι στη δημοσιά λέγεται ότι είχαν κτιστεί από παλιά και δχι από τόν Καραϊσκάκη.

Τό Χωριό αντίστοιχα, δπως και δλη ή περιοχή, ανανέωνε κάθε τόσο τό έμψυχο υλικό τής Μονής μέ τά ταπεινά καλογεροπαίδια, πού της αφιέρωνε, ένω οι Προυσιώτες ήσαν οι πρώτοι ευλαβικοί άφιερωτές για «*ψυχική τους σωτηρία*» χωραφιών, βοσκοτόπων, ακινήτων, κ.λ.π., δπως μαρτυρεί ό χειρόγραφος Κώδικας αρ. 42 (Κτηματολόγιο της Μονής). Τέλος, και στην αγιογράφηση του Παρεκκλησίου της Προυσιώτισσας συμμετέσχε τό χωριό σύμφωνα με την Ιστορική κτιτορική επιγραφή του 1518, πού μνημονεύσαμε.

Κι ακόμη, παλιά έθιμα του χωριού δπως τα «λούσματα» και ό γιορταστικές εκδηλώσεις στο χώρο της Μονής με κύρια τή μέχρι σήμερα τελούμενη μεγάλη εμποροπανήγυρη (14-24 Αυγούστου), αιώνες τώρα είναι σημαντικά δείγματα κατ' αρχήν μιας βαθύτερης συναισθηματικής σχέσης μεταξύ τους.

Τό τελευταίο αυτό είχε και μια άλλη διάσταση εις όφελος τής Μονής στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας, καθ' όσον μετανάστες συνήθως οι άνδρες του χωριού, δπως δλοι οι Εύρυτάνες, στην Πόλη, τή Βλαχία, τήν Ευρώπη και τήν Άμερική υστέρα, ουδέποτε ξεχνούσαν τήν Προυσιώτισσα, δπως αποδεικνύουν οι δωρεές και οι αφιερώσεις τους και οι ποικίλες, γι' αυτήν φροντίδες τους στην ξενιτιά. "Ήδη αναφερθήκαμε στή συμβολή των Εύρυτάνων τής Πόλης γιά τήν απονομή Σταυροπηγιακής αξίας τό 1748 στή Μονή, ανάμεσα στους οποίους πρωτοστατούσαν και Προυσιώτες.

Έξαλλου σε περιόδους κρίσιμες γιά τή Μονή 5πως ή στις αρχές του 19ου αιώνα παρατηρηθεΐσα ηθική κατάπτωση των μοναζόντων, ή κατοδιοίκηση κ.λ.π., οι Προεστώτες του Προυσοΰ σέ συνεργασία με τους συναδέλφους τους τής γειτονικής Καστανιάς, καθώς και με τους Προκρίτους του Βιλαετίου, κάλεσαν τον Κύριλλο Καστανοφυλλη να σταματήσει τον κατήφορο.

Οι ίδιοι και σάθηκαν όχι μόνο αρωγοί στό ανακαινιστικό έργο του Κυρίλλου, αλλά, δπως είδαμε, κατέθεσαν κα' τον όβολό τους γιά τήν ίδρυση του Σχολείου στό χώρο τής Μονής τό 1819 οι Προυσιώτες Πρόκριτοι: Ιωάννης Οικονόμου, πού στό χειρ. κωδ. αριθ. 40 ό Κύριλλος, τύν ονομάζει «τιμιοτηγενή», Γεώργιος Δημητρίου και ό επίσης Προυσιώτης, θειος του και Ήγούμενος τότε τής Μονής, Γεράσιμος.

Μέ αυτή τήν ενέργεια πιστεύεται Ότι «*λειτούργησε επισημότερα μια τοπική Αημογεροντία, με πολιτικούς στόχους*», πού οργάνωσε εύκολα τή συμμετοχή τής περιοχής τον αμέσως επόμενο χρόνο 1821 στην Έπανάσταση, δπως θά δείξουμε στή συνέχεια.

Ο ΠΡΟΥΣΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Από τό πρώτο έτος τής Έθνεγεργσίας μέ κύριο εμπνευστή τον από τό 1821-1825 φωτισμένο Ηγούμενο τής Μονής Κύριλλο Καστανοφυλλη ό Προυσός μαζί μέ τή Μονή μετέσχε στον Άγώνα. Οι «Προεστώτες» σέ κοινή σύσκεψη μέ τους μοναχούς και άλλους συναδέλφους τους τής περιοχής αποφασίζουν νά στείλουν και τον ίδιο τον Κύριλλο ώς εκπρόσωπο τους στό Μεγάλο Χωριό, όπου στις 13 Δεκεμβρίου 1821 όλοι οι Πρόκριτοι ψήφισαν τον πληρεξούσιο της Ευρυτανίας για την Α' Εθνοσυνέλευση στο Άργος (υστέρα Επιδαύρου), Επίσκοπο Λιτζας και Άγραφων Δοσίθεο Παναγκοτίδη.

Παράλληλα ό Προυσιώτης πρόκριτος Δημήτριος Γουβέλλης σχημάτισε εξ ίδιον σώμα 50 στρατιωτών περίπου, ενω δλα σχεδόν τά άρρενα μέλη της οικογένειας του έλαβαν μέρος στον Αγώνα.

Πολλοί εξάλλου Προυσιώτες υπηρέτησαν στό πάλι εξ ίδιων συντηρούμενο σώμα του Προυσιώτη «μπιουλωνκσή» Γεωργίου Γούσια, άλλα και υπό άλλους γνωστούς οπλαρχηγούς, κυρίως τον Καραϊσκάκη, και έπεσαν σε διάφορες μάχες εντός και εκτός Ευρυτανίας, οι πιο πολλοί στην "Εξοδο του Μεσολογγίου το 1826, όπως οι αδελφοί Γεώργιος και Ιωάννης Γουβέλλης (Ε.Β.Ε.κουτ. 40), ό Κώστας Γκλαβίστας (Ε.Β.Ε. κουτ. 39) και άλλοι¹⁷.

Κι ακόμη το χωριό του Προυσοῦ μέ το Μοναστήρι περιέθαλψαν τά γυναικόπαιδα, πού από το Καρπενήσι τό 1821 και υστέρα από τό Μεσολόγγι (1824-26) κατέφυγαν εδώ, όπου πολλές προυσιώτικες οικογένειες φιλοξένησαν πρόσφυγες στά σπίτια τους¹⁸, ενώ, όταν κατόπιν εκατοντάδες γυναικόπαιδα μεταφέρθηκαν στην άσφαλίη σπηλιά της Άποκλείστρας, τό χωριό ποικιλοτρόπως βοήθησε .

Πιο συγκεκριμένα ό αναφερθείς πρόκριτος Δημήτριος Γουβέλλης μετά από την υπ' αριθ. 2276-8/7/1824 διαταγή του Άλεξ. Μαυροκορδάτου ανέλαβε μέ τους άνδρες του, ως έπι τό πλείστον Προυσιώτες¹⁹, τή φρούρηση τής Άποκλείστρας, ενω τό Μοναστήρι²¹ και τό χωριό τροφοδοτούσαν τους πρόσφυγες μέ τον εκπρόσωπο της Κυβέρνησης οπλαρχηγό Γεώργιο Λέλη²².

Γιά τήν προσφορά του αύτη ό Δημήτρης Γουβέλλης προήχθη από τή Διοίκηση σε Χιλίαρχο 22912/14.4.1825 και λίγο μετά σέ στρατηγό (Ε.Β.Ε. Αρχείο Άγωνιστών αριθ. 22911/19.10.1825)- ενω μετά τήν απελευθέρωση διορίσθηκε (μέ τήν υπ' αριθμ. 52-10/3/1832 απόφαση εγγρ- 22913) Έπαρχος Καρπενησιού και αργότερα έλαβε τό βαθμό του Λοχαγού της Φαλαγγος, τό όέ 1865 κατετάγη στην Δ' τάξη των αξιωματικών μέ αριθ. μητρ. 369 (αριθ. πρ. 20439/28/5/1865).

Έξαλλου και Προυσιώτες του εξωτερικού ήρθαν νά υπηρετήσουν στον Άγώνα, όπως ό Χριστόδουλος Γουβέλλης, πού σπούδασε στο Πατάβιον (Πάδο-βα) Ιατρική και συμμετέσχε ως οπλαρχηγός και γιατρός²³, κοντά στον Καραϊσκάκη στην αρχή, κι αργότερα μέ δικό του στρατιωτικό σώμα (Ε.Β.Ε. κουτ. 40, αριθ. 22905/1865) στή φρούρηση της Άποκλείστρας.

Ό Κωνσταντίνος Τ. Γουβέλλης επίσης προσέφερε πολιτικές υπηρεσίες στον Αγώνα. Διορίσθηκε Έπαρχος Καρυταίνης τό 1824 και αστυνόμος Μυκόνου τό 1827 (Ε.Β.Ε. κουτ. 40, αριθ. 22890/29/8/1827), ενω κι άλλοι Προυσιώτες γνωστοί, όπως ό Ελευθέριος Πολύζος, πού ήταν γραμματέας του Μάρκου Μπότσαρη, ή απλοί άνθρωποι έλαβαν μέρος στις θυσίες, πού απαίτησε ό Άγώνας του 21 (βλ. Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας μέχρι της εγκαταστάσεως της Βασιλείας, 1973, εκδ. της Βουλής των Ελλήνων, 4ος τόμος, σ.σ. 80, 506,515).

Έξάλλου κατά τήν Επανάσταση οι κάτοικοι του Προυσοῦ πολύ συχνά κατέφευγαν στην «Μαύρη Σπηλιά», που ήταν πλησιέστερα στο χωριό τους (2 χιλιόμετρα περίπου) από όσο ήταν η Άποκλείστρα, ώσπου νά περάσει ο κίνδυνος. Η «Μαύρη Σπηλιά» είναι σέ επίσης δύσβατο μέρος και γι' αυτό ήταν δυσπρόσιτη, ακόμη και μέχρι το 1988, οπότε έγινε επισκέψιμη και μέ τις φροντίδες του Πρου-σιώτη καθηγητή Χρήστου Στρεμμένου, όπως μας πληροφόρησε ο ίδιος, ένω και «περιπατητικό» μονοπάτι, πού πρόσφατα διανοιχθηκε, συνδέει τό Μοναστήρι μέτήν ιστορική αυτή σπηλιά.

Τέλος, στον παλιό ενοριακό ναό του Άγ. Νικολάου στον Προυσο έψάλη ή νεκρώσιμη ακολουθία²⁴ στή σορό του Μάρκου Μπότσαρη πριν από τή μεταφορά της στο Μεσολόγγι γιά τήν ταφή, ένω ο λαός έσπευδε νά προσκυνήσει τον υπέροχο ήρωα.

Μετά τήν Εθνική Άνεξαρτησία ο Προυσός, όπως δηλ ή Ελλάδα, προσπάθησε νά ανασυγκροτηθεί, ένω παράλληλα έλαβε μέρος σέ όλους τους αγώνες της Νεότερης Ελλάδας, 1897, 1912, 1946 κ.λ.π. Καθώς μάλιστα έγινε και διοικητικό κέντρο του νεοπαγούς Δήμου Άρακυνθίων (επί Καποδίστρια), κύρια μέριμνα των Προυσιωτών ήταν ή εκπαίδευση των νέων.

"Έτσι από τον Προυσο τό Δημοτικό Συμβούλιο ως «ταπεινοί Πατριώται», σχεδόν όλοι οι Πρόκριτοι, υπέγραψαν τή συγκινητική εκείνη επιστολή προς τον «Προσωρινόν Λιοικητήν Καρπενησίου κ.λ.π.» στις 2 'Ιουλίου του 1830, πού μνημονεύσαμε ήδη, γιά τήν απόφαση της ίδρυσης αλληλοδιδασκτικού Σχολείου στο χωριό- προηγουμένως όμως κατέθεσαν τον όβολό τους μαζί μέ τους μοναχούς γιά τήν έναρξη της λειτουργίας του (14 'Οκτωβρίου 1836), γιά τήν οποία και ευχαριστούν ένθουσκοδώς τον «κατά τήν όντικήν Ελλάδα "Εκτακτον Έπίτρο-Τιον», όπως είδαμε.

Βέβαια ή ίδρυση αυτού του πνευματικού φυτωρίου έγινε ή πρώτη αφορμή γιά τήν μετά δεκαετία (1842) μεγάλη σύγκρουση Μονής και χωριού, πού επέφερε και τήν οριστική ρήξη των ως τότε συμπορευομένων δύο αυτών Κοινοτήτων, γιά τήν οποία δυστυχώς, τήν ευθύνη είχε, όπως εκθέσαμε, ή Διοίκηση της Μονής μιά ρήξη, πού παρουσίαζε διάφορες εξάρσεις κατά έποχές.

Γενικά όμως, επειδή και τό χωριό οφείλε πολλά στή Μονή, πού και σήμερα του δημιουργεί κάποια τουριστική κίνηση, δέν έπαψε νά εύλαβείται και νά τή φροντίζει. "Ηδη έγινε λόγος γιά τις δωρεές ομογενών Προυσιωτών της Άμερικής Η.ά. γιά τήν οικονομική ενίσχυση της από τους Γερμανούς κατά τό 1944 πυρπο-ληΟείσης Μονής, συλλογικά αλλά και μεμονωμένα.

Τό πιο εντυπωσιακό όμως γιά τους κατοίκους του Προυσοῦ ήταν ή συνέχιση της εκπαιδευτικής παράδοσης, πού είχε καλλιεργήσει ή Μονή από παλιά, πού γιά τούτο έδωσε και μικρό χώρο γιά Σχολείο στον Προυσο, όπου φοίτησαν νέοι Προυσιώτες και ξενοχωρίτες. οι όποιοι διέπρεψαν ακόμη και στο Έξωτερικό. Ο παλιότερος από αυτούς, καθηγητής αργότερα, ήταν ο Προυσιώτης Άναστάσιος Άγαθίδης (Καπέρδας), πού εγκαταστάθηκε στην Άγγλία, όπου εργάσθηκε ως οικοδιδάσκαλος στο Αονδίνο (1843), όπως αναφέραμε ήδη. Άλλα και άλλοι, πού διέπρεψαν στην Πολιτική, όπως ο Προυσιώτης Γεώργιος Κονδύλης²⁸ ως πρωθυπουργός και ως Άντιβασιλεύς, και ο Άρχιεπίσκοπος και επίσης Άντι-βασιλεύς Δαμασκηνός Παπανδρεόπουλος, πού τελείωσε μόνο το σχολείο στον Προυσό, αρκετοί δε στα Γράμματα (δημοσιογραφία, λογοτεχνία) κ.λ.π., όπως ο Άνδρέας Πουρνάρας, εκδότης και διευθυντής του «Πάπυρος Ααρούς», ο ποιητής Παῦλος Κυριαζής κ.ά., στο Στρατό, Θεοδ. Παπαθανασιάδης στρατηγός και Μέγας Αυλάρχης (επί της τελευταίας βασιλείας) και τις λοιπές επιστήμες καθώς και στον οικονομικό τομέα, με κυριότερο στον τελευταίο αυτό,

τον ιδρυτή της «Πειραιϊκής - Πατραϊκής» Χριστόφορο Κατσάμπακ.ά., για να μείνουμε εδώ.

Για το Χριστόφορο Κατσάμπα Ιδιαίτερα αξίζει να σημειωθεί ότι εκτός από το ταπητουργείο, πού ίδρυσε παλιότερα στον Προυσό για τήν οικονομική ενίσχυση των κατοίκων, με τή γενναία δωρεά του «Κατσαμπίου Ιδρύματος», εδο)-σε μία νέα πνοή ζωής στο χωριό στη δεκαετία του 1961-1971, ενώ και το κατοχύρωσε οικονομικά με ένα επίσης γενναίο κληροδότημα. Πρόκειται για ένα σύγχρονο και μέ ολο τον εξοπλισμό του σχολικό συγκρότημα (διδασκτρία, αίθουσα Βιβλιοθήκης, διαλέξεων κ.λ.π.) σε οικόπεδο, πού δώρισε ή Κοινότητα του Προυσου, και έκτισε ό Χριστόφορος Κατσάμπα, ό όποιος σέ άλλο γειτονικό οικόπεδο, πού αγόρασε από τή Μονή (μεταξύ 1971-1975) στο Μετόχι της «Αμπέλου» στο χωριό, έκτισε Οικοτροφείο, δπου σιτίζονταν 78 άποροι μαθητές, ενώ εγκατέστησε παράλληλα και Οργανα για αθλοπαιδιές³⁰.

Δυστυχώς όμως μέ το νέο ρεύμα της αστυφιλίας στα ωραία αυτά διδασκτρία σήμερα δεν ακούγονται οι παιδικές ή εφηβικές φωνές και έ'τσι ερειπώνονται. Μία απόπειρα εγχώριων παραγόντων νά λειτουργήσσει εδώ Σχολή της ΔΕΗ δεν εύοδιόθηκε μέχρι στιγμής.

"Έτσι ό Προυσός ξαναγυρίζει στη σιωπή του κατά τους χειμερινούς μήνες, πού παρά ταύτα τους θερμαίνει κάπου-κάπου ή προς το Μοναστήρι κίνηση των προσκυνητών, όταν και εφόσον οι δρόμοι πού φέρνουν εδώ, όέν αποκλείονται από το χιόνι. Αλλά και σύγχρονοι Ξενώνες του ΕΟΤ υπάρχουν, ό ένας πριν από τό Μοναστήρι, στο δρόμο από το Καρπενήσι, και ό άλλος στο Κέντρο του Χω-ριοϋ, πού εξυπηρετούν τους περίσσιους προσκυνητές, όταν δεν επαρκεί τό Μοναστήρι, και δίνουν μια ανάσα και στον Προυσό ενώ ή ίδρυση μιας τολμηρής Έπιχείρησης παραγωγής έκλεκτου «προσιούτο» από τους γνωστούς επιστήμονες αδελφούς Στρεμμένου λίγα χιλιόμετρα εξω από τόν Προυσό απασχολεί κάποιους νέους και φιλοδοξεί νά αναπτυχθεί παρά τις αντίξοες συνθήκες.

Πρόσφατα ό Προυσός στό πλαίσιο του σχεδίου «Καποδίστριας» έγινε αυτοτελής Δήμος, στον όποιο υπάγονται έντεκα από τά γύρω χωριά. "Ένας δραστήριος Σύλλογος των Προυσιωτών στην Αθήνα πασχίζει νά βελτιώσει τήν εικόνα του χωριού μέ τά νέα δεδομένα.

3.4 ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΥΣΟΥ

Τοποθεσία

Ή Μονή Προυσου βρίσκεται φωλιασμένη στην άγριας φυσικής ομορφιάς χαράδρα του ορεινού όγκου του Παναϊτωλικού, στά δρια των νομών Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας και σε απόσταση 31 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά του Καρπενησίου και 53 χλμ. βόρεια του Άγρινίου, μέσω Καλλιθέας-Λαμπίρι-Άραποκεφά-λων.

Ύπό τήν πρώτη διαδρομή ή Μονή προσεγγίζεται μέσα από το οργιαστικής βλάστησης, αλλά και από επιστημονική άποψη, περίφημο Φαράγγι τοῦ Πρου-σοῦ, πού αρχίζει από τή γέφυρα, νότια τοῦ Καρπενησιού, περικλείεται από τις έλατόφυτες πλαγιές της Καλλιακούδας και της Χελιδόνας και τερματίζει στή γέφυρα της οδού Προυσοῦ-Θέρμου, μετά τον Προυσό¹.

Για τό σημερινό προσκυνητή της Προυσιώτισσας, τόν εγκλωβισμένο στην τύρβη των αστικών κέντρων, ή πορεία μέσα από τοῦτο τό Φαράγγι είναι μία αποκάλυψη της αρρενωπής φυσιογνωμίας της Ρούμελης και τής πρωτόγονης ομορφιάς τής Εύρυτανικής φύσης, πού τήν ζωοδοτοῦν τά πλούσια νερά τοῦ μυ-θικοῦ Εύρύτου στην περιοχή.

Τά δυο ποτάμια, ό Καρπενησιώτης και ό Κρικελιώτης, πού καταπίνουν τά νερά τοῦ Προυσιωτη, ανταμώνουν στά Διποταμα και από κει, μία σάν οργισμένοι καταρράχτες, γκρεμίζονται στό έρεβος, και μία σάν υπομονετικοί οδοιπόροι, συναντοῦν τό γέρο-Άχελώο, πού τόν ανανεώνουν μέ τά πλούσια νερά τους.

Και όταν ό δρόμος κάμπτεται κάτω από μία τεχνητή εσοχή, στό φοβερό γρανιτένιο βράχο στή θέση «Κλειδί», δίπλα στό ρεῦμα τοῦ Καρπενησιώτη, μέ μόνη μία γαλάζια λωρίδα τ' ουρανού, πάνω ψηλά, νιώθεις εκείνη τήν αρχέγονη επαφή μέ τήν ουσία τοῦ Θείου, πού εδώ λέγεται «Παναγία Ωρονσιώτισσα», μεγάλη ή Χάρη της! Είναι τότε πού φουντώνει στην ψυχή, μαζί μέ τό δέος μπροστά στην άγρια φύση, ή ιερή αδημονία νά αντικρίσεις τό παλιό Μοναστήρι μέ τήν ξακουστή θαυματουργό Εικόνα τής Προυσιώτισσας.

Ως πριν από μερικές δεκαετίες, δηλ. πριν από τή διάνοιξη τών αυτοκινητο-δρόμων, τόσο από τό Καρπενήσι, όσο και από τό Άγρίνιο προς τή Μονή, ή πρόσβαση σε αυτήν ήταν εξαιρετικά δύσκολη και γινόταν μόνον από μονοπάτια, πού διέσχίζαν οι προσκυνητές μόνο ήμιονικώς ή πεζοπορικώς, ιδίως όσοι το είχαν «τάμα», απ⁵ δπου, όχι σπάνια, γλιστρούσαν στο χάος και τους έσωζε τό θαῦμα! Για τό τελευταίο αυτό γίνεται λόγος στό Απολυτικό της Προυσιώτισ-σας μέ τό στίχο: «*κρημνών τε σώζεις και πάσης βλάβης τονς προστρέχοντας εις Σέ*».

Πλησιάζοντας στό χωριό Καρύτσα, και πάντα από τό παλιό μονοπάτι, οι οδοιπόροι αντίκριζαν «*Τό Τύπωμα της Παναγίας*»² πού είναι: «*Ένας άχειρο-πιήτης τύπος της Θεοτόκου σχεδιασμένος εις μίαν ριζιμαίαν έξώπετραν... πλην δεν είναι ζωγραφιά με χρώματα αλλά μόνον σχέδιον*», σύμφωνα μέ τήν Παράδοση³.

Κάπου εκεί κοντά υπάρχει στό σκληρό βράχο και ενα διαμπερές άνοιγμα σάν πλαίσιο Εικόνας, ορατό από κάτω και από τη δημοσιά, για τό όποιο ή ίδια παράδοση αναφέρει ότι από κει πέρασε ή εικόνα της Προυσιώτισσας, διατρυπώντας τήν πέτρα, για νά ξαναγυρίσει στη σπηλιά τοῦ Προυσοῦ.

Μετά από ενα τέταρτο διαδρομής, και ετσι προετοιμασμένος κανείς, βλέπει ξαφνικά, στη χαράδρα χαμηλά, τό θρυλικό Μοναστήρι, γιατί έτσι δριζε παλιός βυζαντινός κανονισμός: «*περί τον πάντη] άκατόπεντον τήν Μονήν είναι*» όχι μόνο για τόν πνευματικό ήσυχασμό, αλλά και για τήν ασφάλεια από τις επιδρομές των ποικίλων ύπεναντίων. Στο σημείο μάλιστα, που ό δρόμος κεφαλώνει τό Μοναστήρι, οί δυο οχυρωματικοί Πύργοι «*τοῦ Καραϊσκάκη*», συνηγοροῦν ιδιαίτερα υπέρ της δεύτερης, στή διάρκεια τοῦ Αγώνα

Ύπό εδώ, και ενώ ό δρόμος συνεχίζει προς Θέρμο μέσα από τό χωριό τοῦ Προυσοῦ, πού απλώνεται στην αγκαλιά τοῦ έλατόφυτου βουνοῦ, κατηγορίζει κανείς στό διάσελο τοῦ εκκλησιούριου τών Άγιων Πάντων μέ τις σκιερές καρδιές και από κει καταλήγει στό Μοναστήρι.

Στους 'Αγίους Πάντες βρίσκεται και ο γέρικος παλιός Πύργος της Μονής, πού στέγασε τό Ελληνικό Σχολείο στις παραμονές του 21, και αντέχει ακόμα στό χρόνο και στην ολιγωρία των αρμοδίων. Τό 1998 όμως άρχισαν εργασίες αναστήλωσης του, μετά από σχετική απόφαση του Κ.Α.Σ. (Υ.Π.Π.Ο, Συνεδρία του Κ.Α. 36/3.6.98) και μέ βάση τή μελέτη του αρχιτέκτονα Γιώργου Γιαννίτσα-ρη.

Λίγο ψηλότερα, δίπλα στη Σχολή, τύ μονόχωρο εκκλησάκι των Αγίων Πάντων, μέ τοιχογραφίες του έτους 1805, όπως θά δοῦμε στό κεφάλαιο 18, και πίσω τό παλαιό Κοιμητήριο των Πατέρων. Πάνω σῦν απότομο βράχο, ψηλά σέ μια εσοχή του, τό Ρολόι⁵ της Μονής, πού βλέπει στό φοβερό γκρεμό, πού στό αθέατο βάθος του τρέχει αγκομαχώντας νά διαβεί ὁ ποταμός Προυσιώτης. καθώς μεγάλα ριζιμιά λιθάρια ανακόπτουν τήν πρωτόγονη ορμή του.

'Από τους 'Αγίους Πάντες σύντομος δρομίσκος οδηγεί στό κύριο μοναστηριακό συγκρότημα, πού αποτελείται από τρεις τριώροφους ξενώνες, τό Καθολικό και την Κρύπτη-παρεκκλήσιο τής Θαυματουργού Εικόνας της Προυσιώτισσας.

Αὔτη καθ' αὔτη ἡ θέση της Μονής ανέκαθεν γεννούσε δέος, όπως δείχνουν οι πρώτοι στίχοι της έμμετρης περιγραφής της Μονής (19ος αι.) από κάποιον ανώνυμο αναχωρητή:

*«Εἰς τῆς Ελλάδος τά βουνά κατά την Αἰτωλίαν εἶναι
Μονή πανίερος, θαυμάσιος τε λίαν τον τόπου δε το
δύσβατον ον δνναμαι νά γράψω και εἰς τον νουν
υμῶν νά έγχαράξω...» κ.λ.π.⁶*

Ἐνώ και ὁ σύγχρονος του «.Καρπενησιώτης», Γεώργιος Αναγνώστης-Ἰατρίδης, γνωστός λόγιος και ευλαβής Χριστιανός⁷, από τη Δομνίστα τής Ευρυτανίας, οπου τότε παρεπιδημοῦσε, αφιερώνει με υπερβολικό ενθουσιασμό στις 13 Φεβρουαρίου 1827 ενα «Ἰαμβεῖον» στη Μονή Προυσοῦ. Στο ποίημα αυτό ὁ 1α-τρίδης, άφοῦ αναφέρεται στά επτά θαύματα του Κόσμου και τή ματαιότητα τους μέσ στη φθορά του χρόνου, συγκρίνοντας τή διαχρονική ζωή τής Μονής τής Προυσιώτισσας μέ τους κήπους τής Βαβυλώνας, το ναό τής Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, τό Μαυσωλεῖο τής Ἀλικαρνασσού κ.λ.π., πού έσβησαν, διερωτάται:

*Μονή δέ Πυρσοῦ Παντανάσσης Εἰκόνα
πλοντοῦσαν θεῖαν χαριτόβρυτον μάλα
Ἰττέρμαρχόν τε γης Ελλάδος άπάσης άρωγύν
τοῖς εγγιστα ἠδε τοῖς πόρρω δρμον γαληνόν
δυσεκπλοονσι και ρνστην. πανάκεια πάσχον
οἱ ποικίλαις νόσοις ποίμνην ἔην σώζονσαν
γαμφυλῶν λύκων πώς άν ουκ αύχήσειεν εν
δίκη μέγα»⁸;*

Αλλά και νεότεροι επώνυμοι περιέγραψαν τό θαυμασμό και τό δέος, πού ένιωσαν από τό φυσικό τοπίο του Μοναστηριού. Ἄς θυμηθούμε τον πιό παλιό, τον Αλέξανδρο Πάλλη⁹, πού στον «Μπρονσό» του γράφει κάπου: «Ἡ θεά εἶναι μια άπό τις πιό μεγαλόπρεπες που εἶδα... κτισμένο (ενν. τύ Μοναστήρι) στην πλαγιά τον γκρεμού, βλέπει κάτω προς βαθύ καταπράσινο φαράγγι με μούρμουρο ρέμα στον πάτο,

νανουριστικό σαν γιαγιάς τραγούδι και πέρα, νότια και βορεινά, βλέπει τά Άραποκέφαλα και τους γκρεμούς τής Καλιακούδας με τά λαμπαδόμορφα ελατά... εδῶ φαντάζομαι φώλιαζαν παλαικά οι άρκοῦδες και τά λιοντάρια πού μας διηγάται ὁ Ηρόδοτος...».

Και δέν πρέπει νά είναι τυχαίο δι από πολλούς ερευνητές στό υπέροχης φυσικής αγριάδας τοῦτο τοπίο τοποθετείται τό θρυλούμενο μαντείο τοῦ Ὀδυσσέα στην Ἄρχαία Ευρυτανία, ένφ από άλλους στό περίπου ἴδιο τοπίο τής σπηλιάς τής Ἄποκλείστρας, θέμα στό ὅποιο θά επανέλθουμε. Οἱ Ἄρχαίοι, κουβαλώντας τά προβλήματα τους έρχονταν εδῶ γιά χρησμό και οι Χριστιανοί γιά τό θαῦμα τῆς Προυσιώτισσας. Ὁ χώρος ήταν ὁ ἴδιος, ὁ νους τής προσκύνησης είχε αλλάξει...

3.5 Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΚΑΠΟΔΙΑΣΤΡΙΑΚΗ ΚΑΙ ΟΘΩΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ)

1. Το αλληλοδιδασκτικό σχολείο του Προυσοῦ και τα προβλήματα του

Μετά την άφιξη του ἱ. Καποδίστρια και κατά την ολιγόχρονη πλην δημιουργικότατη τής διακυβέρνησης του περίοδο παρατηρείται μεγάλη εκπαιδευτική δραστηριότητα, ήδη από τα μέσα του 1829, την ὅποια «...παρακολουθεῖ άγρύ-πνωσ ὁ Κυβερνήτης, είτε μέσω του τότε Υπουργού Παιδείας (Γραμμα.τέως επί των Εκκλησιαστικών και Δημοσίου Εκπαιδύσεως) Ν. Χρυσογέλον, είτε δια, προσωπικών επισκέψεων... » κ.λ.π., ὅπως σημειώνει ὁ Απόστολος Δασκαλά-κης.

Στό πλαίσιο αὐτοῦ του εκπαιδευτικού ὁργανισμοῦ κινήθηκαν άμεσους πολλές μικρές και δη ορεινές Κοινότητες, που με συγκινητικές προς τον ἴδιο τον Κυβερνήτη αναφορές τους ζητούσαν τη συνδρομή του γιά ἴδρυση σχολείων στα ρημαγμένα από τον Τούρκο και τον οκταετή αγώνα χωριά τους, ενώ συχνά τον πληροφορούσαν δι Οά κατέθεταν κα'ι την δική τους ταπεινή συνδρομή γι' αὐτό.

Αυτές οι αναφορές πού ήταν: «...κραυγαι αγραμμάτων Πατέρων, αἱ ὁποῖαι ὀμιλοῦν με τον πλέον ενγλωπτον τρόπον ὀία τον πόθον των να μορφώσουν τουλάχιστον τα παιδιά των... είναι ως επί το πλείστον συντεταγμένα από κάποιον περισσότερον έγγράμματον...» σημειώνει και ἡ καθηγήτρια Ελένη Κούκου².

Με μία τέτοια αναφορά τους οι κάτοικοι του Προυσοῦ και τής Καστανιάς απευθύνουν μέσω των εκπροσώπων τους στις 2 Ιουλίου 1830³ προς «τον Προ-σωρινόν Διοικητήν τον Καρπενησίου», ζητώντας του να μεριμνήσει, ὡστε να λειτουργήσει με την οικονομική στήριξη κα'ι τής Κυβέρνησης το σχολείο, πού αποφάσισαν να ἰδρυθεῖ στον Προυσό ως ἔδρα του Δήμου Ἄρακυνθίων, ενώ αυτοί Οά κατέβαλαν μαζί με τη Μονή 1200 «Φοίνικας από το νυτέρημα» γιά την έναρξη τής λειτουργίας του.

Την αναφορά αυτή, πού συνέταξε ό εγγράμματος Δήμαρχος Άρακυνθίων Χριστόδουλος Γουβέλλης, την παραθέτουμε ολόκληρη για το ευγενικό και λιτό ύφος, μέ τό όποιο εκφράζουν το αίτημά τους «οι ταπεινοί Πατριώται του Προυσοῦ», πού την προσυπογράφουν.

«Προς τον Προσωρινόν Διοικητήν Καρπενησίου κ.τ.λ.

Ευγενέστατε κύριε.

Οι υποφαινόμενοι κάτοικοι του Προυσοῦ έχοντες ερωτά μαθήσεως και μην υποφέροντες να παρέρχηται εις μάτην ό πολύτιμος χρόνος της νεολαίας μας, ένθαρρυνθέντες συγχρόνως και από τήν οποιάν ή Σή Κυβέρνησις έχει φροντίδα περί τά τοιαῦτα, εγνωμεν να. συστήσωμεν επιτοπίως σχολήν άλληλοδιόδακτικήν και έλληνικήν, διό και συνεισφέρομεν εκ του ὕστερήματος ημείς αυτοί συν τοις εν τω πλησιοχώρῳ Μοναστηρίου Πατράσι, φοίνικας χίλιους διακόσιους διό. δύο μόνον ετη, ανά εξακόσιους κατ' έτος, διότι δεν έχομεν τήν δύναμιν δια περισσό-τερον καιρόν.

Άλλ' επειδή ή συνεισφορά μας αύτη δεν έξαρκει προς έπιτυχίαν του επωφελέστατου και αναγκαιοτάτου τούτου έργου (μολονότι οί ίδιοι θέλομεν οικοδομήσει τό οχολείον και ήδη φροντίζομεν δια τήν της οικοδομής ὕλην), εάν προ-στεθη ή της Σής ημών Κυβερνήσεως βοήθεια, και πατρική κηδεμονία, παρακα-λοῦμεν θερμώς τό Διοικητήριον δια της ταπεινής μας ταύτης αναφοράς, να ενεργήση, οίς οίδε τρόποις, και να αναφέρη οπου ανήκει δια να. μη μείνη άτελεσφό-ρητον τό ιερόν τουτο κατάστημα., εις τό όποιον θέλει μαθητευσωσιν ήδη υπέρ τους 120 παίδες, οίτινες, εάν τώρα δεν εμβονν εις τό στάδιον της μαθήσεως, μένουσι, φεύ! άχρηστοι εις τον κοινωνικόν βίον.

Ελάβετε τήν καλωσσην, κύριε, και μας έτιμήσατε με τήν εις τό ταπεινόν μας χωρίον παρουσίαν σας· είδετε τήν κατάστασίν μας και δια τό στενόν και πετρώδες του τόπου, όυσπόριστον και πολύμοχθον των προς τό ζην αναγκαίων. Δεν υάς έλάνθανε μ' όλον τουτο ό περί τήν παιδείαν διακαής έρως μας, και διά τουτο εχομεν χρηστάς τάς ελπίδας μας εις τήν Ὑ(μετέραν) Εγγενείαν, διά τήν του επωφελέστατου τούτου σκοποῦ έπίτευξιν, ήτις θέλει διεγείρει εις τάς ψυχάς ημών και των επερχομένων γενεών μας άπαραδειγμάτιστον ενγνωμοσσην προς τήν Σ. ημών Κυβέρνησιν και μνήμην άθάνατον του ονόματος σας. "Εχομεν τήν τιμήν να νποσημειωθώμεν με όλον τό σέβας.

Τή 2 Ιουλίου 1830 εν Προνω

΄Ταπεινοί πατριώται

Γεράσιμος	Βασίλειος Κατζιάμπας Γιαννάκης
ηγούμενος Γεώργιος	Γζανίκας Σταῦρος Μελισσόπουλος
Α. Κατζονλα	Κώστας Γξουκαλάς Αναστάσιος
Χρίστος Κονδύλης	Δημόπουλος Γιαννάκης
Κώστας Φοτζιώρης	Αναστασόπουλος

Ό Διοικητής Καρπενησίου, πού στο μεταξύ είχε έλθει στον Προυσό και διαπίστωσε εκ του συνέγγυς το ζήλο των ανθρώπων εκείνων, διαβίβασε την 1 Αυγούστου 1830 από τον Πλάτανο Ναυπακτίας τήν ως άνω αναφορά στον «κατά τήν Δυτικήν Ελλάδα Έτζίτροπον» στο Μεσολόγγι, με θερμή εισήγηση του: «"Ελαβον τήν τιμήν ν' άπεράσω εις το χωρίον εκείνο και έβεβαίώθην περί των αναφερομένων», και προτείνει ότι, επειδή «ή ποσότης των χρημάτων τήν οποιάν συνεισφέρουν είναι όλίγη,

μ όλον δπον ό αλληλοδιδασκικός είναι εντόπιος⁴ όστις παραδίδεται, ήδη είς τήν εν Καρπενησίφ σχολήν και ό μισθός είναι μικράς ποιότητος».

Ό τότε Επίτροπος Κων. Ράδος διαβίβασε μέ τή σειρά του τά έγγραφα αυτά στις 9 Αυγούστου από το Μεσολόγγι προς το Ύπουργείο Εκκλησιαστικών κ.λ.π., αναφέροντας κι ό ίόιος «τόν υπέρ της Παιδείας ζήλον των ορεινών κατοίκων της Κωμοπόλεως Προνσοῦ... οϊτινες μη έπαρκούντες νά πληρώνουν δύο διδασκάλους, άλληλοδιδασκικόν και δια τά Ελληνικά, έξαιτούνται... δια νά πληρώνεται καν ό γραμματικός διδάσκαλος περίπου χίλια πεντακόσια γρόσια τόν καθ* εκαστον χρόνον»⁵, 'Από τά υπηρεσιακά έγγραφα πού ακολούθησαν προκύπτει ότι στο Ύπουργείο εισακούσθηκε το αίτημα και στις 13 'Οκτωβρίου 1830 έγιναν τά εγκαινία τοῦ Αλληλοδιδασκικού Σχολείου στον Προυσό μέ πανηγύρι-σμούς, ενώ τήν άλλη μέρα άρχισαν τά μαθήματα.

Το σχολείο αυτό είχε δύο πλεονεκτήματα εκτός της άμεσης, δπως φαίνεται, λειτουργίας του: το πρώτο ήταν ότι οι περίπου εκατό μαθητές του από όλο το Δήμο στεγάσθηκαν σε κτήριο του Μετοχίου της «Αμπέλου» της Μονής στο χωριό, πού παραχώρησε ό τότε ηγούμενος Γεράσιμος, Προυσιώτης άλλωστε, συνεχίζοντας τήν εκπαιδευτική παράδοση της Μονής. Το δεύτερο πλεονέκτημα ήταν ότι ό κυριότερος διδάσκαλος, πού ήταν μάλλον Προυσιώτης «ονομαζόμενος Δημήτριος Καρυδιώτης, έγνμνάοθη τήν μέθοδον είς Βλαχίαν, είναι γέννημα »αί θρέμμα της Επαρχίας, έχει προθυμίαν νά διδάσκη τήν νεολαίαν...» σύμφωνα μέ έγγραφο τοῦ Διοικητού Καρπενησίου (αρχές 'Ιουλίου 1830)⁶ σχετικό μέ τό σχολείο Καρπενησίου, από τό όποιο, όπως φαίνεται, είχε μετακληθεί, γιά νά διδάξει στον Προυσό.

Και νά σκεφθεί κανείς ότι στό εύκλεές Μεσολόγγι και μέ τήν πνευματική παράδοση τής Παλαμιάδας Σχολής «...οι σταλθέντες διδάσκαλοι δι ελλειψιν οικημάτων έμεναν άργοι μέχρι τής σήμερον (σ.σ. 15 'Ιουλίου τοῦ ίδιου έτους) και... είς πολλάς Κώμας διδάσκεται ή νεολαία είς παιδαγωγεία ποταπά από αμαθέστατους διδασκάλους. ...»⁷.

'Ετσι λοιπόν στον ταπεινό Προυσό, από τις 14 'Οκτωβρίου 1830, λειτούργησε ενα από τά πρώτα αλληλοδιδασκικά σχολεία τής χώρας μέ στέγη και δάσκαλο σοφό και 100 μαθητές, ένω και τό σχολείο του Καρπενησίου λειτουργούσε «είς έν έρείπιον άσκεπες μιας εκκλησίας, οι δε διδασκόμενοι παίδες αναβαίνουν τόν αριθμόν 107...»

Αυτά τά γνώριζαν οι Πρόκριτοι τοῦ Προυσοῦ και σπεύδουν νά εκφράσουν τήν ευγνωμοσύνη τους προς τον Κυβερνήτη μέσω τοῦ εκτάκτου 'Επιτρόπου, στον όποιο γράφουν μέ ταπεινότητα: «Ευχής έργον βέβαια δι ημάς ήτον, αν ειχομεν αρκετήν παιδείαν, ώστε να εκφρασθώμεν δια ταπεινής ημών αναφοράς προς τήν Α.Ε. τον Κυβερνήτην όφειλομένην ενγνωμοσνην μας άλλα επειδή, κακή τύχη, δεν τολμώμεν οία τήν άμάθειάν μας να επιχειρισθώμεν τοιαύτην, πα-ρακαλοῦμεν τήν Ύμ. Εύγένειαν να γενή διερμηνεύς... κ.λ.π.»' στη συνέχεια αναφέρουν Οτι. «ή νεολαία μας βλέπουσα τήν χαράν εις τα πρόσωπα μας Οία τήν εντνχίαν των καθ'ην όραν άνεγνωσθη το χαροποιόν σας έγγραφον⁹ ... ύψωσε συν ήμιν τας φωνάς της κράζονσα «ζήτω ό Κυβερνήτης ημών ...ζήτω ό "Εκτακτος "Επίτροπος...» και άφοῦ μνημονεύουν τήν προσφορά της Μονής για το «διδασκικόν κατάστημα», τον παρακαλούν νά μεριμνήσει «οία τα αναγκαία δια το σχολείον βοηθήματα... και νά οιατάξητε πόθεν νά λαμβάνη τον μισθόν τον ό διδάσκαλος και πότε, διότι μάς έξήτησε μίαν τριμηνίαν προπληρωτέαν δια νά προβλέψει] τά διά τον χειμώνα αναγκαία, τον».

Τέλος επισυνάπτουν κατάλογο των μαθητών του σχολείου και υπογράφουν κατά τη συνήθεια της εποχής: *«Δούλοι σας ταπεινοί, οι κάτοικοι τής Κωμοπόλεως Προυσοῦ την 14η Ὀκτωβρίου 1820, εκ τον Προνοῦ. Καθηγονμενος τής Μονής Προνοῦ Γεράσιμος»*. Προσυπογράφουν ὁ ἕνας Ἱερομόναχος τής Μονής και οἱ πρόκριτοι: Κώστας Τζάτζορης, Ἀναστάσιος Δημόπουλος, Γιαννάκης Τζανίκας, Κωνσταντῆς Παπαχρήστου, Χριστόδουλος Γουβέλλης, Χρήστος Κονδύλης, *«Αημογέρων»*, Βασίλης Κατσιάμπας.

Το ευχαριστήριο αὐτό ἔγγραφο διαβίβασε στις 23 Ὀκτωβρίου ὁ Ἐπίτροπος Κ. Ράδος ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι στό Ὑπουργεῖο, στό ὅποιο επαναλαμβάνει και τὸ αἴτημα τής προπληρωμῆς τοῦ διδασκάλου¹¹.

Στό μεταξύ ὁμως μαζί μέ τόν κατάλογο των μαθητῶν οἱ πρόκριτοι συνυπέβαλαν και ἰδιαίτερη αναφορά τοῦ διδασκάλου Δημ. Καρυδιώτη ἀπὸ τις 16 Ὀκτωβρίου 1830, ὅπου δίδει λεπτομέρειες, για τὸ κτήριο τοῦ σχολείου ποῦ αφιερώθηκε *«παρὰ των φιλόμουσων πατέρων»* τής Μονής Προυσοῦ κ.λ.π., ἔνω εκθέτει και τὰ προβλήματα τοῦ σχολείου αὐτοῦ: *«ἀλλὰ επειδὴ στερεῖται παντάπασι των αναγκαίων τής μεθόδον ταύτης¹², των πινάκων τής ἀναγνωσεως και τής αριθμητικῆς πλακῶν και πλακοκονδυλίων και λοιπῶν, ὡς προσευχητάρια, ιερά ἱστορία και κατηχήσεις...»* παρακαλεῖ τόν ὡς ἄνω Ἐπίτροπον νά διαβιβάσει τήν αναφορά του στό Ὑπουργεῖο, *«ὡστε νά μάς χορηγηθῶσι τὰ ἄνω ρηθέντα χρειώδη, διότι κατά τὸ παρόν ὁ διδάσκαλος προσπαθῶν, κάμνει τὰς εργασίας τον μέ ἰδιόχειρους αυτοσχεδίου πίνακας και επιτόπιους πλάκας ἀλΧ ἀχρησιμεύτους, δια τήν ἀλλοίαν των φνσιν και νλην»*, τέλος δε νά τοῦ χορηγηθεῖ ὁδηγός *«τῆς μεθόδον ταύτης^ και πᾶν ὁ,τι ἄλλο νεοφανές ἐνκολλητικόν ἐφεύρημα ἔχει προς ὁδηγίαν τον...»* κ.λ.π.

Τοῦ θέματος ἐπελήφθη ὁ Καποδίστριας ὁ ἴδιος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τή γραπτὴ ἀπάντηση του στις 11 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἀπὸ τὸ Ναύπλιο προς τόν Ἐπίτροπο στό Μεσολόγγι, ὅπου γράφει: *«Ἐλάβομεν ὑπ'ὄψιν τήν ντί αριθ. 2175 ἀναφορὰν σον και εἶδομεν, ευχαρίστως, τήν σνστασιν τοῦ κατά τήν Κωμόπολιν Προνοῦ σχολείου, κατά τήν 13ην τοῦ παρελθόντος και περὶ μεν των αναγκαίων οργανικῶν μέσων,..»* παραπέμπει Ἱεραρχικῆς στό Διοικητῆ τής Κορίνθου, ὁ ὅποιος θά ἀποστείλει *«ἀπὸ τα διανεμόμενο, εις ὄλα τὰ σχολεία Μεσολογγίου, Ἀνατολικοῦ, Ναυπάκτου, και Προνοῦ τήν δε τριμηνιαίαν τον διδασκάλου ἀπὸ 13 τοῦ παρόντος λογιζομένην, ἔχεις τήν ἄδειαν νά πληρώσεις, κατά τήν αἴτησιν των κατοίκων: Φοίνικας 150...»* κ.λ.π.¹⁴.

2. Ὁ Δήμος Ἀρακυνθίων διεκδικεῖ τὸ κληροδότημα του 1820

Παρά ταῦτα, επειδὴ και ὁ ἀριθμὸς των μαθητῶν αὐξανόταν συν τω χρόνῳ, ὡς φαίνεται, οἱ ἐλλείψεις τοῦ σχολείου του" Προυσοῦ ἦταν μεγάλες. Ἐνω μετὰ δέκα ἐτη, τὸ 1840, ὁ Δήμος ἀδυνατούσε νά καταβάλει τὸ μισθὸ τοῦ δημοδιδασκάλου.

Οἱ κάτοικοι ὁμως γνώριζαν διτὴ ὑπῆρχαν λύσεις ἀτὰ προβλήματα και χωρὶς καν νά ἐπιβαρύνεται τὸ φτωχὸ Ἑλληνικὸ Κρατὶδίο, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ 1825, ὁπότε οριστικὰ διεκόπη ἡ λειτουργία τής Ἑλληνικῆς Σχολῆς στη Μονή, τὸ Κληροδότημα των Πατέρων τους (1818-1819) ἔμεινε ἀχρησιμοποίητο στην Τράπεζα τοῦ Ἁγίου Τάφου, στην Πόλη.

Ὅπως προαναφέρθηκε, τὰ χρήματα αὐτὰ, 3.400 γρόσια, ποῦ κατέθεσε τὸ 1820 ὁ Κύριλλος μαζί με τόν ἱερομόναχο Γερμανὸ στην Πόλη με τόκο 8% γιὰ τὴ μισθοδοσία τοῦ διδασκάλου τοῦ σχολείου ἐκείνου,

του οποίου φυσική συνέχεια θεωρούσαν τὸ σχολεῖο τοῦ Δήμου καὶ ὄχι ἄδικα οἱ κάτοικοι Προυσοῦ καὶ Καστανιάς υποστήριζαν ὅτι αὐτὰ ἀνήκαν πλέον σὲ αὐτό, πού ἤδη καὶ με τὴ βοήθεια τῆς Μονῆς λειτουργοῦσε στὸν Προυσό.

Γιὰ τοῦτο ὁ Δήμος προχώρησε σὲ μιὰ συμφωνία μὲ τὸ Ἡγουμεῖο τῆς Μονῆς (Φεβρουάριος-Μάρτιος 1840): νὰ ἐπιτρέψει αὐτὸς μὲν τὴν βόσκησι τῶν (2400) αἰγοπροβάτων τῆς σὲ λεφάδια τοῦ Δήμου στὴ Φθιώτιδα, ἡ δὲ Μονὴ νὰ καταβάλλει 300 δρχ. ετησίως γιὰ τὴ μισθοδοσία τοῦ Δημοδιδασκάλου κ.λ.π. στὸν Δήμο ἐναντι ενοικίου.

Προέκυψαν ὁμοίως κάποιες διαφορῆς¹⁶ στὸς χώρους βόσκησης κ.λ.π. μεταξὺ Δήμου καὶ Μονῆς, τὶς ὁποῖες ὁ Οἰκονομικὸς Ἐπίτροπος διευθέτησε, ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸ στὶς 22 Ἀπριλίου 1840 ἔγγραφο τοῦ Διοικητῆ Ἐυρυτανίας πρὸς τὴν Ἡγουμεῖο¹⁷ τὸ τελευταῖο ὁμοίως δὲν συμφωνοῦσε μὲ αὐτὴ τὴν διευθέτησιν τοῦ θέματος καὶ ἀρνήθηκε νὰ καταβάλλει τὸ μισθὸ τοῦ Δημοδιδάσκαλου, ὅπως παρακαλοῦσε ὁ πρῶτος στὸ ἴδιο ἔγγραφο.

Ἀκολουθεῖ μιὰ σειρά ἐγγράφων ἀπὸ τὸ 1840-1841 μεταξὺ τοῦ ὡς ἄνω Διοικητῆ, τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. καὶ τοῦ Ἡγουμεῖο τῆς Μονῆς, τὸ ὁποῖο ὄχι μόνον ἀρνεῖται νὰ πειθαρχήσει, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕφος τῶν ἀναφορῶν τοῦ εἶναι προσβλητικὸ, τόσο γιὰ τὸν πρῶτον ὡς καὶ γιὰ τὸ δεύτερον, πράγμα πού ἔθιγε τὸ κύρος τους. Μὲ προειδοποιητικὸ πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἔγγραφο τοῦ στὶς 18 Ὀκτωβρίου 1840¹⁸ ὁ Διοικητῆς Ἐυρυτανίας ἐκτελώντας προφανῶς αὐστηρὴ ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργείου (ἀριθ. 4422/10/1840) ὅπως ἀναφέρει, ἀπειλεῖ ὅτι, ἀν ὄχι καταβάλουν οἱ μοναχοὶ στὸν Δήμο τὸ μισθὸ τοῦ διδασκάλου, θὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ κάνει χρῆσιν τῆς υπηρεσιακῆς τοῦ ἀδείας π.λ.π. (ἐννοεῖ, τὸν ἐξαναγκασμὸν τους).

Ἐπειδὴ ὁμοίως τὸ Ἡγουμεῖο δὲν πειθαρχοῦσε καὶ πάλι, ὁ ἐν λόγῳ Διοικητῆς ἀναφέρεται στὸ Ὑπουργεῖο στὶς 6 Νοεμβρίου 1840, στὸ ὁποῖο καταγγέλλει καὶ τὸ ὑβριστικὸ πρὸς τὸν Δήμον ἔγγραφο τῶν μοναχῶν, γράφοντας: *«Ἐκ τῶν νῦν τῶν ἐγγράφων τούτων δύναται νὰ συμπεράνει ἡ Γραμματεία (Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π.) εἰς ποῖον βαθμὸν ἐψθασεν τὸ Συμβολιον τούτο, ὁ ηγούμενος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ Γραμματεὺς²⁰ τῆς Μονῆς ἀφοῦ δὲν ἠσχύνθησαν προλαβόντες δι' ἄλλον ἐγγράφον τῶν... νὰ ἀποκαλέσονται τὰ τέκνα τῶν συνδημοτῶν τῶν, γεννήματα ἐχιδνῶν...»*.

Τέλος καὶ ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι τὸ Ἡγουμεῖο, τοῦ ὁποῖο ἠγεῖτο ὁ γνωστὸς Καλλίνικος, ἐπικαλεῖται *«ἀπορίαν τὸν Ταμεῖον τῆς Μονῆς»*, ὅπως βλέπουμε σὲ ἄλλο ἔγγραφο τοῦ, ὁ ἐν λόγῳ Διοικητῆς προτείνει νὰ δώσει τὶς 300 δραχμῆς ἢ Μονὴ στὸν Δήμον ἀπὸ τὸ μισθὸ πού πληρώνει σὲ Γραμματεὰ ἐκτὸς τῆς Μονῆς, ἀντικαθιστώντας τὸν μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς Πατέρες. Τὸ Ἡγουμεῖο ὁμοίως ὄχι μόνον δὲν συμμορφώνεται, ἀλλ' ἀπειλεῖ (1 Νοεμβρίου 1840)²¹ ὅτι θὰ ἀναφερθεῖ *«εἰς τὴν Α.Μ. τὸν τρισέβαστον ἡμῶν "Ἀνακτά..."* κ.λ.π.

Ὁ Ὑπουργὸς (Ν. Θεοχάρης) μὲ *«κατεπίγον»* ἔγγραφο τοῦ στὸ Διοικητῆ Ἐυρυτανίας γράφει ὅτι *«ἐν ἐνθέτῳ χρόνῳ θὰ ἐπιπλήξει τοὺς μοναχοὺς»* γιὰ τὶς ὑβρεῖς τους, πλην ὁμοίως ἐπεῖγει νὰ δώσουν τὸ μισθὸ τοῦ διδασκάλου-ἐκεῖνοι ἀρνοῦνται πάλι καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ. Γιὰ τοῦτο ὁ ὡς ὄχι Διοικητῆς στὶς 11 Δεκεμβρίου²² πληροφορεῖ τὸν Ὑπουργὸν ὅτι *«Ὁ διδάσκαλος τῶν Σχολείων στερούμενος καὶ ἀναζητῶν τὸν μισθὸν τὸν ἀπέκαμε πλέον καὶ ἀπεψάσισεν νὰ διακόψῃ τὴν διδασκαλίαν τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν προσεχοῦς ἐτοῦς...»* (1841).

Τὸ πράγμα ἠγεῖρε θύελλα διαμαρτυριῶν τῶν κατοίκων πρὸς τὸν ταλαίπωρον Διοικητῆ στὸν Καρπενήσι, τοῦ ὁποῖο οἱ ἀναφορῆς προκάλεσαν, ἐπιτέλους, τὸ αὐστηρότατο ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργοῦ Ν. Θεοχάρη (16 Ἰανουαρίου 1841)²³ γιὰ τοὺς μοναχοὺς, ὅπου γράφει κατ' ἀρχὴν ὅτι *«...μία ἀπλοῦστατη καθ' αὐτὴν ὑπό-θεσις περιεπλέχθη παραδόξως δι' ἀναρμόδιον συγκρούσεως... ὄντως»*.

Στή συνέχεια ό Υπουργός και μετά από μια σύντομη αναδρομή στην όλη υπόθεση της συμφωνίας Μονής και Δήμου Άρακυνθίων και τήν άνευ λόγου παράβαση της από αυτήν, πού είναι: «ή λογική τον δντι παράξενος!» ψέγει κατά πρώτο λόγο τό Ήγουμ/λιο γιά τη γλώσσα τών εγγράφων του προς τό βασιλικό Διοικητήριο και τό Ήπουργείο επισημαίνοντας: «*τοιαύτη επίθεσις είναι ικανή νά επισύρει κατά τών υπογραφόντων αυτήν και τον συντάκτον της... ποινάς βαρείας...*» κ.λ.π.

Έπιβάλλει κατά δεύτερο λόγο τήν ποινή τής επίπληξης τών μοναχών από τό Διοικητή τής Ευρυτανίας γιά τήν ανάξια συμπεριφορά τους, γιά τήν οποία σημειώνει: «*...κρατούμεν εις μαρτυριον της απείθειας και θρασύτητας τον Συμβουλιον...*» κ.λ.π.

Και τέλος, κατά τρίτο λόγο διατάσσει τόν ως άνω Διοικητή νά καλέσει για τελευταία φορά το Ήγουμ/λιο, νά καταβάλει το μισθό του διδασκάλου «*άνευ αναβολής τίνος και εντός ρητής και συντόμου προθεσμίας...*», ενώ σε περίπτωση νέας άρνησης του συνιστά: «*...θέλετε καταγγείλει άμελώς²⁵ εις ημάς νά ενεργήσωμεν τά δέοντα*».

"Αν τελικά ή Μονή κατέβαλε τις 300 δρχ. αυτές ετησίως, δεν κατέστη δυνατό νά διαπιστώσουμε από τήν ερευνά μας στά Γ.Α.Κ. φαίνεται όμως. και Οχι βέβαια από τό έτος 1840, ότι τελικά κάποτε τό έκαμε, Οπως προκύπτει έμμεσα από αναφορά του Ήγουμ/λίου στις 12 Άπριλίου 1874²⁶.

3. Ή ιεροσυλία από τόν ηγούμενο Καλλίνικο Άθανασιάδη (ή Παπαθανασιάδη)

Ή αντίθεση αυτή μεταξύ του Δήμου Άρακυνθίων και της Μονής υπήρξε ή πρώτη αφορμή γιά τά άμέσως επόμενα γεγονότα, πού έχουν πάλι σχέση με τό Σχολείο του Προυσου και πού κατέληξαν στην οριστική, δυστυχώς, ρήξη των τόσο αρμονικών σχέσεων κατά τό παρελθόν μεταξύ αυτών των δύο Κοινοτήτων, γιά τήν οποία ή ευθύνη βαρύνει τό Ήγουμ/λιο της Μονής - τυφλό όργανο του άδίστακτου Καλλινίκου.

Τά γεγονότα έχουν ως ακολούθως: Κατά τό έτος 1844 τό Σχολείο του Δήμου Άρακυνθίων στον Προυσό αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα, παρά τό ότι τό Ήγουμ/λιο έδιδε τις 300 δρχ. και 600 δρχ. επί πλέον ως τόκο γιά τό κληροδότημα του 1818-19 (του οποίου όμως ένα μέρος, 2000 δρχ., κατακρατούσε), δηλαδή σύνολο 900 δρχ.²⁷

Μετά από αυτά τό Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε νά διεκδικήσει ολο τό ποσόν του Ήρου εκείνου Κληροδοτήματος μαζί μάλιστα μέ τους τόκους από τό 1825-1844 κ.λ.π., πού είχε κατατεθεί στο κοινόν του Άγ. Τάφου στην Κωνσταντινούπολη. "Έτσι ό Δήμαρχος Χριστόδουλος Γουβέλλης αποστέλλει στό Διοικητή της Ευρυτανίας στις 9 Σεπτεμβρίου 1844^{2*} λεπτομερή αναφορά, τήν οποία υπογράφουν εβδομήντα κάτοικοι του Προυσου και της Καστανιάς. Σ' αυτή, μετά σύντομη αναδρομή στό σκεπτικό της κατάθεσης του ποσού των 3.400 περίπου γροσιών στο κοινόν του Άγ. Τάφου από τους Πατέρες τους, δηλαδή τή μισθοδοσία του διδασκάλου, εκθέτει τά γεγονότα ως έξης:

1) Κατά τό έτος 1828²⁹ μετέβη στην Κω/πολη ό ιερομόναχος Γερμανός, μέλος του Ήγουμ/λίου της Μονής, γιά κάποιες εκεί υποθέσεις της, και έπ' ευκαιρία ανανέωσε «τά *δανειστήρια έγγραφα*» στο κοινόν του Άγ. Τάφου προσθέτοντας ταυτόχρονα και τους εν τω μεταξύ τόκους, ώστε τό κεφάλαιο του Κληροδοτήματος αυξήθηκε σε 6000 γρόσια- μόνον ότι ό τόκος από 8%, λόγω ίσως δυσκολιών, μειώθηκε σε 6%.

2) Κατόπιν τούτων ο Δήμαρχος υπολόγιζε ότι, από το διάστημα 1818-1844 το κεφάλαιο εκείνο, μαζί με τους τόκους, θα είχε αυξηθεί σε 12.000 γρόσια, τα οποία δικαιούνται τώρα οι κάτοικοι, οι όποιοι θέλουν να μορφώσουν τα παιδιά τους, οπότε θα λύνονταν όλα τα προβλήματα του Σχολείου, αφού «από το 1820-1828 ως εκ της ανωμαλίας τον καιρόν και των δεινών περιστάσεων τον πολέμου ουτε Σχολείον όιειτηρήθη οντε τόκος των δανεισθέντων χρημάτων ελήφθη...»³⁰

3) Ότι επανειλημμένως ζήτησαν από το Ήγουμ/λιο, όπως γράφει: «νά μας δώσουν λόγον της διαχειρίσεως των περί τον ανωτέρω ποσοϋ ή τονλάχιστον...αν ελαβον τόκους η κεφάλαιον άφ ον ήσαν δανεισμένο, ή και πον ευρίσκονται τά χρήματα ταϋτα διό. να γνο)ρίζωμεν...», ώστε, αν προκύψει έλλειμμα, να το αναπληρώσουν αυτοί' ό τότε ηγούμενος Νεόφυτος³¹ και ό Σύμβουλος του Γερμανός, πού γνώριζαν την υπόθεση, απάντησαν ότι μόνο στη Διοίκηση θά μιλήσουν, εάν κληθούν. Πα τούτο ό Δήμαρχος παρακαλεί τη Διοίκηση να καλέσει τους ως άνω μοναχούς νά απολογηθούν και σέ περίπτωση άρνησης τους να προκαλέσει υποχρεωτική γι' αυτούς διαταγή του επί των Εκκλησιαστικών κ.λ.π. Ύπουργού.

Ό Διοικητής Ευρυτανίας σέ πρώτη φάση κοινοποίησε από τις 6 Όκτωβρίου 1844 την ως άνω αναφορά στο Ήγουμ/λιο, χωρίς αποτέλεσμα όμως. Κατόπιν αυτού στις 25 Όκτωβρίου μεταβαίνει στή Μονή ό Γραμματέας της Διοίκησης στό Καρπενήσι και προβαίνει σέ ένορκη εξέταση όλων όσοι σχετίζονταν μέ τήν υπόθεση του Κληροδοτήματος, κληρικών και λαϊκών από τον Προυό και τήν Καστανιά. Από τά πρακτικά, πού τηρήθηκαν, πληροφορούμαστε ότι: 1) εξετάστηκαν επτά μάρτυρες³². 2) Όλοι οι μάρτυρες συμφωνούσαν για τό κατατεθέν τό 1818-19 στην Πόλη ποσόν της συνεισφοράς 3.400 γροσιών και για τους δρους τοκισμού τους, για τον κοινωφελή αυτό σκοπό. Ιδιαίτερος όμως ό Δήμαρχος Χριστόδουλος Γουβέλλης κατέθεσε ότι τό ποσόν αυτό πρέπει νά ήταν 3.900 γρόσια, γιατί ό Κύριλλος τό αύξησε μέ εν τω μεταξύ «ζητείς», όπως σημειώσαμε ήδη. 3) Κατά τήν εξέταση του σπουδαιότερου μάρτυρα Γερμανού³³, πού ένδιέ-τριβε ός «ταξιδιώτης» της Μονής στην Πόλη και συνόδευσε τον Κύριλλο τό 1820 στό Κοινόν του Αγ. Τάφου για τήν κατάθεση των χρημάτων, προέκυψαν τά ακόλουθα:

α) ότι, ένω ό Κύριλλος επέστρεψε στον Προυό, ό Γερμανός παρέμεινε μέχρι τις 26 Όκτωβρίου (Αγ. Δημητρίου) 1821, οπότε μόλις κατόρθισε «λάθρα» νά έρθει στην Ελλάδα·

β) ότι λίγο πριν φύγει από εκεί ό Γερμανός ζήτησε τον τόκο από τήν Επιτροπή του Αγ. Τάφου, αλλά προφανώς λόγω των βιαιοπραγιών του Τουρκικού όχλου στην Πόλη και της ανώμαλης κατάστασης γενικά του επιδόθηκε μόνο μία χρεωστική ομολογία, πού επιστρέφοντας στή Μονή τήν παρέδωσε στον τότε ηγούμενο Κύριλλο"

γ) ότι κατά τό έτος 1832 ό Γερμανός μετέβη «ως ταξιδιώτης» πάλι της Μονής στην Πόλη, φέροντας μαζί του τις δύο χρεωστικές ομολογίες (1820-1821), μέ τή ρητή εντολή του νέου ηγούμενου Γερασίμου να «φροντίσει περί της άπολήξεως των τόκων» αλλ ότι, λόγω του έπισυμβάντος εμπρησμού του κοινού του Αγ. Τάφου³⁴ ήταν αδύνατη κάθε ανάληψη εκ μέρους του, και έτσι έκαμε μόνο τήν ανακεφαλαίωση των τόκων λαμβάνοντας νέες χρεωστικές ομολογίες για 6.000 γρόσια με τόκο 6%, στις όποιες αναφέρονταν σαφώς ότι τό Κεφάλαιο πρέπει να παραμείνει ανέπαφο, εκτος «αν ήθελε ζητηθεί από τους κατοίκους»'

δ) διτι κατά τό 1842 μετέβη στην Πόλη ό μοναχός Γαλακτίων^{3λ} στον όποιο ό τότε ηγούμενος Καλλίνικος και ό Γερμανός έδωσαν τις χρεωστικές ομολογίες, μέ τήν εντολή νά παραλάβει τους οφειλόμενους τόκους («τό διάφορον») και, ει δυνατόν, και τό Κεφάλαιο, και νά τους τά αποστείλει νά τά ασφαλίσουν

ε) ότι ό Γαλακτίων παρέλαβε όλα τά χρήματα από τό Κοινόν του Αγ. Τάφου και τά «έμβασε» μέσω του γαμπρού του 'Αναγνώστη από τήν Καρύτσα στον ηγούμενο Καλλίνικο, ό όποιος δπως εϋτε, οϋτε εγκαίρως ενημέρωσε σχετικώς τό 'Ηγουμ/λιο, «δπως ή τάξις και ό οικονομισμός», «οντε ανέφερε τίποτε περί τούτον ποτέ, οντε κατάστιχα μας έπαρονσίασε, ονόε λογοόσιαν της διαχειρίσεως τον εδωκεν οϋδεμίαν, αλλ' απομακρυνθείς από τήν Μονήν άφ' ότον άλλος άνέ αντου έξελέχθη ηγούμενος, συνδιδαιταται εις τό χωρίον Πρόνοος...» κ.τ.λ., προσέθεσε όέ ό Γερμανός ότι έγραψε ό ίδιος στον Γαλακτίωνα στην Πόλη γιά τό τι συνέβη ακριβώς μέ τά χρήματα κι εκείνος του απάντησε διτι τά έστειλε στον ηγούμενο (ενν. Καλλίνικο).

στ) διτι σε ερώτηση, γιατί «σήκωσαν» τά χρήματα χωρίς τήν θέληση των συνδρομητών, ό Γερμανός απάντησε διτι φοβήθηκαν μήπως τά πάρει και αυτά ή Ελληνική Κυβέρνηση, πού είχε θέσει ήδη στην εξουσία τότε τά μοναστηριακά κτήματα και μετόχια του Αγ. Τάφου κ.λ.π.

ζ) Και τέλος ό Γερμανός είπε διτι έγραψε ό 'ίδιος στον Γαλακτίωνα στη Πόλη, νά τον πληροφορήσει, σχετικώς μέ τά χρήματα, και εκείνος του απάντησε ότι τά «έμβασε» στον ηγούμενο Καλλίνικο και Ότι «δταν έρωτηθή δίδει λόγον» και προσέθεσε οτι αυτό τό διασταύρωσε και από τον πατέρα Γαλακτίωνα³⁶, πού όμως δεν γνώριζε τί ακριβώς ποσόν εστάλη. Γιά τούτο ό μάρτυς πρότεινε νά ερωτηθούν τόσοσ ό Γαλακτίων πού ένδιέτριβε ακόμη στην Πόλη, όσο και οι έκει συμπατριώτες τους, Ζαχαράκης Μαρούτσου (-γλου) και 'Αναγνωστάκης Κυμπρίτης, πού ήταν παρόντες στην καταμέτρηση των χρημάτων.

Κατόπιν εξετάστηκε ό πρωταγωνιστής της υποθέσεως Καλλίνικος, πού ομολόγησε ότι αυτός έδωσε τήν εντολή στον Γαλακτίωνα «διότι έκινδύνενον εκείτο, χρήματα, και τό διάφορον ήτον ολίγον» και προσέθεσε Ότι έλαβε μόνο 700 ελληνικές δραχμές, εκ των οποίων 350 δρχ. περίπου ένεχείρισε επί αποδείξει στο διάδοχο του Νεόφυτο, ένω τά υπόλοιπα τά «έχει άπάνωθεν τον»(ι) και ότι μπορεί νά λογοδοτήσει, δποτε του ζητηθεί. Τά άλλα όμως, είπε, ξοδεύτηκαν «γιά υποθέσεις της Μονής» και πρότεινε νά ερωτηθεί ό Γαλακτίων (ενν. στην Πόλη) γιά τό ακριβές ποσόν πού απέσυρε.

Τέλος, εξετάστηκε ό ηγούμενος Νεόφυτος, πού ομολόγησε διτι πράγματι παρέλαβε τις 350 δρχ. από τον Καλλίνικο, ό όποιος δμως δέν του είπε ότι αυτά ήταν χρήματα της Σχολής, και τα κατανάλωσε σε ανάγκες της Μονής, εν αγνοία του

'Η ιερόσυλη πράξη, αύτη καθ' εαυτή, και ή ανευθυνότητα του πρώην ηγούμενου Καλλινίκου εξόργισαν και αυτόν τον Διοικητή Ευρυτανίας - ανακριτή, ό οποίος στη μακροσκελή και λίαν διαφωτιστική αναφορά του, στις 8 Νοεμβρίου 1844³⁸ προς το 'Υπουργείο μετά από μια σύντομη αναδρομή στον ιερό σκοπό των πρώτων συνδρομητών, γράφει τά ακόλουθα:

1) διτι «τά αναφερόμενα χρήματα... κατακρατούνται παρά το δίκαιον και το φρικτόν επιτίμιον του Πατριάρχου³⁹, άπό τον πρώην ηγούμενον Καλλινικόν... ή πράξις είναι άφ* εαυτής ιερόσνλλος (sic) και... ζημιώνει την νεολαίαν τον Δήμου, έγείρονσα τον γογγυομόν και την κατακραγγήν... των κατοίκων» κ.λ.π..

2) Ότι «ό ιερομόναχος (ενν. Καλλίνικος) φέρει δικαιολογήματα τά όποια ελέγχονται - άντικρως αβάσιμα⁴⁰, τόσοσ ώς προς το ποσόν το όποιον κατά το λέγειν τον ελαβεν,

ώς και προς τήν μέσο τοῦ νυν ἡγονμενον Νεοφύτου δοσοληρίαν αντοῦ... διότι οὐδέμιαν εἶχεν αὐτός εξουσίαν νά λάβη και διαχειρισθή χρήματα ξένα.....
3) Τέλος δέ δι και αὐτός κατ' αρχήν προτείνει ὃ,τι πρότειναν και οι ιερομό ναχοι Γερμανός και Καλλίνικος, δηλ. τήν εξέταση του στην Πόλη διατρίβοντος μοναχοῦ Γαλακτίωνα για τό ακριβές ποσόν, πού απέσυρε, καί παρακαλεῖ το

Ἵπουργεῖο νά διατάξει για τις περαιτέρω ενέργειες χον.

Τό Ἵπουργεῖο ὁμως δέν φαίνεται νά ενδιαφέρθηκε αρκοῦντως και 43 κάτοικοι του Προυσοῦ και της Καστανιάς προωθοῦν νέα ενυπόγραφη αναφορά στις 2 Ἰανουαρίου 1845⁴¹, ὅπου διαμαρτυρόμενοι για τήν καθυστέρηση γράφουν: *«εἶναι απορίας ἀξιον πώς εν α τοιούτον θέμα παραμελεῖται, ενώ ἡ Κυβέρνησις προκαταβάλλει τάς δαπανάς δια τήν σύστασιν τοιούτων εκπαιδευτικῶν καταστημάτων»*. στό τέλος επισείουν τον κίνδυνο της οριστικής απώλειας τοῦ Κληροδοτήματος, ἀφοῦ οι μοναχοί (εν. τό Γερμανό και τό Γαλακτίωνα) μπορεῖ νά αποβιώσουν λόγω γήρατος, και παρακαλοῦν για ταχείες ενέργειες τή Διοίκηση, προς της οποίας *«...τό φιλόμουσον πεποιθότες»* απευθύνονται, για νά μή βρίσκεται σε ἀγνοια μιας τόσο σπουδαίας και κοινωφελούς υποθέσεως.

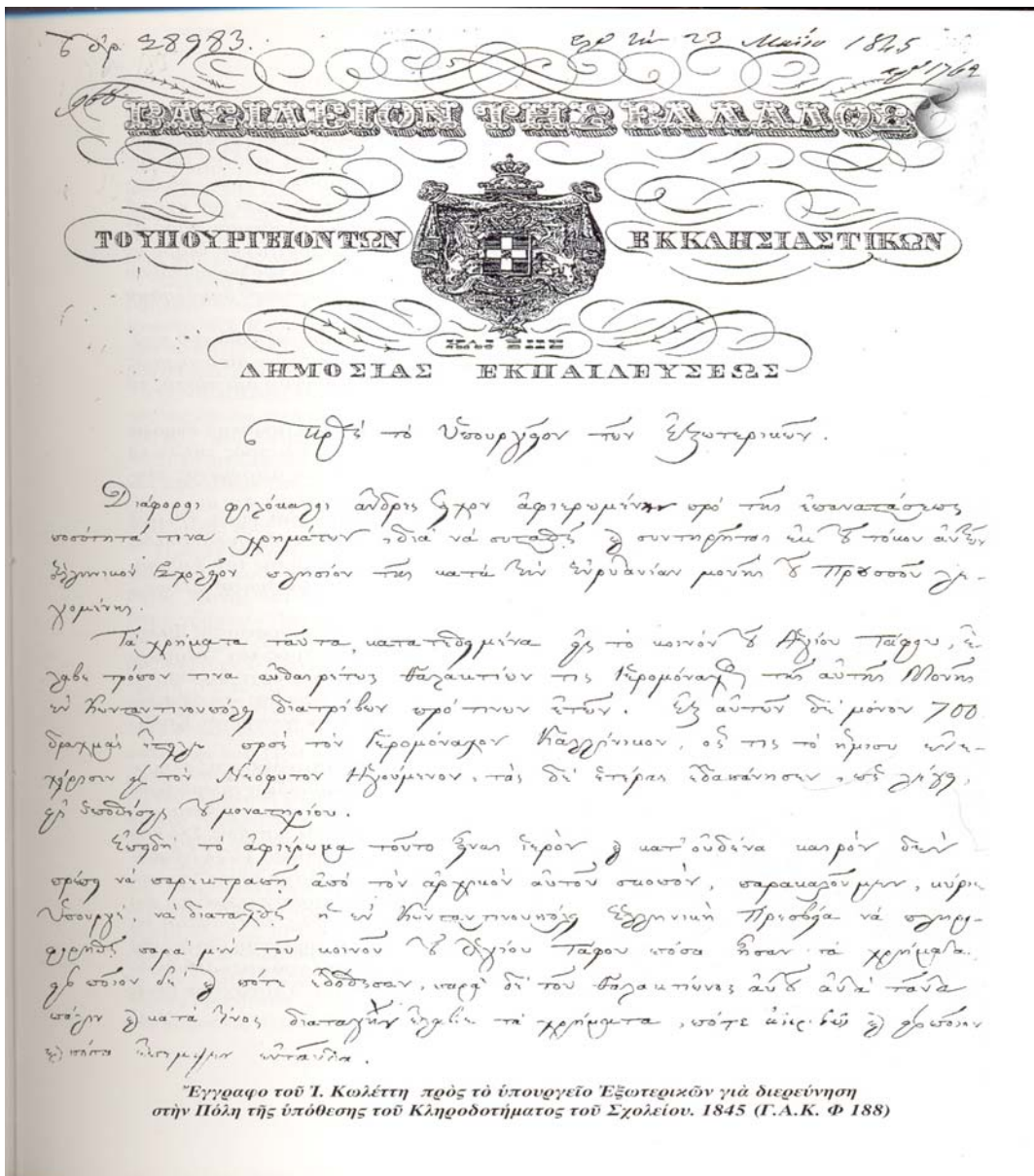
Ὁ Διοικητής Ευρυτανίας στις 13 Ἰανουαρίου⁴² επισυνάπτοντας και τήν αναφορά των κατοίκων στή δική του αποστέλλει τά έγγραφα στό Ἵπουργεῖο, τό ὅποιο παρακαλεῖ, εκ νέου, *«νά διάταξη τήν ἐνέργειαν των δεόντων»* και δικαιολογεῖ τήν ἀγωνία των διαμαρτυρομένων.

Κατόπιν αὐτῶν ὁ τότε Ἵπουργός Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. Ἰ. Κωλέττης προέβη στις ἐξῆς ενέργειες:

1) στις 14 Μαρτίου⁴³ τοῦ ἰδίου ἔτους ενημερώνει μέ ἐγγραφο του τήν Ἱ. Σν-νοδο επισυνάπτοντας και τά σχετικά μέ τήν υπόθεση λοιπά ἐγγραφα, για νά *«...λάβη γνώσιν... και ἐνεργήση ...τά των καθηκόντων ταύτης και ἀπαντήσῃ/ εν καιρῷ»*, ἡ οποία, ὅπως θα δείξουμε, και προέβη στις δέουσες ενέργειες.

2) στίς 23 Μαΐου⁴⁴ απευθύνει ἐγγραφο προς το συνάδελφο του ὑπουργό των Εξωτερικῶν, ὅπου μετά ἀπό σύντομη αναφορά στην υπόθεση τοῦ Κληροδοτήματος, γράφει: *«επειδή τοντο τό αφιέρωμα εἶναι ἱερόν και κατ' οὐδένα τρόπον πρέπει να παρεκτραπῆ/ ἀπό τον ἀρχικόν αντοῦ σκοπόν, παρακαλοῦμεν... να διαταχθεῖ ἡ εν Κων/πολει Ἑλληνική Πρεσβεία να πληροφορηθεῖ παρά τον κοινον τον Ἀγ. Τάφου πόσα ἤσαν τά χρήματα, εις ποῖον και πότε ἐδόθησαν, παρά δε τον Γαλακτίωνος αντοῦ, αὐτά ταῦτα πάλιν και κατά τίνος διαταγήν, ἔλαβε τά χρήματα, πότε ακριβῶς, και εις ποῖον ἐπεμψεν ἐνταῦθα. Περί τοῦ ἱερομονάχον τούτον δύναται νά ἐξετάσῃ ἡ Πρεσβεία διά των Καρπενησιωτῶν βακάληδων... διαμενόντων εν Κωνσταντινονπόλει»*.

Τέλος ὁ Ἱ. Κωλέττης παρακαλεῖ το συνάδελφο του *«νά διατάξω διά τοῦ πρώτου ατμοκίνητου περί των ἀνοηέρω πληροφοριῶν νπενθυμίζομεν ὅτι ὁ γηραιός χρεώστης Καλλίνικος, μπορεῖ νά ἀποβιώσῃ ὅταν και οντω κινδυνεύει διά παντός το Κληροδοτήμα»*.

3) Στὸ ἴδιο ἔγγραφο μετὰ τὴν υπογραφή του καὶ στο κάτω ἀριστερὸ ἄκρο με ἀριθ. πρ. 158, σημειώνει ἐπίσης στις 28 Μαΐου: «Διευθύνεται πρὸς τὴν ἐν ζῆ Κων/πόλει Ἑλ. Πρεσβείαν διὰ νά συλλέξει, ὅσον τάχιστα τὰς αἰτονημένας πληροφορίες καὶ μας διαβιβάσει αὐτάς».

Ἐξάλλου στὸ ἴδιο ἔγγραφο καὶ στὸ ἀντίστοιχο ἄκρο, μέ ἀριθ. πρωτ. 470 στις 2/14 Ἰουνίου μέ τὴ σειρά του ὁ Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Μ.Τ. Ἀργυρόπουλος, σημειώνει: «Διευθύνεται εἰς τὸν Κύριον Προξενικὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐμπορικοῦ Γραφείου, προκαλοῦμενον νά ἐξετάσῃ, εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν σημειουμένων... καὶ νά ἀναφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τὰ περαιτέρω».

Ἡ ἀπάντησις ἦρθε σχετικὰ νωρὶς, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔγγραφο τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας ἐν τῇ Πόλει, στις 22 Αὐγούστου 1845⁴⁶, πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π., μέ τὸ ὅποιο πληροφοροῦσε τὸν Ὑπουργὸ ὅτι ἐντοπίστηκε ὁ μοναχὸς Γαλακτῶν, ὁ ὅποιος, ἀφοῦ ἐξετάσθηκε, εἶπε ὅτι:

«τά αφιερώματα» ήταν 700 δρχ., τις όποιες έλαβε κατ' έντολήν του τότε ηγουμένου Καλλινίκου, στον όποιο και τις απέστειλε.

Προσετίθετο δε δι η Πρεσβεία δεν κατόρθωσε νά διασταυρώσει τις πληροφορίες μέ τό κοινό του Αγ. Τάφου, «λόγω ελλείψεως των αρμοδίων προσώπων» αυτή τή στιγμή, αλλ' δι θά σπεύσει νά τό κάνει «εις αρμοδιωτέραν περίστασιν». Τό έγγραφο υπογράφει ό Αναστάσιος Μανάκης⁴⁷, προφανώς πρέσβης. Στο ίδιο έγγραφο υπάρχουν δυο σημειώσεις: στην πρώτη μέ ημερομηνία 14/24 Αυγούστου 1845 και αριθ. 341 ό Μ. Αργυρόπουλος γράφει δι ό Πατριάρχης "Ιεροσολύμων απεβίωσε και δι «τά του Παναγίου Τάφου είναι περιπεπλεγμένα... και καμμία υπόθεσις δεν θεωρείται, αλλά παρηγγέλθη και αύθις, τό Γραφείον νά έξετάσι] προς άποκάλνψιν των χρημάτων». Στη δεύτερη σημείωση (2η σελίδα του εγγράφου μέ ημερομηνία 24 Αυγούστου) ό Τ. Κωλέττης γράφει: «Διευθύνεται εξ αντιγράφου προς τό έπι των Εκκλησιαστικών κ.λ.π. Υπονργείον δπως λάβη γνώσιν των άνοηέρω εκτιθεμένων».

Άπό αυτό το σημείο και υστέρα ή υπόθεση του ιεροϋ εκείνου Κληροδοτήματος εμπλέκεται σε μία χρονοβόρα γραφειοκρατική αλληλογραφία μεταξύ των Υπουργείων Έκκλησιαστικών και Δικαιοσύνης, πού εξέθετε τήν Πολιτεία στα μάτια του λαοϋ, ό όποιος αγωνιούσε γιά τή μόρφωση των παιδιών του, οπίος είδαμε στην από 2 Ιανουαρίου 1845 αναφορά τους, ενω ό πονηρός ηγούμενος Καλλίνικος κέρδιζε χρόνο και γιά τις άλλες εκκρεμούσεις εις βάρος του υποθέσεις, πού μνημονεύσαμε.

Ωστόσο μέ ενα ιδιόχειρο, μάλλον προσχέδιο, επιστολής, (22 Μαΐου 1845) πού βρήκαμε στά Γ.Α.Κ.4Β μέ πολλές διορθώσεις και διαγραφές - αρκετά δυσανάγνωστο, ό Ι. Κωλέττης απαντά στην υπ' αριθ. 73/13.1.184549 ως άνω αναφορά των κατοίκων προς τον Διοικητή Ευρυτανίας, πού ζητούσε οδηγίες γιά το επίμαχο θέμα, συνιστώντας του:

1) Νά καλέσει τον Καλλίνικο νά παραδώσει τις 700 δρχ. του Κληροδοτήματος, τις όποιες ακόμη κρατεί, τον δε ηγούμενο Νεόφυτο, νά λογοδοτήσει γιά τις 350 δρχ., πού έλαβε από αυτόν, δηλ. πώς και πού τις δαπάνησε.

2) Σέ περίπτωση άρνησης τους, νά παραπέμψει τήν υπόθεση στο Δικαστήριο και προσέθετε οχι, αν γιά τά υπόλοιπα χρήματα λάβουν τις πληροφορίες πού ζητούσαν, θά υποχρεώσουν τον οφειλέτη νά τά αποδώσει, γιά το σκοπό της αφιέρωσης τους.

Πρέπει νά έλαβε κάποιο σχετικό έγγραφο⁵¹¹ ό Διοικητής Ευρυτανίας και νά ειδοποίησε τους δύο ιερομόναχους, διότι θρασύτατος ό Καλλίνικος και πάντα εκτός Μονής διατελώντας, του απευθύνει στις 18 Ιουνίου 1845⁵¹ αναφορά, όπου γράφει: «Απορώ πώς τό επί των Εκκλησιαστικών κ.λ.π. Υπονργείον δίδει σημασίαν εις λόγους πτερόεντας», και άφοϋ θεωρεί ότι ψεύδεται ό όμόσχη-μός του (ενν. ό Νεόφυτος) προσθέτει δι περιμένει έλεγχο από Έξαρχιακή Επιτροπή, οπότε και θά αποδειχθεί «ή άθωότης» του και αν όχι, «θά άποστερηθή τάς όραχμάς αύτάς»).

Όστόσο ή Ιερά Σύνοδος μετά τήν από 14 Μαρτίου 1845 ενημέρωση της από τό Ύπουργείο διαβιβάζει τήν νέα αναφορά τόσο των κατοίκων του Προυσοῦ (20 Φεβρουαρίου), πού ζητούσαν τήν καθόλου απομάκρυνση του Καλλινίκου «*εκ τον χωρίον και τον μοναστηρίου*» όσο και εκείνη του Διοικητή Ευρυτανίας (Μαρτίου 1845) προς τό Ύπουργείο, στό Μητροπολίτη Ἀκαρνανίας και Αιτωλίας Ἱερόθεο, στις 22 Μαρτίου⁵² γιά νά τόν πληροφορήσει σχετικώς.

Επειδή όμως ή κατάσταση ήταν εκρηκτική, ό εν λόγω Μητροπολίτης μετέβη, όπως προαναφέραμε, στη Μονή Προυσοῦ και μαζί μέ τό Διοικητή Ευρυτανίας στις 26 Σεπτεμβρίου ανέκριναν εκ νέου τόσο τόν Καλλινικό όσο και τόν Νεόφυτο και στις 30 Οκτωβρίου 1845 μέ τήν υπ' αριθ. 286/209 αναφορά του προς τήν Ἱερά Σύνοδο από τό Μεσολόγγι γράφει ειδικά γιά τά χρήματα του Σχολείου διτ ό Καλλινίκος «*δεν ήρκέσθη εις τό νά καταχράται ασυνειδήτως τά της Μονής πράγματα, ...αλλ' έτόλμησεν νά είσβάλτ] ιερόσνλον χείρα και έσφετερί-υθη χρήματα, άτινα ήσαν παρακατατεθειμένα από τον προ αποθανόντα ήγον-μενον Κνριλλον, άνδρα ένάρετον και φιλόμονσον, ως εγγιστα, 12.000 γρόσια⁵³, εν τω κοινω τον Παναγίου Τάφου δια νά χρησιμεύση ό τόκος αυτών, εις μισθο-δοσίαν τον Ελληνοδιδασκάλου εις το παρακείμενον όμώννμον χωρίον Προν-σον⁵⁴, Σχολείον... κτ, τή προψάσει, δήθεν, μην τύχη και έπιβάλη εις αυτά χείρα ή Ὁθωμανική Εξουσία*». Στο τελευταίο αυτό αξίζει νά σημειωθεί ή διαφορά τής κατάθεσης του Καλλινίκου, στην πρόφαση τής απόσυρσης των χρημάτων το 1842 από εκείνη του συμβούλου Γερμανού, ότι δηλαδή φοβόταν μην τά οικειοποιηθεί ή Ελληνική Κυβέρνηση.

Δεύτερον, επαναλαμβάνει και αυτός ότι ό Καλλινίκος ενα ποσόν έδωσε στον Ἠγούμενο Νεόφυτο, χωρίς νά του πει από που προήρχετο αυτό, διότι (δήθεν) γνώριζε τις ανάγκες τής Μονής.

Στή συνέχεια ό Μητροπολίτης συμπληρώνει Οτι όλα τά καταγγελλόμενα στις αναφορές των κατοίκων του Προυσοῦ κα'ί Διοικητή τής Ευρυτανίας, καθώς και εκείνης του Ἠγουμενοσυμβουλίου τής Μονής⁵⁵ είναι «*αληθέστατα*» και υποβάλλει το πρακτικό τής εξέτασης του Καλλινίκου, κατά τό όποιο αυτός ομολόγησε ότι χειριζόταν μόνος του τό λογιστικό μέρος τής Μονής και ότι έφυγε άπο αυτήν λόγω ασθενείας του και ζει στό σπίτι του άδελφου του στον Προυσό, γιατί τώρα πια θά τον παραμελούν εκεί.

Τέλος, σχετικώς με τήν εξέταση του ηγουμένου Νεοφύτου, ό Μητροπολίτης αναφέρει ότι ό πρώτος δήλωσε τά ἴδια μέ εξαίρεση ενα νέο στοιχείο, ότι δηλαδή τά χρήματα, πού του έδωσε ό Καλλινίκος, δεν γνώριζε ότι ήταν για τό Σχολείο, αλλά του τά έδωσε για δoσοληψίες πού είχαν μεταξύ τους και διτ τά δαπάνησε για υποθέσεις τής Μονής.

Τά πρακτικά υπογράφουν ό ως άνω Μητροπολίτης, ό διοικητής Ευρυτανίας και τό Ἠγουμενοσυμβούλιο τής Μονής και αποστέλλονται στην Ιερά Σύνοδο, ή οποία στις 13 Νοεμβρίου⁵⁶ παρακαλεί τόν Μητροπολίτη μέ έγγραφο της νά διατάξει για άλλη μια φορά τόν ανάρτη Καλλινικό νά αφήσει «*τήν εν τω κόσμω διαμονήν τον και νά επανέλθγι εις τήν Μονήν τής μετανοίας τον...*» και διτ αν αυτός δεν δεχθεί, ή αρμόδια Διοικητική Αρχή νά τόν εισαγάγει σέ αυτήν «*δια τής βίας... και θέλει διαταχθεί νά όύσγι ακριβή λογαριασμόν εις τά τής διαχειρίσεως τής Μοναστηριακής περιουσίας ως ηγούμενος ...και, ως εγγιστα και των εκ Κων/λεως, δια του Γαλακτίωνος, έλαβε χρήματα...*» κ.λ.π. και προσθέτει ότι θεωρεί υπεύθυνο γι' αυτά, και τό Ἠγουμενοσυμβούλιο.

Και ή αλληλογραφία τών Άρχων συνεχίζεται: στις 3 'Ιουλίου ό Ιωάννης Κωλέττης παραπέμπει πράγματι τήν υπόθεση στό 'Υπουργείο Δικαιοσύνης, τό όποιο εμμέσως⁵⁷ υποδεικνύει νά γίνει συγκεκριμένη μήνυση κατά του όυστροπούντος Καλλινίκου από τό 'Ηγουμ/λιο και Μονής, πράγμα γιά τό όποιο ειδοποιεί τόν Διοικητή Ευρυτανίας και τό 'Υπουργείο Εκκλησιαστικών κ.λ.π.

Οι μοναχοί στις 2 Αυγούστου⁵⁸ από τόν Προυσό άρνούνται κάτι τέτοιο μέ έγγραφο τους προς αμφοτέρα τά 'Υπουργεία, στά όποια υποδεικνύουν ότι μπο-ρούν νά επιβληθούν στον όμόσχημό τους Καλλίνικο, «χωρίς νά *πειοπλακχι ή Μονή εις έξοδα περιττά καταφεύγουσα εις τά Δικαστήρια, δπερ δεν είναι ίδιον αυτής, προκειμένου λόγω μάλιστα περί των Ιδίων αυτής Μοναχών... ή Μονή δεν μπορεί να επέμβη εις υποθέσεις πού δεν γνωρίζει...*»- και ας ήταν παράτυπος ο Καλλίνικος, εκτός Μονής, και ας τον μήνυσαν οι ίδιοι δύο φορές το 1847, όπως γνωρίσαμε για περιουσιακά της Μονής θέματα και δη σέ οξύτατο ύφος. 'Αλλά προφανώς με αυτόν τον ελιγμό διέφευγε την τιμωρία και ό εξίσου υπόλογος, ο ηγούμενος Νεόφυτος.

'Εξαλλου στο έγγραφο αυτό μεταξύ άλλων το 'Ηγουμ/λιο πρότεινε νά κληθεί από τους κατοίκους του Προυσου κα'ι της Καστανιάς ό Καλλίνικος, νά άποδώσει τά χρήματα. Κατόπιν αυτών ό 'Ι. Κωλέττης μέ έγγραφο του στις 13 Σεπτεμβρίου 1845 προς το Διοικητή Ευρυτανίας-του υποδεικνύει νά παρακινήσει τό Δημοτικό Συμβούλιο (ενν. Αρακυνθίων.) «να ενεργήσγ} τά δέοντα ύπερ της κοινής ωφελείας». Τόσο ανίσχυρο ήταν ακόμη τό Κράτος κα'ι τόσο αδιάφορη ή 'Ι. Σύνοδος! 'Από εδώ αρχίζει πλέον ένας Μαραθώνιος δικαστικός αγώνας του φτωχού εκείνου Δήμου, ό όποιος έτσι αναγκάζεται στις αρχές του 1846 (βάσει των διαταγών 38030 και 3858 του 'Επαρχείου και της Νομαρχίας, «Ακαρνανο-Αίτωλίας» νά καλέσει τον Καλλίνικο νά μεταβεί κατ αρχήν στή Μονή⁶⁰).

'Ο τελευταίος όμως μέ αναφορά του στις 8 Φεβρουαρίου⁶¹ προς τό 'Επαρχείο προφασιζόμενος από τόν Προυσό ασθένεια κ.λ.π. υπόσχεται νά πράξει τούτο, όταν αναρρώσει. Από σχετικό έγγραφο του 'Επαρχου (15 Φεβρουαρίου) προς τόν Νομάρχη φαίνεται ότι ό πρώτος έπείσθη από τις δικαιολογίες του -ψευδόμενου ιερομόναχου, ό όποιος δεν εμποδιζόταν καθόλου σέ αυτό τό διάστημα χωρίς ηθικούς ενδοιασμούς νά θέτει χείρα στά κτήματα της Μονής στή Μαχτα-ρίνα Τριχωνίας, όπως αναφέραμε, για τά όποια τώρα βέβαια τό 'Ηγουμ/λιο τόν μήνυσε.

Και εν όσφ ό "Επαρχος Ευρυτανίας θα περιμένει πότε...θα αναρρώσει ό Καλλίνικος, ώστε νά επιστρέψει στή Μονή κα'ι νά απολογηθεί, ό 'Υπουργός Εκκλησιαστικών κ.λ.π. Γ. Γλαράκης θά τόν επιπλήξει γι' αυτό αυστηρά στις 8 'Απριλίου 1941⁶²: «Ένφ λοιπόν τό 'Επαρχείον ώφειλε ...νά δώση πληροφορίας, ονδεμίαν κάμνει μνείαν περί αυτών, περιφέρει τόν λόγον δια της από 7 Μαρτίου π.ε. αναφοράς του, τόσον περί τήν επάνοδον του προηγουμένου εις την Μονήν επιφέρον ως λόγον τής αναβολής τήν τούτου ασθένειαν και παραπέμπον προς βεβαίωσιν του ίδιου προηγουμένου εξ⁶³ περίπου μηνών γεγραμμένην».

Και ενώ ό φοβερός ιερομόναχος επέστρεψε τό Σεπτέμβριο του 1847 στή Μονή μέ νέες καταγγελίες εις βάρος του, κατά τό αυτό έτος από τό ίδιο τό 'Ηγουμ/λιο αλλά και αργότερα (1852) από τό μοναχό Δαμασκηνό κ.λ.π., όπως αναφέρθηκε ήδη, ουδόλως τιμωρήθηκε για τις ιερόσυλες πράξεις του, όπως άλλωστε κα'ι κανείς άλλος από τους συνεργάτες του. Όσον άφορα δε στο ιερό εκείνο Κληροδότημα, τά σχετικά έγγραφα στά ΓΑΚ σταματούν εδώ (χάθηκαν άραγε;) γι' αυτή τήν περίοδο.

Τή συνέχεια όμως της υπόθεσης πληροφορούμαστε από την μνημονευθείσα αναφορά του ηγουμένου της Μονής 'Ιεροθέου Κωνσταντίνου (12 'Απριλίου 1873)⁶⁴ προς τό 'Υπουργείο Εκκλησιαστικών κ.λ.π., πού βρήκαμε στο 'Αρχείο της Μονής) και της οποίας δίνουμε στή δημοσιότητα ορισμένα στοιχεία.

Οι κάτοικοι του Προυσοῦ και τής Καστανιάς, ακόμη και αυτήν τήν εποχή, διεκδικούσαν από τή Μονή, όπως φαίνεται, τό Κληροδότημα των Πατέρων τους για τις ανάγκες του Σχολείου στον Προυσό. Στο έγγραφο αυτό ό ως άνω ηγούμενος μετά από μια σύντομη στα γεγονότα του 1819-1820 αναδρομή δίδει κατ' αρχήν τήν ασαφή πληροφορία ότι «τό ποσόν αυτό άναζητηθέν(;) κατά τό έτος 1848, ευρέθη συμποσονημενον εις δραχμάς 2000...», πράγμα τό όποιο, πιθανώς πρέπει να έγινε με εξαναγκασμό του Καλλινίκου και του συνέργου του Νεοφύτου, ώστε να παραδώσουν οσα χρήματα από τό Κληροδότημα κατακρατούσαν.

Στή συνέχεια εκθέτει τά εξής σημαντικά: 1) ότι τα χρήματα αυτά «οι τότε Δι-ενθνηταί(;)»⁶⁵ και Χοροί μοναχοί τής Μονής ταύτης, παρεδέχθησαν να μένωσιν εν τή αυτή Μονή με τόκον 6% κατ έτος, και δι ον προωρίοθησαν σκοπόν».

2) "Ότι μέχρι τό έτος 1857 και «εν δσφ ήτο ιδιοσυντήρητον Έλληνικόν Σχολείον εις Προυσόν απέδιδεν ή Μονή τον συμφωνηθέντα τόκον... εις συμπλήρωσιν του μισθού τον Έλληνοδασκάλον...» καθώς και τ'ις 300 δραχ. κατ' έτος, (από τό 1840, όπως ισχυρίζεται) για τό Δημοτικό Σχολείο του Προυσοῦ, ενώ από το έτος 1858 ή Μονή έδιδε «κατ' έτος, συνόρομήν όραχμάς 600 εις συμπλήρωσιν τον εν Προυσω Έλληνοδιδασκάλου, τό δλον δραχμάς 900 δια τήν εκπαίδευσιν τον Δήμου».

3) "Ότι οι Κοινότητες Προυσοῦ και Καστανιάς «στηρίζόμεναι εις τά συνημμένα έγγραφα απαιτούσιν εκ τής Μονής τό ποσόν των δισχιλίων δραχμών μετά του συμφωνηθέντος τόκον, από τον 1857 και εντεύθεν, συμποσονημενον εις 4000 ή τήν ανανέωσιν του κατά τό 1848 χρεωστικον εγγράφου» από τή Μονή, ώστε οι τόκοι να χρησιμεύσουν «εις έπισκευήν και αναπλήρωσιν ελλείψεων του ένταύθα Έλληνικού Σχολείου, ανεξαρτήτως και ασχέτως των οποίων συνεισφέρει ή Μονή κατ' έτος, δραχμών 900... και άπειλονσι να εκβιάσωσι τήν Μονήν, δικαστικώς, εις άπώτιαιν».

4) "Ότι τό 'Ηγουμ/λιο τής Μονής, επειδή ό κύριος σκοπός των πρώτων συνδρομητών (σύστασις Σχολείου κ.λ.π.) εκπληρώθηκε, με τήν ήδη λειτουργία Δημοτικού Σχολείου στον Προυσό, θεωρεί «τό Κεφάλαιον να μένη διηνεκώς άμείωτον» στή στιγμή πού αντί 120 δραχ. πού αποφέρουν οι τόκοι με 6%, ή Μονή πληρώνει 600 δραχ. για τό Σχολείο αυτό. Για τουτο τό 'Ηγουμ/λιο και δεν ενέδωσε μέχρι τότε στις δύο Κοινότητες, πού απαιτούσαν τις 4000 δραχ. «εν άγνοια και άνευ αδείας του 'Υπουργείου».

Τέλος, ό εν λόγω ηγούμενος ζητεί οδηγίες από τό 'Υπουργείο περί του πρακτέου- ενώ δεν διστάζει και να απειλήσει ότι, αν οι ως άνω Κοινότητες «έπιμνωσι και κινηθωσι δικαστικώς κατά της Μονής, θα πανογι την κατ' έτος χορηγούμενην συνόρομήν... και τότε καθίσταται ανέφικτος, ίσως ή συντήρησις των εκπαιδευτικών καταστημάτων εν Προυσω, ονόε εκπληροῦται θ αγαθοεργός σκοπός των πρώτων συνδρομητών, όπερ άπευχόμεθα»- υπογράφουν ό ηγούμενος Ιερόθεος⁶⁶ και δυο ιερομόναχοι.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ὑπουργείου δὲν εἶναι γνωστή, ὅπως καὶ τὸ ἀν υποχρεώθηκαν ἡ Μονή ἢ οἱ Κοινότητες Προυσοῦ καὶ Καστανιάς νὰ υποχωρήσουν γεγονόσ ὁμῶς εἶναι ὅΤΙ οἱ τελευταῖες πού φρόντιζαν τὸ Σχολεῖο τοῦ ἀπομονωμένου αὐτοῦ Δήμου τους, δὲν ἔτρεφαν, ἐπ πείρας ἄλλωστε, καμιά ἐμπιστοσύνη στή Μονή γιὰ τήν εξασφάλιση σὲ αὐτὴν τοῦ ἐν λόγῳ) Κεφαλαίου" ἐξάλλου οἱ Πατέρες τους καὶ πρῶτοι ἐκεῖνοι συνδρομητές τὸ 1820 δὲν ἀσφάλισαν τὸ κεφάλαιο στή Μονή, ὅπως κατὰ τὸ ἐν λόγῳ ἐγγράφῳ «*παρεδόχθησαν...*» οἱ μοναχοὶ τὸ 1858, ἀλλὰ ὅπως καὶ ὅπου ἔκρινε ὁ Κύριλλος, δηλ. στὸ Κοινόν τοῦ Ἁγ. Τάφου στὴν Πόλη μὲ τὸ σαφὴ ὁρο:ὴ συνεισφορά τους «*...νάμένγι διηνεκῆς καὶ ἀσάλευτος...*»**7 ἐκεῖ" κάτι γινώριζε ὁ σῶφρων Κύριλλος!

"Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι σκέπτονταν ὀρθά, αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ μεγάλη διάρρηξη, πού ἐγίνε ἀπὸ ἀγνωστους(;) στή Μονή τὴν ἄλλη μέρα τοῦ θανάτου (22 Ἀπριλίου 1889) τοῦ ὡς ἄνω ηγουμένου, ὁπότε ἀφαίρεσαν καὶ 60.000 δρχ.

Ἡ ἐπιμονὴ λοιπὸν τοῦ Ἱγουμ/λίου στὴν κατακράτηση καὶ ἡ ἐκ μέρους του ὡς μόνου διαχειριστῆ των χρημάτων τοῦ Κληροδοτήματος ἦταν αὐτὴ καθαυτὴ ἐκ προοιμίου ἀπαράδεκτη, πολλῶ δὲ μάλλον οἱ διατυπούμενες ἀπειλές, πού θὰ ἀνανέωναν τὴ θλιβερὴ καὶ παράλογη σύγκρουση τῆς Μονῆς μὲ τους κατοίκους πού τὴν εὔλαβουνταν ἀνέκαθεν.

Ὡστόσο ἐλλεῖπει ἄλλων στοιχείων γιὰ τὶς τυχόν περαιτέρω ἐνέργειες τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας στὴν Πόλη, πού εἶχε διαταχθεῖ νὰ πράξει ἀπὸ τὸν ἴδιον Ἰ. Κωλέττη, ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, θεωροῦμε ὅτι ἡ ὑπόθεση δὲν πρέπει νὰ προχώρησε περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἐκθέσαμε. Γιατί, ἐκτός των ἄλλων δυσκολιών αὐτὴ ἡ ἴδια Μεγαλοϊδεατικὴ Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ τοῦ Ἰ. Κωλέττη αὐτὴ τὴν ἐποχὴ δημιούργησε, ὡς γνωστὸν, κλίμα ἐντασης στὶς Ἑλληνο-τουρκικὲς σχέσεις, ἐνῶ τὰ γεγονότα στὴν Ελλάδα κατὰ τὸν Κριμαϊκὸ Πόλεμο (1853-56) ἀπέκλειαν κάθε ἐρευνά στὴν Πόλη καὶ ἐρίχναν στή λήθη τῆς Κυβέρνησης παρόμοιες, ἀσήμαντες γι' αὐτὴν υποθέσεις, πού ἐκαίγαν ὁμῶς τὶς φιλοπρόοδες ἀλλὰ φτωχὲς καὶ ἀδύναμες Κοινότητες τοῦ Προυσοῦ καὶ Καστανιάς στὴν ὀρεινὴ κι ἀνέκαθεν ἀγνοημένη Ευρυτανία.

Κατὰ τὸ ἔτος 1995 ἀποπειραθῆκαμε νὰ πληροφορηθούμε γι' αὐτὸ τὸ θέμα μέσα τοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ προφανῶς λόγῳ) των τεταμένων Ἑλληνο-τουρκικῶν σχέσεων ναυάγησε, ἀφοῦ ὁ «Ἀρχιεπιφύλαξ» μας δήλωσε διακριτικὰ ἀγνοία, μὲ τὸ υπ αριθ. Πρ. 14/21/6/1995 ἐγγράφῳ του -ἀπάντηση στὴν ἐπιστολὴ μας, μὲ τὴν ὁποία ζητούσαμε, μεταξύ των ἄλλων, πληροφορίες καὶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Πάντως τὸ ἀλληλοδιδακτικὸ Σχολεῖο τοῦ 1830 λειτούργησε συνέχεια στὸν Προυσό, ὅπου ἰδρύθηκε καὶ «*Σχολαρχεῖο*» καὶ «*Ἑλληνικό*» σχολεῖο ἀργότερα, πού ἐπιχορηγοῦνταν καὶ ἀπὸ τὸν Προυσιώτη καθηγητὴ στὸ Λονδίνο ἀπὸ τὸ 1843 Ἀναστάσιο Ἀγαθίδη (Καπέρδα), ὅπως, παρά τὸ ἀσαφές τοῦ σχετικοῦ σημείου μιᾶς ἐπιστολῆς του, στὶς 29/17 Αὐγούστου 1871, φαίνεται ὅτι ὀρίζει αὐτὴ τὴ χορηγία «*καθ' ἐκάστην τριμηνίαν 125 δραχμάς*».

Ἀπὸ τὰ Σχολεῖα αὐτά, παρά τὶς μύριες δυσκολίες, ἀποφοίτησαν ἐκτός ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀγαθίδη, γιὰ τὸν ὅποιο θὰ κάνουμε λόγο σὲ ἄλλο Κεφάλαιο, σπουδαῖοι ἄνδρες, ὅπως θὰ δοῦμε, μεταξύ των ὁποίων καὶ ὁ ἀριστοῦχος μαθητῆς αὐτὴ τὴν περίοδο, πού συνέχισε στὸ Σχολεῖο ἀργότερα τοῦ Καρπενησίου, Ευθύμιος Κ. Γουβέλλης, ὁ ὅποιος κρίθηκε ἄξιος καὶ γιὰ ὑποτροφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, δεῦτερος ἀτὴ σειρά σύμφωνα μὲ τὸ σχετικὸ κατάλογο τοῦ ἔτους 1830, ὅπου διαβάζουμε:

«*Ευθύμιος Κωνσταντίνου Γουβέλλης 18 (ἡλικία) Καρπενήσι (τόπος καταγωγῆς), ἄξιος τῆς κηδεμονίας τῆς κυβερνήσεως, ὡς ὀρφανός καὶ πολυμελοῦς οικογενείας, τὸ μόνον στήριγμα*».

Ο Ευθύμιος Γουβέλλης έγινε στρατιωτικός γιατρός" ενώ και σέ άλλο κατά-
λογο των. κατά περιοχές, υποτρόφων της Κυβέρνησης, πού επισυνάπτεται
στό υπ αριθμ. 9Θ0 Διάταγμα⁷⁰ ό Ευθύμιος Γουβέλλης πάλι αναφέρεται 3ος στη
σειρά στην περιοχή «*Στερεά Ελλάς*».

"Ετσι μπορεί το ιερό εκείνο Κληροδότημα νά αφανίστηκε, ουδέποτε όμως
και ό πόθος της Παιδείας, πού κληροδότησαν στά παιδιά τους οι πατέρες
τους το 1819-1820 και ό όποιος απέδωσε άγλαούς καρπούς, μέ τους άπό τήν
περιοχή Επιστήμονες, Πολιτικούς, Επιχειρηματίες κ.λ.π. στό ελεύθερο
Ελληνικό Κράτος δπως θά δείξουμε σέ ίδιο γιά τό χωριό τοῦ Προυσοῦ
κεφάλαιο (αριθμ. 19).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αβδάλη Αθανασία: Ἡ Εγκυκλοπαίδεια Φιλολογική του Ἰ. Πατούσα: συμβολή στην Ιστορία της Παιδείας του Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1984 (Διδακτορική διατριβή).
2. Αβραάμ Κ.: Ρουμελιώτες στην Επανάσταση του 21, Αθήνα 1983.
3. Αθανασόπουλος Θάνας: Μνήμη Δοσιθέου Παναγιωτίδη Επισκόπου Λιτζάς και Αγράφων, Αθήνα 1996.
4. Αδαμαντιάδης Β.: Εκκλησιαστική Επαρχία Προϋσης, 1959.
5. Ανθήλης Τάκης: Ακολουθία του Ἁγ. ενδόξου Ὁσιομάρτυρος Γερασίμου του νέου, εκ Μεγάλου Χωρίου υπό Κυρίλλου Καστανοφύλλη ιερομόναχου και Γεωργίου Αναγνώστου Ἱατριδαυ λογιωτάτου, εκδ. Β', Αθήνα 1958.
6. Αλεξίου Ανθιμος: Πανελλήνιον Λεύκωμα (Εκκλησία, Κλήρος, χρονολογικός Κατάλογος των από Χριστού Αρχιερατευσάντων κατ' Επαρχίας), τ. ΣΤ, 1922.
7. Αλιβιζάτος Αμίλλας: Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες και Εκκλησιαστικοὶ Νόμοι, εκδ. Β', Αθήνα 1949.
8. Αρχεῖον του Πόντου: τόμοι 1926, 18, (1953), 19 (1954), 20 (1955), 28 (1966-67). 29 (1980).
9. Αγαπίου και Νικόδημου μοναχών: Πηδάλιον της Νοητής Νηός της Μίας και Αποστολικής Εκκλησίας κ.λ.π., εκδ. «Αστήρ», Αθήνα 1990. Η). Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ σε περ. "Εργα καὶ Ἡμέραι, Βόλος 1947, τ. 1, σ.σ, 523-641.
11. Βελέλης Λάμπρος: Ὁ Καποδίστριας ως Θεμελιωτής της Δημοτικής Εκπαιδεύσεως εν Ελλάδι, Αθήνα.
12. Βερίτης Γ.: σε περ. «Ακτίνες» 1943, τ. 36: Το αναμορφωτικό Κίνημα των Κολλυβάδων και οἱ δυο Αλέξανδροι της Σκιάθου.
14. Βλάχος Παναγιώτης: Ευγένιος 6 Αιτωλός και το φερώνυμον Ἑλληνο μουσεῖο ν. εκδ. Σύνο. «Ευγένιος ὁ Αιτωλός», Αθήνα, 1976.
15. Βορές Δημήτριος: περί της κληρονομικής διαδοχῆς εις την περιουσίαν των Κληρικῶν και μοναχῶν: Κλείς Πατρολογίας και, Βυζαντινῶν Συγγραφέων, Αθήνα 1980 (εκδ. Σύλ. προς διάδοον ωφελίμων Βιβλίων.
16. Γαβριήλ Ἱερομόναχου: Ἱερά Διήγησις περί της Θεοτόκου Προυσιωτίσεως, Αθήνα 1838.
17. Γιαννακοπούλου Ελένη : Οικονομική και κοινωνική ζωή στην Ευρυτανία του 18^{ου} και 19ου αι. σε πρακτικά συνεδρίου, ἡ Ευρυτανία οτοῦς επαναστατικούς και μετεπαναστατικούς χρόνους, έκδοση Ε.Κ.Π.Ε. ὄπ.π. Αθήνα 1995 σ.σ.263-264.
18. Γιαννόπουλος Ν.: Ὑπατη, Νεαί Πάτριαι σε: ΔΙΕΕΕ 1910-1918 (σ.σ. 543-547).
19. Παννόπουλος Ν. σε: περ. «Θεολογία», τ. ΙΓ, (Μονή Προυσοῦ) 1935.
20. Γκιόλιας Μάρκος: Ὁ Λαϊκός Διαφωτισμός στην Τουρκοκρατούμενη Ευρυτανία, Αθήνα 1959 (σε περ. «Ἡώς», σ.ο. 101-108).
21. Δημητροκάλλης Γεώργιος: Ὁ Ἅγιος Γεώργιος Ἀρμας Ευβοίας σε «Εφημερίδα Αρχαιολογική», 1965 (σφ. 84-85).
22. Δημητροκάλλης Γεώργιος: Παναγία ἡ Πανύμνητος σε Ε.Ε.Σ.Μ. 2, 1969-70 (σελ. 281)

- και τ. 5, 1974-75. σ.σ. 53-54).
23. Διομήδης Αλέξανδρος: Βυζαντινά Μελέται, Αθήναι 1951.
 24. Dmitrievskij Aleksej: Opisanie Liturgitseskic Rucopiser (Διαθήκη Στουδίου) Τ. Α', σ.α. 224-228 και Τ. Γ, Hildeshcim 1965.
 25. Διονύσιος 'Αγιορείτης: Ιερά Διήγησις περί της Εικόνας της Θεοτόκου της Μονής Προυσοῦ, εκδ. γ', Λαμία 1969 και σε περ. «Θεολογία», τ. Ι.Γ, 1935, σελ. 33.
 26. Δοῖκος Δ.: Ὁ Ἁγαθὸς ἄγγελος ὡς προφητικὸν Ἀποκαλυπτικὸν ἔργον και το μήνυμα του «Μνήμη 1821» 1979, σ.σ. 93-126.
 27. Εὐδοκίμωφ Παύλος: Ἡ Τέχνη της Εικόνας, Θεολογία της ὠραιότητος. εκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1993.
 28. Ἐκατονταετηρῆς Ἀδελφότητος Εὐρυτάνων Κωνσταντινουπόλεως 1812-1920: Λεύκωμα της Ἀδελφότητος των εν Κων/πόλει Εὐρυτάνων (επανέκδοση ἀπὸ την Ἀδελφότη τα Μικροχωριτων), Αθήναι 1986. (Καθηγητῆς Κλεομένης Κουτσούκης),
 29. Ἱστορικὸν Παναγίας Προυσιωτίσσης και Τ. Μονῆς Τατάρνης (Crecital of the holy Proysiotissa and Sacred Monastery of Tatarna) εκδ. Ἐνώσεως Εὐρυτάνων Ἀμερικής «το Βελοῦχι» Θεσσαλονίκη, 1990 (διγλωσση ἔκδοση στα Ἑλληνικά και Ἀγγλικά, οπου μεταφράζει ὁ καθηγητῆς Παύλος Χρυσικός).
 30. Ἱστορικῆ-Ἀρχαιολογικῆ Ἐταιρεία Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος: Αἰτωλοακαρνανία: Τόποι - Μνημεῖα - Τστορία. "Ἐκδ. Ἱστορικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Δυτικῆς Ἑλλάδας, Ἀγρίνιο 1995.
 31. Καραπιπέρης Δημήτριος: Ξεναγήσεις στην Ευρυτανία, Αθήναι 1974.
 32. Κοτοιάνος Στέφανος: Το «Ἄβατον του Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ ποινικῆς ἀπόψεως» (ἀνάτυπον ἀπὸ τυ περ. «Ἀρμενόπουλος» Θεσσαλονίκη 1954).
 33. Κρούπη-Ζήση Λαμπρινή: Ἡ Παιδεία στην περιοχή Ευρυτανίας στις αρχές του 19^{ου} αἰῶνα σε: Ἡ Ευρυτανία κατὰ τους Ἐπαναστατικούς και μετεπαναστατικούς χρόνους, ὄπ.π., Αθήνα 1995 Πρακτικά εκδ. Ε.Κ.Π.Ε., σ.σ. 145-146).
 34. Κυριαζῆς Δημήτριος-Γουβέλης σε Πρακτικά Συνεδρίου: Ἡ Ευρυτανία κατὰ τους προεπαναστατικούς και μετεπαναστατικούς χρόνους, ὄπ.π., εκδ. Ε.Κ.Π.Ε.. Αθήνα 1995, σ.σ. 97-105. Το ἀρχεῖο της οικογένειας Γουβέλη: στοιχεῖα, σκέψεις και μῆνες ἐνὸς ἀπογόνου.
 35. Quin Domenico: περ. «Ἀρμονία», Τ. 3ος, 1902: Χριστιανικοὶ ἐπιγραφαὶ εν τη Πινδικῆ χώρα.
 36. Κουμουλίδης Ιωάννης - Λεριζιώτης Λάζαρος - Σδρόλια Σταυρούλα: Το Μοναστήρι της Τατάρνας (Ἱστορία, κειμήλια), Αθήναι 1991.
 37. Κτένας Χριστόφορος: Τα Κειμηλιαρχεία της εν τω Ὄρει του ἌΟω της Τέρας Πατριαρχικῆς και Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Δοχειαρίου, σε ΕΕΒΣ, τ. Ζ', 1930, σελ. 128.
 38. Μακρῆς Παναγιώτης: Βιθυνιακαὶ Σκιαγραφία (κ.λ.π. Κωνσταντινούπολις 1888).
 39. Μαλ'άφης Κωνσταντίνος: Μοναστηριακά Τυπικά, εν Αθήναις 1970 (διδακτορικῆ διατριβή).
 40. Μελετίου Ἐκκλησιαστικῆ Ἱστορία: τ. Δ' (συμπληρωμένη ἀπὸ τον Γ. Βενδότη), Βιέννη 1783.
 41. Μελετζῆς Σπύρος - Φίλιππας Γελαδόπουλος: Προυσός, (Μικρολεύκωμα), Αθήνα 1953.
 42. Μέρτζιος Κωνσταντίνος: Ἡ Ρούμελη στα Αρχεία της Βενετίας σε περ. «Φθιώτις» ἔτος Δ', 1959 (σ.σ. 83, 205). ἔτος Ε' (σελ. 267).
 43. Μηλιώνης Νίκος: Μικρασιατικῆ Βιβλιογραφία, Αθήνα 1975.

44. Buchon J. *La Grece Continental et la Moree*, Paris 1834, p. 348.
45. Μηλιόνης Νίκος: *Μικρασιατικές σπουδές*, Αθήνα 1975. {«Μηναία»} α) Δεκεμβρίου Κ. β) Αυγούστου Κ'.
46. Οικονομίδης Δημήτριος: *Ο Πόντος και τα εν αύτω δίκαια του Ελληνισμού*, εν Αθήναις 1920.
47. Όρλάνδος Αναστάσιος: *Έπετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, τ. Α', 1924, τ. Β' 1925, τ. Γ 1926.
48. Παλιούρας Αθανάσιος: *Βυζαντινή Αιτωλοακαρνανία*, Αθήνα 1985.
49. Παπαδότος Σταύρος: *Το Πρόβλημα του «Άβατου» του 'Αγ. "Ορους*, Θεσσαλονίκη 1969.
50. Παπακαρυάς Δημήτριος: *Ιστορικά του Φουρνά των 'Αγράφων και των χωριών της περιοχής του κ.λπ.* 'Αθήνα 1992.
51. Παράνικας Ματθαίος: «*Σχεδιάσματα*» περί της εν τω Έλληνικο "Εθνει καταστάσεως των γραμμάτων από της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέχρι των άρχων της ένεστώσης (Κ-)' έκατονταετηρίδος. Εν Κωνσταντινουπόλει 1867.
52. Πετρακάκος Δημήτριος: *Οι Μοναχικοί Θεσμοί εν τη Όρθοδόξω Εκκλησία*, Λειψία 1907.
53. Πετρονικολός Κώστας: *Αιτωλοακαρνανές 'Αγωνιστές στην Επανάσταση του 21*. Αθήνα 1979.
54. Πρωτοπαπαδάκη-Παπακωνσταντίνου Ελένη: «*Ο ήγαπημένος Μαθητής*», (Κείμενα, εικόνες), Αθήνα.
55. Πρωτοπαπαδάκη-Παπακωνσταντίνου Ελένη: *Η Ζωή της Θεοτόκου μέσω των Βυζαντινών Εικόνων*, 'Αθήνα 1989.
56. Πρωτοψάλτης Εμμανουήλ: *Η Εθνική Παιδεία του Παρελθόντος Αιώνας*, 'Αθήνα 1958.
57. Ράλλης Κωνσταντίνος: *Περί του «Άβατου» της Όρθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Αθήνα 1908.
58. Ράλλης Γ. - Πότλης Μ.: *Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων*, Αθήνα 1959.
59. Ράντοβιτς Αμφιλόχιος: *Η Φιλοκαλική Αναγέννηση του ΧVIII και ΧΙΧ αι. και οι πνευματικοί καρποί της*, Αθήνα 1984, (εκδ. 'Ιδρύματος Γουλανδρή-Χόρν).
60. Σαπφοῦς μελών Ε/ (Βιβλίον V. 3) *άρχαιον κείμενον (εισαγωγή, μετάφρ. σχόλια Παναγή Λεκατσά, εκδ. «Πάπυρος», αριθ. 29 εν Αθήναις 1938, σ.σ. 94-95.*
61. Σαρδελής Κώστας: *Η Προδομένη Παράδοση*, Τ. Α', Β', Αθήνα 1987.
62. Σταματάκης Ιωάννης: *Πίναξ Χωρογραφικός της Ελλάδος εν Αθήναις 1863.*
63. Σολόπουλος Νικόλαος: *Μονή Αγάθωνος*, Μαρούσι 1979.
64. Τιμόθεος 'Ιεροσολύμων: *Όνόματα και Τύποι της Παναγίας σε περ. «Νέα Σιών» τ. Ν'*, 1995 (Μ.Ζ.) σελ. 23 (Προυσαότισσα).
65. Τσα.καλώς Α.Ε.: *Η Προύσα και αι θερμα'ι Πηγαί της*, εν Αθήναις 1923.
66. Τσιάκας Κωνσταντίνος: *Ιερά Μονή Εικοσιφοινίσσης Παγγαίου*, Θεσσαλονίκη 1980.

67. Τσίρου Μαριάννα: Το Χωριό Νόστιμο στη ζωή της Ευρυτανίας τον 19ο αϊ. σε Πρακτικά Συνεδρίου στο Καρπενήσι 16-19/9/94, εκό. Ε.Κ.Π.Ε., Αθήνα 1995, σ.σ. 393-394.
68. Τωμαδάκης Νικόλαος: «Παρρησία» σε ΕΕΒΣ, Τ. 33.1964.
69. Hammer J.V.: Umblick auf einer Reise von Constantinopel nach Brusa und dem Olympos und von da zur Lirick über Nicaa und Nicomidien, Pesth. 1818.
70. Χατζηϊωάννου: Πανελλήνιον Λεύκωμα, Τ. Ε', σελ. 168 (για τη δωρεά Αν. Αγαθειδῆ).
71. Χατζηνικολάου Σ. Νικόλαος: Ο θεσμός των Ιεροκηρύκων εν τη Εκκλησία της Ελλάδος, Ρόδος 1970, σχ. 8ον.
72. Χριστόπουλος Παναγιώτης: Ἡ Εβραϊκή Κοινότης Ναυπάκτου σε: Ε.Ε.Σ.Μ., Αθήναι 1968, Τ. Α', σ.σ. 278-300.

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀμαντος Κοτσαντίνος: Ἡ Μονή Προυσοῦ. σε περ. «Ελληνικά» 1990, τ. ΣΤ, σ.σ. 244-249.
2. Ἀραβαντινός Παναγιώτης: Χρονογραφία της Ηπείρου, τ. Β', Αθήναι 1895.
3. Ἀραβαντινός Παναγιώτης: Βιογραφική συλλογή λογίων, Ιωάννινα 1960.
4. Αριστοτέλης: α) «*Ἠθικά Νικομάχεια*», Δ' 1120α, 2-3 και Ε' 1133α, 28-31. 5. Αριστοτέλης: β) «*Πολιτικά...*», 1257α, 30-35.
6. Αρχεία Γενικά του Κράτους (ΓΑΚ.). «*Μοναστηριακά*» φάκελος 188 (από 1834-1853): έγγραφα 177, Φ. 124 (1834-1861) έγγραφα 589. Φ. 20) (1833-1849) έγγραφα 52, Φ. 211 (1835-1843) έγγραφα: 27, Φ. 177: Αριστεία.
7. Αρχείο Μονής Προυσοῦ.
8. Αρχεία της Ελληνικής Παλλιγενεσίας μέχρι της εγκαταστάσεως της Βασιλείας: εκδ. της Βιβλιοθήκης της Βουλῆς των Ελλήνων. Αθήναι 1973, Τ. Δ'.
9. Αρχεία Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος: φάκελοι από 1833-1926.
10. Αρχεία Αγωνιστών: Εθνική Βιβλιοθήκη (ΕΒΕ) κουτιά αριθ. 39,40,75,79159.
11. Αρχεία τ.ἱ. Μητροπόλεως Ναυπακτίας και Ευρυτανίας: μέχρι, 1978.
12. Αρχεία Υπουργείου Πολιτισμοῦ και Επιστημῶν (Διεύθυνσις συντηρήσεως και αναστηλώσεως Αρχαιοτήτων), φάκελος «Ευρυτανία».
13. Ἀτέσης Βασίλειος: Επίτομος Επισκοπική Ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από το 1833 μέχρι σήμερα. Αθήναι 1948, τ. Α', σ.α. 37, 108.
14. Ἀχειμάστου-Ποταμιάνου Μυρτάλη: Ἡ Μονή Φιλανθρωπινῶν και ἡ πρώτη φάση της Μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς, εκδ. Τ.Α.Π., Αθήνα 1983.
15. Βακαλόπουλος Απόστολος: Ιστορία του Νέου Ελληνισμοῦ από το 1453-1669, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1979.
16. Βασιλείου Πάνος: Το Μοναστήρι του Προυσοῦ: συμπληρωμένο ανάτυπο από το «Ρουμελιώτικο Ημερολόγιο», σ.σ. 81-89, Αθήνα 1965.
17. Βασιλείου Πάνος: Ἡ Επισκοπὴ Αἰτῆς και Ἄγραφων κατὰ την Τουρκοκρατία, Αθήνα, Β' εκδ. 1978.
18. Βασιλείου Πάνος: Ἡ αἰσιογραφικὴ τέχνη και αἰσιογράφοι στην Ευρυτανία σε περ. «Ζυγός», Τ. 25, σελ. 19, 1957.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

Περιοδικό: «Ελληνική Δημιουργία» Τ. ΣΤ, 1950 (άρθρο του Περικλή Μακρυγιαννάκη:

Ἡ Μονή Προυσοῦ.

Περιοδικό: «Θρακικά», τεύχ. 28, 1957-58, σελ. 149: Βιογραφικός Κατάλογος Μητροπολιτών Ηράκλειας του Ελλησπόντου (οπού άρθρο του Κορυτσάς Εύλογίου Κουρίλλα και το «Σιγίλλιον του Προυσοῦ- Ναυπάκτου) του έτους 1798». Περιοδικό: «Θρακικά», Τ. Γ', 1934. Κουρίλλας Εύλογιος: «Θεόκλητος ὁ Πολυειδής». Περιοδικό: «Ἡ φωνή του Μεγάλου Χωρίου» άρθρα πρεσβ. Κωνσταντίνου Βαστάκη (για τον "Αγ. Γεράσιμο το Μεγαλοχωριτη), 1960 Φ. 12, 1962 Φ. 16, 1964 Φ. 18, 1965 Φ. 20, 1971 Φ. 1-3. Περιοδικό: «Ἱερός Σύνδεσμος» ἡ Μονή Προυσοῦ, άρθρο-έπιστολή του Ευρυτανίας Σεραφειμ (Δομβοῖτου), τεύχ. 9, έτος 1908-1910, σ.σ. 3-4. Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου: Οί Δρόμοι του Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ κ.λ.π.: Τάσεις του Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ 9ος-20ος αιώνες, Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ερευνών, εκδ. Υπουργείου Πολιτισμοῦ 1996, («Φιλοκαλικό Κίνημα», Γεώργιος Μαντζαρίδης, σ.σ. 56 κ.ε.).

αἰθ. 1826.

Προσωπὶ Χριστιανῶν καὶ Ἑλλήνων 11439

Ὁ Γενεὸς Ἀποδοκίμης καὶ Ρελιμῆς καὶ Ἑλλήνων 22333

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

Ἐπιτομὴ

ἤτοι

Ὁ Γενεὸς Ἀποδοκίμης καὶ Ρελιμῆς καὶ Ἑλλήνων 22333
καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων
καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων

ἤτοι

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

ἤτοι

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

ἤτοι

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

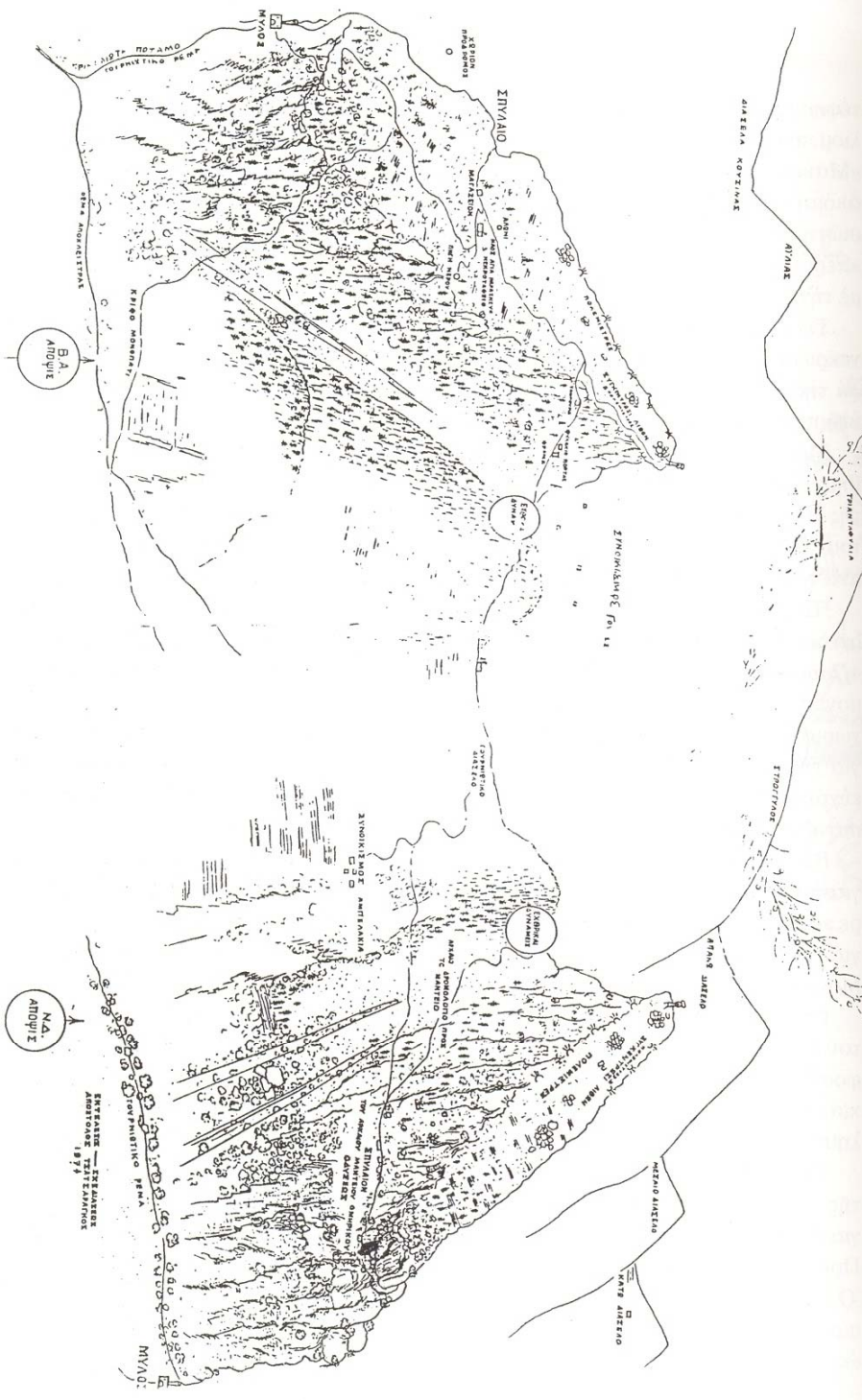
Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

Ἐπιτομὴ τῆς αἰθ. 314 καὶ ἐπιτομὴ 14. Ἐπιτομὴ 1823. Ἐπιτομὴ τῆς
Ἐπιτομῆς τῆς αἰθ.

ΑΠΟΚΡΕΙΣΤΡΑ
Ο ΤΙΜΗΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΕΞΟΣ ΠΡΟΜΑΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΕΜΠΕΡΙΑΣ
 ΚΑΙ ΕΝΔΕΞΟΣ ΟΧΥΡΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΗΣ ΑΝΑΜΑΝΗΣ ΕΠΟΥΡΟΥ ΠΟΛΥΚΥΝΗΜΑΤΟΣ
 ΕΣ ΑΠΟΡΕΙΤΟΝ ΟΥΡΩΝ ΗΠΙΛΙΣΙΝ ΙΠΠΟΤΟΝΟΝ ΜΑΙ ΕΥ ΟΥ 1821

Η Θουρίκη στηλιά της Αποκλείστρας, όπου κατέβησαν πολλές γιλιδες γυναικόταυδα
 (1824-1826) από το Μεσολόγγι κ.ά. (Σχεδιάγραμμα του Άτ. Τσαρταρίτση, 1974, Α.Μ.Π.)